

Ա. Բեգլարյան

Ուկր

Andante

ՄԱՍԻ ԲԵԳԼԱՐՅԱՆ

respos.

ՄԱՆՎԵԼ ԲԵԳԼԱՐՅԱՆԻ
ՈՂԻՍԱԿԱՆԸ

ՀՏԴ 7.071.2

ԳՄԴ 85.31

Բ 412

Մանվել Բեգլարյանի ողիսականը / Կազմեց եւ
Բ 412 տպագրության պատրաստեց Բ.
Սիմոնյանը.- Եր.: ՎՄՎ-Պրինտ, 2025.- 176 էջ:

Գրքում ներկայացված են 20-րդ դարի անվանի հայ կոմպոզիտոր, դիրիժոր, խմբավար, մանկավարժ, Արամ Մերանգուլյանի անվան ժողովրդական նվագարանների անսամբլի գեղարվեստական ղեկավար եւ գլխավոր դիրիժոր Մանվել Բեգլարյանի կյանքին ու գործունեությանը վերաբերող նյութեր, որոնք հանրությանը ամբողջությամբ ներկայացվում են առաջին անգամ:

Գիրքը հարուստ է լուսանկարներով եւ կոմպոզիտորի գործունեությանը վերաբերող լրացուցիչ նյութերով:

ՀՏԴ 7.071.2

ԳՄԴ 85.31

ISBN 978-9939-60-938-6

© Միեր Բեգլարյան, 2025

© Բաբկեն Սիմոնյան, 2025

ՄԱՆՎԵԼ ԲԵԳԼԱՐՅԱՆԻ ՈՂԻՍԱԿԱՆԸ

*Կազմեց եւ տպագրության պատրաստեց
Բաբկեն Սիմոնյանը*

ՎՄՎ-ՊՐԻՆՏ
ԵՐԵՎԱՆ 2025

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Կազմողի կողմից (Բ. Ս.)	5
Խոսք հորս՝ Մանվել Բեգլարյանի մասին (Մհեր Բեգլարյան).....	7
Անվանի մտավորականների ու մտերիմների հուշերը.....	15
Անվանի երաժիշտների հուշերը	61
Գործընկերների հուշերը	119
Մանվել Բեգլարյանի ստեղծագործություններից.....	135
Լուսանկարային պատկերասրահ	145

ԿԱԶՄՈՂԻ ԿՈՂՄԻՑ

Ընթերցողի սեղանին դրվեց վաղուց սպասված արժեքավոր մի գիրք, որը պատմում է 20-րդ դարի անվանի հայ կոմպոզիտոր, դիրիժոր, մանկավարժ, Արամ Մերանգույանի անվան ժողովրդական նվագարանների վաստակավոր անսամբլի գեղարվեստական ղեկավար եւ գլխավոր դիրիժոր, ՀԽՍՀ արվեստի վաստակավոր գործիչ, պրոֆեսոր Մանվել Բեգլարյանի մասին:

Գրքում տեղ են գտել նրա գործընկերների, ժամանակակիցների ու մտերիմների հուշերը, որոնք ամբողջացնում են անվանի արվեստագետի կերպարը եւ նրա թողած երաժշտական հարուստ ժառանգությունը: Բեգլարյանի զավակները տասնամյակների ընթացքում խնամքով հավաքել եւ թղթապանակներում պահել են իրենց հոր կյանքին ու գործին վերաբերող արժեքավոր նյութերը: Մանվել Բեգլարյանի երկրային կյանքի ավարտից հետո նրանք որոշեցին պահպանված ամբողջ նյութը գրքի ձևով ներկայացնել հանրությանը: Կոմպոզիտորի որդին՝ վաղեմի բարեկամս՝ Մհեր Բեգլարյանն առաջարկեց ինձ կարգի բերել, խմբագրել ամբողջ նյութը, մշակել հազվագյուտ լուսանկարները, որոնցում պատկերված է Մանվել Բեգլարյանի անցած ստեղծագործական ուղին: Երկարատեւ ու համակարգված աշխատանք էր պահանջվում այդ ամենը տեսակավորելու, խմբագրելու եւ մշակելու համար: Սիրով ընդունեցի Մհերի առաջարկը, քանի որ անձամբ եմ ճանաչել Մանվել Բեգլարյանին, շփվել նրա հետ:

Այս գրքի խմբագրման եւ հրատարակման կարեւոր խթաններից են նաեւ Մանվել Բեգլարյանի ակունքները: Նախնիները Վանից էին եւ դա շատ հարազատ էր ինձ,

քանի որ իմ նախնիները եւս վանեցիներ էին: Ես մի քանի անգամ եմ հանդիպել Մանասորոյի հետ, գրուցել ենք թե՛ երաժշտության, թե՛ երգարվեստի մասին: Մեր գրույցների առանցքը, սակայն, պաշտելի Վանա հողն էր, Վարազասարը, Վանա լիճը, Վարազավանքը, Աղթամարի Սուրբ Խաչն ու Մհերի դուռը: Բեգլարյանը անապի ցավով ու սրտի թրթիռով էր լսում տպավորություններս Վան կատարած այցելությանս մասին: Հիշողությունները կոմպոզիտորին տանում էին հեռու, մտաբերում էր Վանի մասին ծնողներից լսած ցավոտ պատմությունները, որոնք ուղեկցել են նրան ամբողջ կյանքում: Այդ պատմություններից են ծնունդ առել նրա մի շարք ստեղծագործություններ, որոնցում թեւածում է Վանի անկոտրում ոգին:

Ինչ լավ է, որ անմեռ է պատմական հիշողությունը, առանց որի անհնար է ապրել, գոյատեւել ու ստեղծագործել: Նա իր շատ ստեղծագործություններով հավերժացրեց նախնյաց երկրի պատկերները՝ մոռացությունից գերծ պահելով Վանա հողի սրբալույս նշխարները:

Մանվել Բեգլարյանի մասին գրքում ջերմ ու հետաքրքիր հուշեր են թողել հայ անվանի մտավորականներ ու երաժիշտներ, որոնց մի մասը հեռացել է կյանքից:

Վասպուրական աշխարհի հանդեպ անապի սիրուց լույս աշխարհ եկած այս գիրքը հարատեւ հուշարձան թող դառնա Մանվել Բեգլարյանի հիշատակին:

Բ. Ս.

ԽՈՍՔ ՀՈՐՄ՝ ՄԱՆՎԵԼ ԲԵԳԼԱՐՅԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

Հորս մասին խոսելիս միշտ մտածում եմ՝ ինչպե՞ս բնութագրեմ նրան, որպեսզի ամբողջանա նրա կերպարը: Մարդկային հարաբերություններում պարզ, շիտակ ու արդարամիտ էր, աշխատանքում՝ խստապահանջ, նպատակապաշտ, ընտանիքում եւ հարազատների շրջապատում՝ ընտանիքասեր, ուրախ, բարյացակամ, ընկերասեր, կատակասեր եւ հումորով օժտված: Ընկերների հետ՝ անկեղծ, երեխաների հետ՝ մանկավարժ: Մեծի հետ՝ մեծ էր, փոքրի հետ՝ փոքր, հասարակությունից սիրված ու հարգված:

Նվիրված էր մորս՝ Ժենյա Գրիգորյանին եւ չափազանց բարձր էր գնահատում ամուսնական նվիրվածությունը: Հայրս բարոյական արժեքներն ամեն ինչից վեր էր դասում, միշտ փորձում էր դիմացինի մեջ տեսնել գեղեցիկը, դրականը, բովանդակալիցը: Իմ ու եղբորս համար նա կյանքի ուղեցույց էր: Չէր սիրում լինել թելադրող ու պարտադրող, փորձում էր ընկերական հարաբերություններ ստեղծել մեր միջեւ, ձգտում էր մեզանում ձեւավորել արժանապատիվ արժեհամակարգ՝ ինքնուրույնություն, նվիրվածություն հայրենիքի, ընտանիքի, ընկերների, շրջապատի հանդեպ:

Հայրս չափազանց ծնողասեր էր: Հաճախ էր հետաքրքիր պատմություններ անում հոր՝ Կարապետ Բեգլարյանի եւ մոր՝ Աստղիկ Տեր-Օհանիայանի մասին: Նվիրված էր քրոջն ու եղբորը՝ Մելինեին ու Սամվելին: Հորս ծնողները գաղթել են Վանից, տեսել են համաշխարհային երկու պատերազմ, բայց մնացել են տոկուն, կյանքին նկատմամբ լավատես, կրթությանը եւ կյան-

քի բարձունքներին ձգտող: Մանվելը եւս իրեն վանեցի էր համարում ու շատ նվիրված էր իր արմատներին: Նա «Վարազավանք» հրաշալի սիմֆոնիկ ստեղծագործությամբ, որի տեքստը գրել էր մեծանուն բանաստեղծուհի Սիլվա Կապուտիկյանը, իսկ կատարում էր ասմունքի վարպետ Վլադիմիր Աբաջյանը, ցայտուն կերպով արտահայտել է իր սերը հանդեպ Վասպուրական աշխարհը:

Մանվել Բեգլարյանը ծնվել է Թիֆլիսում: 10 տարի անց Բեգլարյանները ընտանիքով տեղափոխվել են Երեւան: Բսաներորդ դարի երեսունական թվականներին հեշտ չէր կայանալ, ընտանիքը կրում էր գրկանքներ, տեսել էր սով: Հայրս անցել էր բազում փորձությունների միջով, կամավոր մեկնել Հայրենական մեծ պատերազմ, հինգ տարի պատվով պաշտպանել հայրենիքը եւ վերադարձել տուն: Ձգտել եւ աշխատասիրությամբ հասել էր իր երազանքներին՝ արվեստի մարդ, երաժիշտ, երաժշտություն ստեղծող, կատարող, ձայնագրող, երաժշտական դարաշրջան կերտող, իր գիտելիքներն ու փորձը փոխանցող: Օժտված էր ընկերներին ձեռք մեկնելու պատրաստակամությամբ:

Մանվել Բեգլարյանի ստեղծագործական կյանքը ձեռավորվել է Երկրորդ աշխարհամարտից հետո: Նա տաղանդավոր երաժիշտ էր, սիմֆոնիկ նվագախմբի առաջատար ջութակահարներից, հրաշալի նվագում էր դաշնամուր եւ ակորդեոն: Թեեւ պատերազմից հետո սկսել էր ուսանել բժշկություն՝ վիրաբույժ դառնալու ցանկությամբ, բայց Կարապետ հոր հորդորով հրաժեշտ է տվել բժշկությանը եւ նվիրվել երաժշտությանը: Սովորել եւ ավարտել է Կոմիտասի անվան պետական կոնսերվատորիան՝ նախ ջութակի, այնուհետեւ՝ կոմպոզիցիայի բաժինները:

1960-ական թվականներին նա թողնում է ջութակահարի աշխատանքը, սկսում է դասավանդել տարբեր հաստատություններում, նաեւ՝ Ռոմանոս Մելիքյանի անվան երաժշտական ուսումնարանում, խմբավարում է տարբեր

նվագախմբերում: Այդ ժամանակ արդեն նա ստեղծում է սիմֆոնիկ ստեղծագործություններ, իրեն փորձում է ջազի եւ էստրադայի ասպարեզներում եւ սկսում է ավելի խորությամբ անդրադառնալ ժողովրդական երաժշտությանը: Այդ ժամանակ ստեղծվում են հրաշալի պարային պոլիսներ եւ երգեր: Շատ բեղմնավոր է նրա համագործակցությունը Թաթուլ Ալթունյանի հետ որպես երգի-պարի վաստակավոր անսամբլի գործիքային մասի ղեկավար: Նա հանդես է գալիս բազմաթիվ հյուրահամերգներով, ստեղծվում են տարբեր ձայնասկավառակներ: Բեզլարյանին, այնուհետեւ, հրավիրում են Հեռուստատեսության եւ ռադիոյի պետական կոմիտեի Արամ Մերանգուլյանի անվան ժողովրդական նվագարանների վաստակավոր անսամբլ՝ որպես գեղարվեստական ղեկավար եւ գլխավոր դիրիժոր: Դա մեծ պատիվ էր, բայց նաեւ մեծ պատասխանատվություն, քանի որ այդ անսամբլում էին աշխատում ժողովրդի սիրած ու համբավ ունեցող երգիչ-երգչուհիները եւ կատարող երաժիշտները: Հայրս շուրջ 20 տարի անընդմեջ ղեկավարեց անսամբլը, բարձրացրեց անսամբլի կատարողական որակը, ստեղծեց, գործիքավորեց եւ ձայնագրեց հազարից ավելի երգ ու ստեղծագործություն, որոնք կարելուք տեղ են գրադեցնում Հանրային ռադիոյի «ոսկե ֆոնդում»: Հենց այդ տարիներին էլ նա արժանացավ Հայաստանի արվեստի վաստակավոր գործչի պատվավոր կոչմանը:

Դեռ մանուկ հասակից առիթ եմ ունեցել ներկա գտնվելու հորս սոլֆեջիոյի դասերին: Նա փայլուն տիրապետում էր դասավանդման գաղտնիքներին, կարողանում էր աշակերտներին հմտորեն այնպես մատուցել նյութը, որ մեկընդմիշտ դաջվում էր նրանց հիշողության մեջ: Դեռ երիտասարդ հասակում, անցյալ դարի 50-60-ականներին, իր հիմնական աշխատանքին զուգահեռ, որպես ջութակահար, հայրս դասավանդում էր նաեւ ակորդեոն:

Այդ տարիներին պատրաստել է հարյուրավոր շրջանավարտներ: Նույն կերպ, հայրս, որպէս պրոֆեսոր, իր ստեղծած դասավանդման մեթոդաբանությունը կիրառում էր կոնսերվատորիայում՝ գործիքագիտություն ու գործիքավորում դասավանդելիս, խրախուսում, ոգեւորում էր ուսանողներին՝ միեւնոյն ժամանակ լինելով խստապահանջ:

Ընտանիքում հայրս՝ Մանվել Բեգլարյանը միշտ նախաձեռնող էր: Նախ՝ հայր լինելու պարտականությունը նա կրում էր մեծ պատասխանատվությամբ: Ծնողներս միշտ մեծ սիրով, նվիրվածությամբ եւ փոխադարձ հարգանքով էին վերաբերվում միմյանց: Մեր տան դռները միշտ բաց էին հյուրերի առաջ, իսկ հարեւանների հանդեպ վերաբերմունքը եղել է հարգալից ու ընկերական: Բեգլարյանին սիրում եւ հարգում էին շրջապատի երեխաները, պատանիներն ու երիտասարդները: Մի դրվագ եմ մտապահել. ականատես եղա, թե ինչպէս է հայրս վերաբերվում շրջապատի երեխաներին: Մեր տնամերձ այգում կան պտղատու ծառեր: Մի անգամ այդ ծառերի վրա առանց թույլատրության հայտնվեցին երեխաներ, որոնք գաղտնի փորձում էին պտուղներ քաղել: Հայրս դա նկատեց եւ հորդորելու փոխարեն նրանց փոխանցեց դույլերը: Տղաները հավաքեցին պտուղները, ապա նրանց հավաքածի կեսը հայրս նվիրեց այդ չարաձձի պատանիներին: Այդ միջադեպից հետո հայրս վայելում էր նրանց սերն ու հարգանքը: Շատ տարիներ հետո արդեն հասուն այդ տղաները սիրով հաճախ օգնության էին հասնում հորս տարբեր հարցերում: Նման դիպվածներ շատ են եղել նրա կյանքում:

Շատ աշխատասեր էր թե՛ տանը, թե՛ իր այգում: Երբ ստեղծագործում էր, կարող էր օրերով նստել դաշնամուրի մոտ, աշխատում էր արագ, բայց կարող էր նաեւ երկար եւ շատ մանրակրկիտ աշխատել այս կամ այն դրվագի վրա: Պատահում էր, որ խորհրդի կարգով իր մոտ էր կանչում

տատիկիս կամ մորս, ինձ կամ եղբորս՝ Դավիթին, որ-
պեսզի լսեր մեր կարծիքը իր ստեղծագործության մասին:

Հայրս լավագույն ընկերս էր: Հիշում եմ՝ ուսման նպա-
տակով Գերմանիա մեկնելուց առաջ պետք է լեզվի քննու-
թյուն հանձնեի: Հիվանդացել էի, բայց պարտավոր էի
մեկնել Մոսկվա: Հայրս թողեց իր բոլոր գործերը եւ հետս
մեկնեց, ուղեկցեց եւ մինչեւ վերջին պահը կողքիս էր:
Ոգետորեց եւ սատարեց ինձ՝ հաղթահարելու բոլոր դժվա-
րությունները:

Մշտագրադ էր եւ հաճախ ժամանակ չէր գտնում գրե-
լու իր սեփական ստեղծագործությունները, սակայն, ես
ջանում էի օգտակար լինել ու սատարել նրան՝ ստեղ-
ծած գործերը հրատարակելու համար: Ութսունականնե-
րին լույս տեսավ նրա կազմած եւ մշակած հայ նշանավոր
կոմպոզիտորների «Ընտիր պարտիտուրներ ժողովրդա-
կան գործիքների նվագախմբի համար» ժողովածուն, որի
հրատարակչական եւ տպագրական աշխատանքները
իրականացվեցին իմ անմիջական նախաձեռնությամբ:
Մանվել Բեգլարյանը նաեւ կազմել է Ալեքսեյ Հեքիմյանի
«Իմ Ղարաբաղ» երգերի ժողովածուն:

2024-ի օգոստոսին, Երեւանում գտնվելու օրերին,
մենք՝ Ֆրանկֆուրտում բնակվող Բեգլարյաններս, հյու-
րընկալվեցինք Հանրային ռադիոյում՝ Մանվել Բեգլարյա-
նին նվիրված «Գերդաստաններ» հաղորդաշարին մաս-
նակցելու համար: Մեզ հետ էին ՀԽՍՀ ժողովրդական
արտիստ, Արամ Մերանգուլյանի անվան ժողովրդական
նվագարանների վաստակավոր անսամբլի գեղարվես-
տական ղեկավար, անվանի երգիչ Ռուբեն Մաթեոսյա-
նը, ով երկար տարիներ անսամբլում աշխատել է հորս
հետ, եւ բանաստեղծ, թարգմանիչ Բաբկեն Սիմոնյանը,
ով իր հուշերն է վավերացրել Բեգլարյանի մասին: Այդ
ձայնագրության առիթով ես համոզվեցի, թե ինչ սիրով
ու պատասխանատվությամբ են պահպանվում հորս ձեռ-

քով գրված պարտիտուրները, ստեղծագործությունները, նաեւ՝ դիրիժորական նոտակալը:

Մեր ընտանիքը երախտապարտ է Հանրային ռադիոյի տնօրէնությանը, ինչպէս նաեւ Արթուր Իսպիրյանին, Ռուբեն Մաթետոսյանին, ամբողջ անձնակազմին՝ Մանվել Բեգլարյանի հանդեպ տածած ջերմ ու հոգատար վերաբերմունքի համար:

Հայրս թողեց բյուրեղյա մաքրության ստեղծագործություններ, որոնք գտնվում են Հայաստանի ռադիոյի ձայնադարանում: Նրա ստեղծագործությունները հաճախ են հնչել ու հնչում ռադիոյով, համերգներին, նաեւ անբաժանելի մասն են կազմում երաժշտական տարբեր հաստատություններում:

Հորս անցած կյանքի ուղին մեզ համար իսկական դպրոց է եղել: Իր ապրած կյանքով նա վառ օրինակ էր ծառայում ընտանիքի բոլոր անդամների համար եւ մենք միշտ հպարտացել ենք նրանով: Նա չափազանց խիզախ մարդ էր եւ կարող էր իր կարծիքը հայտնել նույնիսկ այն պահերին, երբ դրանք լի էին անցանկալի հետեւանքներով: Արժանապատիվ հայ էր՝ իր էությանը ու պահվածքով, ավանդական նիստուկացով, գործով, շարժումներով:

Անափ էր նրա սերը ընտանիքի, զավակների եւ թոռների նկատմամբ: Հայրս եւ մայրս հավասարաչափ էին սիրում բոլոր զավակներին, թոռներին՝ Ռուբենին, Աստղիկին, Արեւիկին, Վանեին, իսկ իրենց հարսերին՝ Լուսինեին եւ Դիանային ընդունում էին որպէս դուստրեր:

Երեք դուստրերս՝ Աստղիկը, Արեւիկը եւ Վանեն կատարել են հորս դաշնամուրային ստեղծագործությունները: Ավագ դստերս՝ Աստղիկի շնորհիվ հրատարակվեցին Բեգլարյանի դաշնամուրային ստեղծագործություններից վեց արեւյուղները, ֆուգաները եւ վարիացիաները, լույս տեսան ձայներիգներ, կազմակերպվեց շնորհանդես-համերգ, ինչպէս նաեւ հետազայում ստեղծվեց Մանվել Բեգ-

լարյանի մասին վավերագրական ֆիլմ: Այդ հարցերում մեզ անգնահատելի օգնություն ցուցաբերեց կոմպոզիտոր, ամերիկացի-իտալացի պրոդյուսեր Ռենդալ Մայերսը:

Ավագ եղբայրս՝ Դավիթը եւս մասնագիտությամբ երաժիշտ է՝ դաշնակահար եւ սանթուրահար, կոնսերվատորիայում դասավանդել է սանթուր, Հանրային ռադիոյի ձայնադարանում ունի ձայնագրված տարբեր ստեղծագործություններ: Դավիթի շնորհիվ 2005 թվականին Ամերիկայի Միացյալ Նահանգներում լույս տեսավ Մանվել Բեգլարյանի ստեղծագործությունների ձայներիզը:

Հորս ստեղծագործական կյանքում եւ նույնպես ինչ-որ զգալի դեր են ունեցել: 1981-1983 եւ 1986-1990 թվականներին նպաստել եւ օժանդակել են հայրիկիս սիմֆոնիկ եւ ժողովրդական գործիքային բազմաթիվ ստեղծագործություններ, երգեր, դաշնամուրային ստեղծագործություններ ավարտին հասցնելուն:

Հայրս միշտ ուշադրությամբ հետեւում էր Հայաստանի մշակութային կյանքին ու քաղաքական խմորումներին: Նա խանդավառությամբ ընդունեց Հայաստանի անկախության հռչակումը եւ իր բազմաթիվ համերգներով ելույթ ունեցավ տարբեր վայրերում՝ ոգևորելով ժողովրդին: Խենթության աստիճանի հայրենասեր էր, որովհետեւ լավ էր հասկանում ինչ ասել է գաղթ, կորցրած հայրենիք, հայրենի օձախ: Նա համոզված էր, որ միայն ուժեղ պետություն կառուցելով ժողովուրդը կարող է բարեկեցիկ ու խաղաղ կյանքով ապրել:

«Մանվել Բեգլարյանի ողիսականը» գիրքը կազմելու եւ հրատարակելու գործում մեծ է մեր ընտանիքի վաղեմի բարեկամ, հրաշալի ընկեր, բանաստեղծ, թարգմանիչ հրապարակախոս, մշակույթի գործիչ, Հայաստանում Սերբիայի Հանրապետության պատվավոր հյուպատոս Բաբկեն Սիմոնյանի կատարած աշխատանքը: Բեգլարյան ընտանիքն իր խորին շնորհակալությունն է հայտնում

նրան՝ Մանվել Բեգլարյանի կյանքին ու գործին վերաբե-
րող այս արժեքավոր գրքի հրատարակումը նախաձեռնե-
լու եւ իրականացնելու համար: Ի դեպ՝ Բաբկեն Սիմոնյա-
նի առաջարկով հայրս 2001 թվականին գրած գործիքային
իր վերջին ստեղծագործությունն անվանեց «Քարավան
լուսո», որը խորհրդանշում է հայ ժողովրդի ապրելու, արա-
րելու անկոտրում ու հաղթական ոգին:

ՄՀԵՐ ԲԵԳԼԱՐՅԱՆ

Չեզանի մշտադրականների
ու մարտիականների հուշերը

ՀՈՒՇԱՏԱԽՏԱԿ ՄԱՆՎԵԼ ԲԵԳԼԱՐՅԱՆԻՆ

Հատված «Վերջին զանգ» գրքից

Զարմանալի մի պատահականությամբ օրերս, երբ հանգամանքների բերումով աչքի էի անցկացնում հին թղթերս ու միեւնոյն ժամանակ մտմտում գրելիքս կոմպոզիտոր Մանվել Բեգլարյանի մասին, իմ անհամար ճամփորդություններն ու հանդիպումները պատկերող գունագեղ ու շքեղափայլ լուսանկարչական ալբոմների շարքում հանդիպեցի մեր հին, խունացած, գորշաթուղթ էջերից բաղկացած ընտանեկան ալբոմին՝ նույնքան հին, սիրողական անշուք լուսանկարներով՝ տատս, մայրս, մորաքույրներս, ազգականներս, մեր հին, գաղթականների բակի՝ Ամիրյան 20-ի հարեւաններս: Ու այս խառնիխուռն նկարների մեջ՝ աչքի ընկնող մի լուսանկար, փակցված նախշազարդ ստվարաթղթի վրա, կատարված պրոֆեսիոնալ մակարդակով: Լուսանկարում տարեց մի կին է, որդին, հարսը՝ կողքներին երեք մանրիկ երեխաներ: Նկարի ետեւում գրած է. «Մորաքույր Նոյեմզարին՝ Բեգլարյան ընտանիքից. Լուսնթագ, Կարապետ, Աստղիկ, երեխաներ՝ Մելինե, Մանվել, Սամվել: 1925 թիվ, Թիֆլիս»...

Կոմպոզիտոր Մանվել Բեգլարյանը եւ ես մոտիկ ազգականներ ենք: Իմ տատը՝ Նոյեմզար խաթունը եւ իր հորական տատը՝ Մարգարիտ խաթունը քույրեր էին: 1915-ի Մեծ եղեռնը բնավեր արեց ինչպես ողջ արեւմտահայությանը, այնպես էլ Վանի բնակչությանը: Տատիս ընտանիքը բնավորվեց Երեւանում, Մարգարիտ խաթունինը հենց Էջմիածնից ճամփա բռնեց դեպի Թիֆլիս: Այնպես որ, կապը երկու քույրերի միջեւ այնուհետեւ եղել է նամակագրական: Նամակներից իմացել են, որ մահացել է մեծ տատը՝ Մարգարիտը, որ ամուսնացել է մեծ որդին Կարա-

պետը, ունեցել երեք զավակ եւ ընտանիքի հացը վաստակել է կոշկակարությամբ: Այս պատմությունը եւ, իհարկե, չեմ հիշում, բայց հիշում եմ, թե ինչպէս օրերից մի օր, արդեն բավական տարիք ունեցող կոշկակար Կարապետը հայտնվեց Երեւանում եւ հայտնեց, որ ուզում է, ոչ ավել, ոչ պակաս, դառնալ բժիշկ: Եվ դարձավ, Վանի շուկայում երկու թուրքի ձեռքով սպանված թարգի (ղերձակ) Մանուկի՝ դեռ մանկուց թրծված տղան՝ Կարապետը տոհմիկ վանեցու համառությամբ, աշխատասիրությամբ, նպատակաւացությամբ ավարտեց Երեւանի բժշկական ինստիտուտը, Թբիլիսիից Երեւան փոխադրեց բազմանդամ ընտանիքը, ու հազար ու մի դժվարություններով, հանրակացարանից հանրակացարան, բնակարանից բնակարան փոխադրվելով, հաստատվեց Երեւանում:

Դա 1931 թվականին էր: Ահա դրանից հետո էր, որ կապը երկու բույրերի թոռների միջեւ նամակագրությունից ու լուսանկարների փոխանակությունից վերածվեց առօրեական այցելությունների, վերանորոգվեցին ազգակցական երակները եւ Կարապետի ընտանիքը մտավ այն մթնոլորտի մեջ, որ մշակվել էր ետեղեռնյան տարիներին վանեցի ընտանիքների միջեւ: Այդ հազիվ իրար եկած ընտանիքները մեկը մյուսի մեջ էին որոնում ու գտնում իրենց ծննդավայրում թողածն ու կորցրածը, մխիթարվում մեկը մյուսով: Իմ վաղ մանկության սակավաթիվ ուրախություններից էին այն օրերը, երբ ազգակից վանեցիները մեկնում էին դաշտահանդեսի, Երեւանի մերձակա այգիներում գետնատարած սփռոց էին բացում ու բոլորվում շուրջը, մեջտեղ էին բերվում նախօրոք թոնրում խորոված գառը կամ ոչխարը՝ խուրդուն, գինի, պանիր, բանջարեղեն, ու ծայր էին առնում երգը, պարը, անքոնազբոս ուրախությունը: Սահման չունեւ մեր՝ ճոխություն չտեսած գաղթական երեխաներիս հրճվանքը, մանավանդ, երբ մեզ առաջարկում էին երգել, արտասանել: Որքան հիշում եմ, իմ գրական-արտասանական գործու-

ներությունը սկսել է հենց այդ դաշտահանդեսներից... Հիմա, կյանքիս մայրամուտին, երբ մտովի ճամփորդում եմ դեպի անցյալ ու ամեն ինչ իմաստավորում եմ նորովի, հիանում ու զարմանում եմ, թե ինչ ներքին ուժ ու հավատ կար ջարդ ու կոտորած տեսած, տունն ու այգին թողած եւ նոր հողի վրա նորից հիմնավորվելու, կյանք սկսելու կամքով լցված այդ մարդկանց մեջ, կենսախնդության ինչ անխափանելի ակունքներ... Եվ դա Եղեռնից ընդամենը 7-8 տարի հետո... Իսկ հիմա 10-15 տարի է անցել երկրաշարժից, դարաբաղյան կոիվներից ու ավերածություններից, բայց ոչ մի կերպ ուշքի չենք գալիս, տխուր ենք ու թեւաբեկ... Սակայն թողնենք այս՝ հեռուն տանող մտորումները եւ վերադառնանք այնտեղ, որտեղից ընդհատեցինք...

Բեզլարյան ընտանիքը մեր «վանեցիական կլանին» միացավ ուշացումով, երբ դաշտագնացությունը կամաց-կամաց տեղի էր տվել տներում, հարկերի տակ կայացող խնջույքներին: Բայց միացավ առանձին մի շուքով, հավելյալ շախուշով ավելացնելով այդ հավաքություններին: Վանից բերած հատկությունները՝ ողջախոհություն, չափավորություն, խառնվել էին կովկասյան, ավելի շուտ՝ թիֆլիսյան կենսասիրությանը, զվարթությանն ու քեֆ-ջիւղությանը եւ ստացվել էր՝ այդ ժամանակների տերմինով ասած՝ ինքնագործ արվեստի օլիմպիադաների հարմար մի ընտանիք. հայրը՝ Կարապետը թառ էր նվագում, Կարապետի կինը՝ Աստղիկը երգում էր, կրտսեր որդին՝ Սամվելը դաֆ էր խփում ու ձայնակցում մորը, դուստրը՝ Մելինեն՝ սքանչելի պարում: Շուտով այդ քառյակին միացավ նաեւ Մանվելը, որը սովորում էր Սպենդիարյանի անվան երաժշտական ուսումնարանի ջութակի դասարանում: Մայրը՝ Աստղիկը ուներ իր յուրահատուկ երգացանկը, որ ուրիշ ոչ մի տեղ չեմ հանդիպել: Թիֆլիսյան միջավայրի՝ Կովկասն ու թուրք-վրացականն իրար խառնած խոսք ու մեղեդիներ էին, քաղաքային ֆոլկլորի մի յուրահատուկ

տեսակ, որ Աստղիկը կատարում էր հայերեն, հայկական
երգին հատուկ զգալությամբ, առանց կկլոցների.

*Մատները՝ քեզանից,
Մատանին՝ ինձանից,
Յավդ տանեմ, սիրուն օրիորդ,
Մի՛ հեռանա ինձանից:
Ինչ սիրուն աչքեր ունես,
Աչքերովդ գրավում ես:
Սրտիս՝ սիրեկան,
Աչքիս՝ դուրեկան,
Ջան, ջան, ջան աղջիկ:*

Աստղիկն ուներ մի ուրիշ, ավելի «Էպիկուրյան» երգ էլ.

*Չուկը դրի, խաշեցի,
Սիրտս ու հոգիս մաշեցի,
Յոթ տարի սպասեցի,
Աչքդ, ունքդ,
Խառ շրթունքդ
Ինձ բեղամաղ արել են:
Յար, քեզի դուրբան,
Ջան, քեզի դուրբան:
Ա՛յ, տիկին, տիկին,
Մեռնեմ քո կյանքին,
Խառ գոհարանքին,
Դու ես իմ սրտի սիրելին...*

Ահա այս երկու միամիտ երգերը այդօրյա «Ծլել է
արտս» եւ «Կոմսոմոլ էր էն տղեն» երգերի հետ միասին
ինձ ընկերակցել են իմ պատանի տարիներից եւ ես հի-
մա անգիր հիշում եմ դրանք, ինչպես հիշում եմ մանկու-
թյան խաղերն ու խաղալիքները՝ ժպտով ու ներողամիտ

քնքշությամբ: Բայց կար մի երգ, որ տարբեր էր բոլորից: Դա «Բարի լուսո աստղերն էլան» երգն էր, որ ես լսել ու սովորել եմ Բեգլարյան հարկի տակ, Աստղիկի մորից՝ ծերունի Լուսիկ խաթունից, շատ ավելի առաջ, քան վաստակաշատ Հայրիկ Մուրադյանը այն կինչեցներ ռադիոյով:

Վանեցի մայրիկների դասական կերպար էր Լուսիկ խաթունը: Ուներ դալուկ դեմք, յազմայի տակից սպիտակին տվող մազեր, աչքերում՝ իմաստություն, բարություն, կարոտ: Վանում շատ հայտնի արծաթագործ, դալամքյար Դավիթի կինն էր, բազմափորձ, բանիմաց, հայ բառուբանը իր մեջ ամբարած կին: Բեգլարյան հարկի տակ կայացած հավաքույթներում նստած էր լինում անկյունի թախտին, մի տեսակ լուռ, անմասնակից: Մենք, արդեն պատանությունից դուրս եկող նորատի երիտասարդներս, զվարթաբան «այ, տիկին, տիկին»-ներից հետո, սիրում էինք զրույցի բռնվել Լուսիկ մայրիկի հետ, լսել նրա հնաբույր խոսքն ու երգը, դողդոջուն ձայնը.

*Բարի լուսո աստղերն էլան,
Աղոթարան դռներն ի բաց.
Բարով բացվեք լուս-աղոթարան,
Լծենք Սալբատո, էթանք գութան:
Գութնի թախըմ նմուշ-նմուշ,
Չկեր վատտակ չանց վեն անուշ,
Գութան չեղներ՝ աշխարհն ինչ էր.
Աշխրբի շեն վեր գութնին էր...*

«Աշխրբի շեն վեր գութնին էր»: Կամ արդյոք ուրիշ մի այսպիսի տող, որ երեք-չորս բառով կարողանա ամփոփել մեր ժողովրդի ողջ կենսափիլիսոփայությունը, լինելիության կերպը:

Հազար ողորմի՜ քեզ, այդ իմաստուն տողը մեզ փոխանցող Լուսիկ խաթուն...

Անցան տարիները, մեր պարզունակ ուրախություններին ու պարզ սեղաններին փոխարինեցին ճոխ ուրախությունները, բժիշկ Կարապետը դարձավ Կարո Մանուկիչ, դարձավ Կոտայքի շրջանի առողջապահության բաժնի վարիչ, հետո էլ Ջերմուկի առողջարանի գլխավոր բժիշկ, Սամվելն ավարտեց պոլիտեխնիկն ու սկսեց աշխատել գունավոր մետալուրգիայի գիտահետազոտական ինստիտուտում, Մելինեն, որ նույնպես ավարտեց բժշկականը, ամուսնացավ, երեխաներ ունեցավ, իսկ Մանվելը Հայրենական պատերազմի ողջ ընթացքում ծառայեց բանակում, վերադառնալուց հետո ավարտեց Ռոմանոս Մելիքյանի անվան երաժշտական ուսումնարանը, պետական կոնսերվատորիայի ջութակի բաժինը, դարձավ Հայֆիլհարմոնիայի սիմֆոնիկ նվագախմբի առաջատար ջութակահարներից մեկը։ Այսպիսով պատից կախված մնացին վանեցի Կարապետի սիրասուն թառը, Սամվելի դաֆը, տան մեջ որոշիչ տեղ գրավեցին դաշնամուրը, ջութակը։

Սակայն Մանվելի շարժուն ու անհանգիստ բնավորությունը դեռ որոնումների մեջ էր։ Այդ որոնումներին տոն էր տալիս հայրը՝ Կարո Մանուկիչը։ Հաճախ էի լսում հոր համառ հորդորները.

—Ա՛յ տղա, ինչո՞ւ վերջնական որոշում չես հանում։ Սիրում ես ջութակը, հասկացանք։ Բայց ջութակահարը ուրիշի գործերն է կատարում։ Ստեղծիր քո սեփականը, թող ուրիշները քո գործերը կատարեն, անունդ տարածվի ամեն տեղ։

Ու չգիտեմ, հոր հորդորներն ազդեցին, թե՛ ինքը եկավ այդ համոզման, Մանվելը երկրորդ անգամ մտավ կոնսերվատորիա, դարձավ անվանի կոմպոզիտոր Էդվարդ Միրզոյանի աշակերտը եւ մեկը մյուսի ետեւից սկսեց ստեղծել երաժշտական նշանակալի ու բազմաթույթ գործեր, բոլորն էլ հազեցած հայկականությամբ, հայաշունչ մեղեդայնությամբ։ Այսպիսով իրականացավ հոր՝ Կարո

Մանուկիչի բաղձանքը. որդու ստեղծածը «կատարեցին ուրիշները»՝ լայնորեն համբավելով կոմպոզիտոր Մանվել Բեգլարյանի անունը:

Տարեցտարի փոխվեց իմ եւ Մանվելի ազգակցական հարաբերությունների բնույթը: Մանվելն իմ ընկալումներով պոկվեց լուսանկարի մեջ մոր փեշերին կաած, կարճ տաքատով, բանտիկավոր սպիտակ վերնաշապիկով մանչուկի պատկերից, ընտանեկան «նվագախմբում» իր փոքրիկ ջութակը տնկտնկացնող պատանյակի հուշ-տպավորությունից ու դարձավ նախ հմուտ ջութակահար, հետո սիմֆոնիկ ու կամերային ընտիր գործերի հեղինակ, հետո Թաթուլ Ալթունյանի անսամբլի գործիքային մասի ղեկավար, հետո պետական կոնսերվատորիայի դասախոս, հետո Արամ Մերանգուլյանի անվան նվագախմբի գեղարվեստական ղեկավար, հետո՝ արվեստի վաստակավոր գործչի կոչում, բազմաթիվ դրվատական հոդվածներ, արտասահմանյան հյուրախաղեր, սիրելի Մանսուրոյի շուրջը խտացող՝ սիրո ու հարգանքը մթնոլորտ՝ ստեղծված իր իսկ անսամբլի արտիստների, երգիչ-երգչուհիների կողմից:

Սակայն վերելքի այս ամբողջ ընթացքում Մանվելը մնաց նույնը՝ թեթեաշունչ, հումորախառն խոսք ու պահվածքով, իր դիրքն ու համբավը չկարեւորող եւ զարմանալի համեստ, գործընկերների հանդեպ անձնուրացության չափ պատրաստակամ: Հիշում եմ, թե ինչ ջանասիրությամբ էր աշխատում ժողովրդական երգերի, գուսան Շահենի, աշուղ Աշոտի եւ մյուսների երգերի գործիքավորման, իր անսամբլի մակարդակին հասցնելու համար: Իր ժամանակի զգալի մասը նվիրեց Ալեքսեյ Հեքիմյանի ստեղծած մեղեդիները պատշաճ գործիքավորելուն, հարուստ ու բազմերանգ դարձնելուն: Այդ նվիրյալ աշխատանքի շնորհիվ ամենուր երգվում ու հնչում էին «Արագիլ», «Տեսնեմ Անին», «Շողով-շաղով» եւ այլ երգեր՝ շոնդալից համբավ բերելով գեներալ-կոմպոզիտորին, մինչդեռ Մանվելը, որ

լիովին իրավունք ուներ երգերի համահեղինակ համարվելու, այդ մասին մտածել անգամ չէր փորձում...

Լինելով այսպիսին՝ անհավակնող, իր անձը չկարելորոդ, դրա փոխարեն աշակերտի խոնարհությամբ պանծացնում էր հայ երաժշտության մեծերին՝ իր ուսուցիչ Էդվարդ Միրզոյանին, Անտ Բաբաջանյանին, Էդգար Հովհաննիսյանին, հատկապես՝ Ալեքսանդր Հարությունյանին: Ինչ անխառն ոգևորությամբ, սրտի ողջ ավյունով հիանալ գիտեր Մանվելը:

—Ալեքսանդր Հարությունյանը, Սիլվա, դուք չգիտեք նրան... Նա ուրիշ է, նա ամենահայկական կոմպոզիտորն է, նրան հետո կգնահատեն...

—Թաթուլ Ալթունյանը, կախարդ էր, կախարդ... Ասենք, դու նրան լավ գիտես, ջերմ բարեկամներ եք եղել... Խիստ էր, դժվարահաճ, բայց նրա հետ աշխատելը հաճույք էր, հաճույք:

Պատանու պես սիրահարված էր իր ղեկավարած անսամբլին, նրա երգիչներին, ու սիրահարի պես էլ խանդում էր նորահայտ Էստրադային երգիչ-երգչուհիներին, որոնք արդեն սկսել էին գրավել ասպարեզը:

—Դրանք ինչ են որ՝ սեքսուալ, կեղծ-զգացմունքային: Հայ երգեցողությանը այդպիսի կատարումները խորթ են, օտար... Այ, իսկական հայ երգչուհին Օֆելյա Համբարձումյանն է, զուսպ, չափավոր, բայց խորք ունեցող:

—Ռուբինը, երեւոյթ է, երեւոյթ... Նրա ձայնը, սիրտը, միտքը՝ ներդաշնակություն են կազմում: Դե, քո կոլեգան է, բանասիրականն է ավարտել:

—Վարդուհի Խաչատրյանին դու էլ ես բարձր գնահատում... Ընտիր ձայն ունի, բազմաշնորհ... Թե՛ «Մախմուր աղջիկը», թե՛ բարձրակարգ ռոմանսը երգում է նույն վարպետությամբ:

—Դե Հովհաննես Բադալյանի մասին ինչ ասեմ. նա մի ամբողջ աշխարհ է բերում իր հետ՝ Գալանդերյան, հորո-

վել, լեռներ հայրենի... Նրա ձայնը թերեւս ամենից հայկականն է՝ մեղմ, տաք, մշտական կարոտի երանգով... Դե, դու ասա, Սիլվա, որ երաժշտական կոլեկտիվն այսքան մեծություններ ունի...

Զգիտեմ, ուրիշ կոլեկտիվներ ունեն, թե՛ ոչ այսպիսի մեծություններ, բայց գիտեմ մի բան. ոչ մի ուրիշ կոլեկտիվի ղեկավար այսքան հպարտ ու հիացած չէր իր արտիստներով, իր նվիրումի մեջ այսքան ջերմեռանդ, անսակարկ ու անվերապահ չէր, որքան Մանվելը:

Մեր բարեկամությունը Մանվելի հետ, ուզած թե չուզած, փոխվեց համագործակցության՝ պոետի եւ երգահանի միջեւ: Պետք է ասեմ, որ ես անընդունելի եմ համարում արդեն գրած երաժշտության համար բառեր հարմարեցնելու «կրոսփորդային» պրակտիկան: Առաջին անգամ այդ սկզբունքը խախտեցի՝ տեղի տալով մեր ազգակցական մտերմությանը, երբ տարիներ առաջ գրեցի Մանվելի «Գարնանային» երգի խոսքերը: Այնուհետեւ՝ նույն հանգամանքից ելնելով՝ գրեցի «Վարազավանք» լիրիկական պոեմի նախերգանքը: Իսկ ավելի ուշ վերամշակեցի Արտաշեսի եւ Սաթենիկի մասին վիպասքը:

Այս վիպասքը ստեղծվեց այսպես: Օրերից մի օր Մանվելը մեր տուն եկավ երգիչ Հովհաննես Բադալյանի հետ միասին: Մանվելը, միշտ անհամբեր ու անմիջական, առանց այլեւայլի, անցավ գործի. «Միտքը ծուռ էր», այսինքն ինչ-որ բան պետք է գրեին... Լուսահոգի Խաչատուր Ավետիսյանն էլ այդպես էր վարվում. երբ արդեն պատրաստ մեղեդու համար խնդիր էր ունենում, գալիս էր Հովհաննես Բադալյանի հետ միասին՝ լավ իմանալով համակրանքը նշանավոր երգչի նկատմամբ, նաեւ ապավինելով Բադալյանի քաղցր լեզվին, հորդորելու, համոզելու կարողությանը:

Հիշում եմ Ավետիսյանի ու Բադալյանի առաջին համատեղ այցելությունը մեր տուն: Առաջին անգամ էր, որ սիրելի երգահանն ինձ դիմում էր տեքստը գրելու

խնդրանքով: Դաշնամուրի վրա նվագեց մեղեդին, դուրս եկավ: Արդեն համաձայնելու վրա էի, երբ Հովհաննեսը հարկ համարեց ինձ լրացուցիչ ներշնչումներ հաղորդել:

– Սիլվա ջան, հիշո՞ւմ ես քո զանգեզուրյան ճամփորդությունը Աթուրյանի անսամբլի հետ:

– Հիշում եմ, անմոռանալի օրեր էին...

– Անսամբլում մի եզրիպատահայ աղջիկ կար, Աիդան... Չէի՞ր նկատում, որ ես նրանով հրապուրված էի:

– Նկատում էի: Բայց կարծեմ քո սիրավեպը չհաջողվեց:

– Դա կարելուր չէ... Կարելուրը սիրո պարզեամբ երանությունն է... Ա՛յ, եթե ես հիմա, տարիներ հետո, Աթուրյան փողոցում քայլելիս հանկարծ հանդիպեմ Աիդային, ի՞նչ զգացումներ կունենամ... Ուզում եմ, որ քո գրած տեքստում այդ զգացումները լինեն...

Ես ժպտացի այս «պատվերով համերգի» վրա, բայց արի ու տես, որ տեքստը գրելիս Բադալյանի պատմածը ահագին ազդեց ինձ վրա եւ ստեղծվեց հետեւյալ քառյակը.

*Անցնում ես դու ու չես նայում,
Մինչ ես կանգնած մոլորուն,
Քեզ աչքերիս մեջ եմ պահում
Ու տանում եմ հետս տուն...*

Այսպես ստեղծվեց մի գեղեցիկ երգ. «Այնպես անփույթ, այնպես հանգիստ», որը տասնամյակներ շարունակ մնաց Բադալյանի երգացանկում ու դարձավ ժողովրդի ամենասիրելի ու տարածված երգերից մեկը:

Ճիշտ այսպիսի ոգևորությամբ Բադալյանը եկավ մեր տուն «Արտաշես եւ Սաթենիկ» մեղեդու նոր տեքստը գլուխ բերելու մտադրությամբ: Միայն այս անգամ լռակյաց, անուշ-անուշ ժպտացող Խաչատուր Ավետիսյանի փոխարեն, հետը Մանվելն էր՝ հոլի պես շարժուն, անհամբեր, ազգականության իրավունքով՝ տնավարի:

—Սիլվա ջան, մի հին ժողովրդական երգ կա՝ «Գլգլալեն ջուր էր գալիս Կովկաս սարիցը»: Քեզ ծանոթ է, իհարկե... Հովիկը նույնը ուրիշ տեքստով գիտի, որտեղ պատմվում է մեր Արտաշես արքայի եւ Սաթենիկի սիրո մասին... Ուզում ենք, որ դու այդ թեման վերամշակես, — վրա տվեց Մանվելը եւ իսկույն նստեց դաշնամուրի մոտ:

Հովհաննես Բաղալյանը ձայնակցեց Մանվելին եւ երգեց երգը իր իմացածով, որտեղ, իսկապես, հիշատակվում էր Խորենացու Գողթան երգերից եկող «Քեզ ասեմ, այր քաջ Արտաշես»-ում նկարագրվող սիրավեպը:

Երգը կատարելուց հետո մեկը մյուսից խոսքը խլելով, սկսեցին իմ առաջ փռել մի շքեղագույն պատկեր, թե ինչպես երգը վիպասքի բնույթ պետք է ունենա, պետք է ունենա երեք մենակատար՝ պատմիչը, որը Հովհաննես Բաղալյանը պետք է լինի, Արտաշեսը՝ Ռուբեն Մաթեոսյանը, Սաթենիկը՝ Վարդուհի Խաչատրյանը, եւ որ անսամբը պատրաստվում է մոտ օրերս մեկնել արտասահմանյան հյուրախաղերի եւ այդ վիպասքը պետք է լինի նրա երգացանկի թագուպակը:

Երկար համոզելու կարիք չեղավ, մանավանդ որ այդ վիպասքը դեռ համալսարանում՝ գրաբար անցնելու տարիներից անգիր գիտեի եւ շատ սիրում էի: Հաճույքով համաձայնեցի, միայն խնդրեցի, որ երգը նորից կատարեն՝ ավելի խնամքով ու կենտրոնացած, որպեսզի ես մագնիտոֆոնով ձայնագրեի՝ իմ հետագա աշխատանքը հեշտացնելու համար:

Այդպես էլ արեցին: Եվ հիմա, երբ, ավա՜ղ, երկուսն էլ լռել են հավերժորեն, իմ անձնական ձայնադարանում մագնիտոֆոնի բարախիկ ժապավենի վրա պահպանված են այդ օրվա ձայները, մեր երեքի աղմկալից խոսակցությունը եւ, իհարկե, երգը՝ դեռ հում, սեւագիր վիճակում, բայց ոգեշունչ, անմիջական... Իսկ գործը, շքեղ ու հանդիսավոր, վերնագրված «Ասք վասն Արտաշիսի եւ Սա-

թինկան»՝ իմ տեքստով, Մանվել Բեգլարյանի եւ Ռոբերտ Պետրոսյանի երաժշտական ձեւավորմամբ եւ վերոհիշյալ երգիչների կատարմամբ, այսօր Հանրային ռադիոյի ձայնադարանի զարդերից է...

Վերջին տասը-տասնհինգ տարում վիթխարի փոփոխություններ եղան աշխարհում, Հայաստանում, յուրաքանչյուրիս կյանքում: Ժայթքեց Սպիտակի երկրաշարժը, ոչ պակաս շարժ եղավ եւ հասարակական կյանքում՝ Ղարաբաղյան ընդվզում, անկախություն, պատերազմ, ցուրտ ու մութ տարիներ:

Ասել, որ իմ երաժիշտ զարմիկը անասելի վատ ապրեց այս տակնուվրայությունը, չեմ կարող: Նրա լավատես, թավաքյալի խառնվածքն իրենն անում էր: Քաղաքականությունը, սոցիալական, ազգային իրավունքների համար ինքնամոռաց պայքարն իր տարերքը չէր: Նա արտիստ էր՝ վառված-տարված իր արվեստով, իր անսամբլով, իր տուն ու պարտեզով, իր Մհեր եւ Դավիթ որդիներով: Ասես կտրված էր իրականությունից, դյուրահավատ էր ու պարզամիտ, ամեն անգամ ինձ հետ խոսելիս ցուցաբերում էր իր սրտաշարժ միամտությունը.

–Սիլվա, ձիշտ է, որ Ղարաբաղը դուրս է եկել Ադրբեջանի կազմից եւ ուզում է միանալ Հայաստանին:

–Ա՛յ տղա, դու էս աշխարհից չե՛ս... Իսկի չես: Միտինգներում հնչող ելույթներին հետեւիր...

Մի երկու տարի հետո, երբ արդեն Հայաստանում «նոր կարգեր» էին հաստատվել, ասաց.

–Գիտե՛ս, Սիլվա, այս ՀՀԸ-ականները բավական սառն են հայ արվեստի նկատմամբ:

Ասաց զարմացած, հենց նոր գյուտ արածի պես, այն էլ ո՛ւմ, ինձ նմանին, որ արդեն մի քանի տարի գրում ու ընդվզում էր նոր իշխանությունների մշակութամերժ ընթացքի դեմ: Իսկ երբ 1992 թվականին, Տեր-Պետրոսյանի ազգուրաց ժամանակներում Ռադիոյի պետական կոմիտեի նորանշանակ պետ, գործուն ՀՀԸ-ական Սամվել

Գեորգյանի կարգադրությամբ լուծարվեց Մերանգուլ-
յանի անվան գործիքային անսամբլը, նրա գեղարվեստա-
կան ղեկավարը մնացել էր բոլորովին շփոթված:

—Սիլվա, ինձ թվում է մեր անսամբլի հետ բավականին
անարդար վարվեցին,— արձագանգեց նա, դարձյալ կիրա-
ռելով իր սիրած «բավականին» բառը: Մինչդեռ հարկավոր
էր պոռթկալ, գործածել զայրալից, ցասումնալից բառեր:

Իր տեսակն էր այդպես՝ չմաղձոտող, չբողոքող, հան-
դուրժող: Համակերպվեց իր վիճակի հետ, գոհացավ
միայն կոնսերվատորիայում դասավանդելով: Կարիքի
մեջ չէր, իհարկե: Ավագ տղան՝ Գերմանիայից, կրտսերը՝
Ամերիկայից պարբերաբար օգնում էին: Ու նաեւ վանեցի
էր՝ գիտեր ոտքերն իր վերմակի չափ պարզել... Այնուա-
մենայնիվ չէմ կարողանում մոռանալ իր հեռախոսային
զանգերից մեկը: Ի թիվս այլ տեղեկությունների ասաց.

—Անսամբլիս քամանչահար, ժողովրդական արտիստ
Արտեմ Մեջինյանը, Երիտասարդական մետրոյի մոտ
նվագելով՝ օրվա ապրուստն է վաստակում... Մեկ-մեկ
զանգահարում է, թե՛ Մանսորո, էսօր մտով ձաշ ունենք,
արի միասին ձաշենք...

Ասաց թեթեւ, բարեհոգի, հազիվ նկատելի հումորով:
Զգիտեմ, ինքը զգում էր, թե՛ չէր զգում իր ասածի ահա-
վորությունը, բայց որ ներքուստ կոտրված էր, ընկճված,
դա ակներեւ էր: Մանվել Բեգլարյանին, ի ծնե երաժշտին,
ստեղծելու, գործելու սովոր մարդուն բաժանել էին իր սի-
րած գործից, սովորական դարձած ռիթմից, կտրել ինքն
իրենից, իր էությունից:

Այս ընկճվածության պատճառն էր, թե՛ հետեւանքը,
առողջ, կենսուրախ Մանվելին որտեղից որտեղ եկավ-
կապավ հերպես կոչվող տանջալից հիվանդությունը, որը
միացած շաքարախտի հետ, անկողնուն գամեց նրան: Զօգ-
նեցին բժիշկներն ու դեղերը, չօգնեցին որդիների գորովն ու
սաստարումը, կնոջ՝ Ժենյայի անօրինակ խնամքն ու հոգա-
տարությունը: Մանվելը փակեց աչքերը հավիտենապես:

Մեր բարի, բարեհոգի, լավատես Մանվելը: Այս՝ մագիլները սրած աշխարհում մագիլներ չունեն նա: Ուներ ջութակահարի մատներ, նոտագրող ձեռքեր, թեև ոչ այնքան վարժ, բայց ամեն մի հնչյունի հանդեպ զգայուն՝ խմբավարի թեև: Չգիտեր իրեն պարտադրել, չգիտեր փառք սարքելու, իրեն դնելու, իրեն արժեցնելու ճարտարությունը: Ու թերևս դրանից էր, նաև անհոգի, հաշվենկատ ժամանակներից, որ Հանրային հեռուստատեսությունը տարիներ շարունակ իր ու ռադիոյին ծառայած երաժշտի մահը մի երկու խոսքով ու լուսանկարով չազդարարեց: Կոմպոզիտորների միության նախագահն ու մյուս պաշտոնատարները ցավակցություն իսկ չհայտնեցին մամուլով եւ անձնապես, չտրամադրվեց որեւէ դահլիճ հանգուցյալի հուղարկավորությունը արժանավորապես կազմակերպելու համար, ու չնայած քաղաքապետարանի որոշմանը, միայն վերջերս, այն էլ հանգուցյալի որդիների ջանքերով ու նյութական մասնակցությամբ, Հանրային ռադիոն օգնեց, որ հուշատախտակ փակցվի վաստակաշատ կոմպոզիտորի, ողջանվեր երաժշտական գործչի տան պատին:

Սիրելի Մանվել, ինձ հետ մանկություն ու պատանեկություն ապրած, ինձ հետ հասակ առած իմ թանկագին զարմիկ: Այս հուշերը գրելու համար ես թերթեցի քո կյանքի կարեւոր դրվագներն ամփոփող թղթապանակը: Ուրիշ թղթերի հետ միասին գտա իմ գրած տեքստերի բնագրերը, դրանց մեջ «Վարագավանք» պոեմիդ նախերգանքը: Կարդացի հեռացածի աչքերով, նորովի գնահատեցի նրա գրական արժեքը եւ նոր ուժով զգացի, որ այնտեղ ինքնաբերաբար արտացոլվել է իմ ու քո կյանքը, մեր արյան մեջ խլրտացող կանչերը, մեր ու ձեր ընտանիքների պատմությունը եւ ամենից շատ՝ ձեր տան անկյունի թախտին նստած, դավադեմ Լուսիկ մայրիկը, որի տխուր աչքերից մեր աչքերին փոխանցվեց մեր հեռու բնաշխարհի

կարոտը, դողդոջ շուրթերից մեր էության մեջ թափանցեցին «բարի լուսո աստղերը»...

Թող, ուրեմն, քո մասին պատմող իմ այս էջերն ավարտեմ «Նախերգանքի» տողերով, որպես իմ ձեռքով կերտած հուշատախտակ՝ քո պայծառ հիշատակին.

*Մեր հայրերի հին հայրենիք,
Վարազա լեռ, Վարազավանք,
Դրախտ մեր Վան, Վանա մեր լիճ,
Մեր Այգեատան, մեր տուն ու բակ:*

*Մեր հեռավոր, մեր չտեսած,
Մեր հայրերի աչքով միայն
Եկած, եկած ու մեզ հասած՝
Դու մեր աշխարհ Վասպուրական:*

*Եկած գաղթի արնոտ ճամփով,
Բոքիկ ոտքով ծեր ու մանկան,
Մայր Արաքսի լացող ափով,
Օդով, ջրով, հուշով եկած:*

*Եկած, փոված մեր աչքի մեջ,
Մեր արյան մեջ զարթնած նորից.
Մեր հայրերի կարոտ ու իղձ
Մեզ էլ առաք ձեր վառքի մեջ:*

*Դու, մեր հոգու երազ բարձրիկ,
Դու մերն ես միշտ, քանի դեռ կանք,
Մեր հայրերի, մեր հայրենիք,
Վարազալեռ, Վարազավանք...*

ՍԻԼՎԱ ԿԱՊՈՒՏԻԿՅԱՆ

*Բանաստեղծ, արձակագիր, թարգմանիչ,
հասարակական գործիչ,
ՀՀ ԳԱԱ ակադեմիկոս*

ՆԱ ԲԱՅԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅՈՒԹՅՈՒՆ ԷՐ ՀԱՅ ԵՐԱԺՇՏԱՐՎԵՍՏՈՒՄ

Մանվել Բեգլարյանին անձամբ չեմ ճանաչել, բայց նրա ազգանվեր առաքելության մասին ականջալուր եմ եղել եւ միշտ ներքին հպարտության զգացում եմ ապրել, որ հայ հարուստ երաժշտարվեստը նրա նման հրաշալի անհատականություն է ունեցել:

Իմ սերնդի մարդիկ լավ կհիշեն, թե ի՞նչ փառավոր ուղի է անցել Հեռուստատեսության եւ ռադիոյի պետական կոմիտեի Արամ Մերանգուլյանի անվան ժողովրդական նվագարանների վաստակավոր անսամբլը, ի՞նչ հրաշալի երգիչներ են հնչեցրել մեր աշուղական, գուսանական եւ ժողովրդական երգերը: Այդ անսամբլի շնորհիվ էր, որ ժողովրդին հասու դարձան նաեւ հայ անվանի շատ քանաստեղծների՝ երգ դարձած ստեղծագործությունները:

Սովորաբար, քանաստեղծությունը երկրորդ կյանք է առնում, երբ այն դաշնություն է ստեղծում մեղեդու հետ: Ավելի ընկալելի ու սրտամոտ է դառնում, որովհետեւ ականջ շոյող մեղեդու ուղեկցությամբ է մատուցվում ժողովրդին:

Մանվել Բեգլարյանը ազգային ոգով թաթախված, բայց միաժամանակ նորովի մտածող ու ինքնատիպ երաժիշտ էր: Նա լավ էր հասկանում, որ ժողովուրդը կարոտ է գեղեցիկ երգի, երգ, որը ազգ ու հայրենիք է պահում: Նրա ստեղծագործությունների ակունքում բաբախում էր ազգային ոգին, առանց որի նա չէր պատկերացնում իր ստեղծագործական ներշնչանքը: Այդ սկզբունքով էր նա ղեկավարում համբավավոր անսամբլը, որը նրա համար հայ ժողովրդական երգարվեստի սուրբ տաճար էր:

Մանվել Բեգլարյանն ավելի քան երկու տասնամյակ ղեկավարեց Արամ Մերանգուլյանի անվան ժողովրդական նվագարանների անսամբլը: Նա անափ սիրով ու նվիրվածությամբ համագործակցեց Հովհաննես Բադալյանի, Օֆելյա Համբարձումյանի, Վարդուհի Խաչատրյանի, Ռուբեն Մաթևոսյանի, Վալյա Սամվելյանի, Ռաֆֆի Հովհաննիսյանի եւ անվանի այլ երգիչների հետ: Այդ համագործակցությունից ծնվում էր հրաշալի երգեցողություն, որն այսօր զարդարում է Հանրային ռադիոյի ձայնադարանը:

Վաղուց մեզ հետ չէ Մանվել Բեգլարյանը, մեզ հետ չեն հրաշալի երգիչներից շատերը, բայց ապրում են այդ երգերը եւ այսօր էլ հնչում են մեր ունկերում՝ վառ պահելով անսամբլի փառքն ու համբավը:

ԷԴՈՒԱՐԴ ՄԻԼԻՏՈՆՅԱՆ
Բանաստեղծ, ՀԳՄ նախագահ

ՎԱՆԱ ՀՈՂԻ ԿԱՆՉՆ ԷՐ ԹԵՎԱԾՈՒՄ ՆՐԱ ՀՈԳՈՒՄ

Հետաքրքիր եւ բացառիկ երաժիշտ ու մտավորական էր Մանվել Բեգլարյանը: Բացառիկ, որպես կոմպոզիտոր, խմբավար, մանկավարժ, բացառիկ, որպես անհատականություն, առաջին հերթին՝ հայ: Վաղուց էի ճանաչում նրան: Ցավոք, անցյալ ժամանակով եմ գրում խոսքս, մինչդեռ նրա թողած երաժշտական հարուստ ժառանգությունը ժամանակի մեջ բյուրեղացել, հավերժացել ու լուսավոր հետք է թողել:

Մի քանի անգամ առիթ եմ ունեցել հանդիպելու Մանսուրոյին՝ Բաղրամյան պողոտայում գտնվող իր տանը: Նստում էինք պատշգամբում, տնամերձ այգու պտղատու ծառերի հարեանությամբ, սուրճի սեղանի շուրջ զրուցում ազգային հոգսերից ու խնդիրներից: Ծանոթ էի Բեգլարյանի անցած ստեղծագործական ուղուն, սակայն, ամեն անգամ հանդիպելիս, նրա պատմությունները նոր երանգներ էին հաղորդում իր ստեղծագործական կենսագրությանը: Մեր զրույցներին հաճախ միանում էր նաեւ կինը՝ Ժենյա Գրիգորյանը, ով ուսուցչուհի էր Երեւանի Կրուպսկայայի անվան ցուցադրական դպրոցում: Ուրախ էր տասնամյակներ անց ինձ հյուրընկալել ու տեսնել իրենց տանը:

Բեգլարյանը հաճախ էր մտաբերում վանեցի ծնողների պատմությունները, որոնք նրան մտովի տեղափոխում էին Վան ու Վարազավանք, Խաչիողան ու Այգեստան, Վանա լիճ ու Աղթամար: Ծնողների հուզաշաղ պատմությունները նրան ուղեկցել են ամբողջ կյանքում: Այդ պատմություններով էր նա համեմում ու հարստացնում իր երաժշտական ներկապնակը: Վանա երկրի կանչն էր

արձագանգում նրա ստեղծագործություններում ու նա հայարտությամբ էր հիշատակում հայոց առաջին մայրաքաղաքը, որտեղ ապրել են իր նախնիները:

Մանասորոն հավատում էր, որ Աստծու օրհնանքով անհայ դարձած հայոց Վանը նորից պիտի հառնի եւ հայն իր կարոտաբաղձ երգերով ու Վանա բարեհունչ բարբառով պիտի Վան վերադառնա՝ վերագտնելու եւ շունչ տալու ավեր վանքերին ու սրբավայրերին, հնչեցնելու Աղթամարի Սուրբ Խաչ տաճարի լուսծ զանգերի ղողանջը:

2002 թվականն էր: Այդ ժամանակ աշխարհում շատ բան էր փոխվել: Վանա երբեմնի փակ դռները մասամբ արդեն բաց էին մեր առջեւ: Հիշում եմ, մի գրույցի ժամանակ պատմում էր, որ երագում է այցելել Վան, գտնել հայրական օջախը, հող ու ջուր բերել այնտեղից ու շաղ տալ վանեցի ծնողների գերեզմանին: Վան այցելելու նրա սուրբ երագանքը այդպես էլ չիրականացավ: Գուցե դա էլ մղեց նրան գրելու «Վարագավանք» սիմֆոնիկ պոեմը, որը նրա որդիական սիրո ու կարոտի արտահայտությունն էր նախնյաց բնօրրանի հանդեպ: «Վարագավանք» ստեղծագործության մեղեդիները մեզ տանում են Վարագասար, որի փեշերին այսօր էլ ծվարել է ավեր ու խեղված Վարագավանքը: Այդ մեղեդիները զանգի ղողանջներ են հիշեցնում, նաեւ՝ խնկաբույր աղոթքներ, որոնք երբեւէ հնչել են այդ հինավուրց վանքի կամարների տակ: Խրիմյան Հայրիկի խնկաբույր աղոթքները...

Մանվել Բեգլարյանը հրաշալի գրուցակից էր, արվեստի իսկական նվիրյալ: Սիրում էր, երբ իրեն այցելում էին մտերիմ երաժիշտներ ու մտավորականներ, արվեստի գործիչներ: Նստում էին պատշգամբում, իսկ ամառային գով երեկոներին սկիզբ առած հետաքրքիր ու անմոռանալի գրույցները երբեմն ձգվում էին մինչեւ ուշ գիշեր:

Հիշողությանս մեջ մի հանդիպում է դաջվել: Առաջարկեց լսել իր նոր ստեղծագործություններից մեկը՝ նվիր-

ված հայոց պետականության անկախությանը: Լսեցի: Ու երբ մարեցին երաժշտության վերջին հնչյունները, դիմելով ինձ ասաց.

– Ի՞նչ անուն կաազեր այս ստեղծագործությանը...

Անբացատրելի մի զգացում համակեց ինձ: Հասկացա, որ լույս կա այդ ստեղծագործության մեջ, որը մեր ապագա դարերը լուսավորող փարոս է հիշեցնում:

– «Քարավան լուսո» պիտի կոչվի այդ ստեղծագործությունը, Մանսուրո, – անվարան ասացի ես՝ հուսալով, որ առաջարկս իր սրտով կլինի:

Նա մի պահ լռեց, ընկավ մտորումների մեջ, ապա խանդավառված ասաց.

– Հիանալի է, ավելի լավ անուն հազիվ թե գտնվի...

Մանկան պես ուրախանում էր հայոց անկախ պետականության համար, եւ այդ ուրախության ամենավառ արտահայտությունը նրա «Քարավան լուսո»-ն էր, որի լույսը հույսի շող պիտի սփռի մութով ու արնոտ յաթաղանով շղարշված մեր ավեր վանքերին ու սրբություններին՝ վառ պահելով կորուսյալ ու սքանչելի Վանը վերագտնելու երազը...

Ֆրանկֆուրտում բնակվող որդին՝ Մհեր Բեգլարյանը՝ իմ լավ բարեկամը, 2002-ին եկել էր ծնողներին այցի: Ես նոր էի վերադարձել Վանից: Մհերը գիտեր, որ եղել եմ Վանում: Զանգահարեց ու խնդրեց, որ այցելեմ Մանվելին՝ ավելացնելով, որ նա վատառողջ է եւ շատ կցանկանար զրուցել ինձ հետ: Սիրով համաձայնեցի: Գիտեի, թե որքան կուրախանար՝ լսելով պատմություններս Վանի մասին:

Մահից մի քանի ամիս առաջ այցելեցի Բեգլարյանին: Ի՞նչ իմանայի, որ դա վերջին հանդիպումս է լինելու Մանսուրոյի հետ: Վիրահատված էր, տկարացած, աչ-

քերում, սակայն, չէին խամրել լույսը, հավատն ու հույսը, նրանցում Վանա հողի կարոտն էր խտացած, նաեւ՝ նախնյաց քաղաքն այցելելու չիրականացած երազը: Երբ իմացավ, որ Վանում եմ եղել, աչքերը փայլեցին, դեմքը մեկեն պայծառացավ ու ասաց.

– Ուրեմն Վանում ես եղել: Երանի՜ քո աչքերին: Պատմիր, ի՞նչ տեսար այնտեղ, Վարագավանքը կա՞մ, մեր Խաչփողանն ու Այգեստանը կա՞ն:

Մանասորոյի հուզմունքը փոխանցվեց նաեւ ինձ: Տասնյակ լուսանկարներ էի բերել ցույց տալու նրան: Նա տեսավ պատկերներ սուրբ ու պաշտելի երկրից: Դրանք նույնքան ցնցող էին, որքան հուզաշաղ պատմություններս: Վան այցելելուց առաջ Մանվել Բեգլարյանին ու նրա կնոջը՝ տիկին Ժենյային էի նվիրել «Նախնյաց երկիր» բանաստեղծական ժողովածուս, որի շապիկին Աղթամարի Սուրբ Խաչն է պատկերված:

– Կարդացել եմ «Վասպուրական» բանաստեղծությունը, շատ եմ հավանել,– ասաց Բեգլարյանը: – Եթե առողջությունս ների ու ողջ մնամ, անպայման կմեղեղավորեմ, լավ գործ դուրս կգա:

Չհասցրեց: Ութսուն տարեկան էր, երբ հեռացավ կյանքից: Հոբելյանից ընդամենը հինգ օր անց: Այրեց վանեցուն հարիր արժանապատվությամբ, իր երաժշտական ներկապնակի բոլոր գույներն ու երանգները առատաբաշխ հոգով նվիրեց հայ ժողովրդին: Նրա «Վարագավանք» սիմֆոնիկ պոեմի դողանջները այնքան ժամանակ պիտի հնչեն, քանի դեռ քնած է աշխարհի խիղճը, քանի դեռ կարոտով մեզ են նայում Վարագն ու Սիփանը, քանի դեռ գերված ու ավեր է հայոց Վանը: «Վարագավանք»-ը, հիրավի, անմար կանթեղ է դառնալու ավեր Վանը վերագտնելու ճանապարհին, իսկ բանաստեղծա-

կան խոսքս թող հավերժի հուշարձան լինի լուսավոր ու
պայծառ մարդու՝ Մանվել Բեգլարյանի հիշատակին:

Մի մեղեդի է անընդհատ հնչում,
Ծանոթ մեղեդի՝ «Քարավան լուսո»...
Քո նոտաների ձայնն է մեզ կանչում
Ու բացում, ասես, ճամփեքը հուսո:

Որ վերագտնենք Վանա աշխարհը
Եվ Այգեառանն ու Խաչիողանը մեր,
Շքեղ Սիփանը, Վարագաաարը,
Որ Վանա հողը չմնա ավեր:

ԲԱԲԿԵՆ ՍԻՄՈՆՅԱՆ
Բանաստեղծ, թարգմանիչ,
հրապարակագիր, մշակույթի գործիչ

ԲԵԳԼԱՐՅԱՆՆԵՐԻ ՀՆՁԵՂ ԳԵՐԴԱՍՏԱՆԸ

Երկար սպասված, թանկարժեք գիրքը կամ ամսագիրը երբեմն վերջից ես թերթում ու կանգ ես առնում տարբեր էջերի վրա: Այս դեպքում էլ՝ Մանվել Բեգլարյանի մասին գրելիս, իմ ասելիքը ես սկսում եմ «վերջից», այսինքն՝ որդուց ու թոռնիկներից:

2011 թ. ամռանը պետք է մեկնեի Քյոլն՝ ուսումնասիրելու 1991-ին Սիլվա Կապուտիկյանի գործունեությունը Գերմանիայում եւ Ավստրիայում: Հոգիս անհանգիստ էր, մտածում էի՝ արդյոք արդյունավետ կանցնի՞ ճամփորդությունս, երբ բանաստեղծուհու զարմուհին՝ Ռաֆլետա Հաջյանը, վերցրեց հեռախոսն ու զանգեց Գերմանիա՝ ինձ անծանոթ Միեր Բեգլարյանին: Մանկական ձայնը հեռախոսի մյուս ծայրից պատասխանեց.

– Բարեւ Ձեզ, ես Արեւիկն եմ: Հայրիկն ու մայրիկը դեռ տանը չեն: Ինչ փոխանցեմ:

Քաղցր խոսակցությունից հետո տիկին Ռաֆլետան 11-ամյա երեխային թելադրեց իմ համարը, իսկ հետո ուրախ-ուրախ ասաց. «Տեսնո՞ւմ ես, Միերի երեխաները Գերմանիայում են ծնվել, բայց հոյակապ հայերեն են խոսում: Բացառիկ հայրենասեր ընտանիքի ես գնալու, խորություն չես գգա»:

Այս խոսքերից սրտիցս ասես ծանր քար ընկավ, եւ մի քանի օր անց, երբ գնացի Վիեննայի Միխթարյան միաբանություն, այնտեղից՝ Քյոլնի հայկական համայնք, այդտեղից էլ Ֆրանկֆուրտ, աշխարհն ինձ բարձր Հայաստան թվաց:

Հենց առաջին օրը, մինչեւ ծնողները գործից կազատվեին, Միերի միջնեկ ու փոքր աղջիկները՝ Արեւիկն ու

Վանեն, ինձ մի լավ ման տվեցին Ֆրանկֆուրտի կենտրոնում, հյուրասիրեցին, Մայնի կամրջի վրա լուսանկարեցին «արձան»-միմոսների հետ, իսկ մեծ դուստրը՝ Աստղիկը, որ Հաննովերի կոնսերվատորիայի ուսանող էր, զանգեց, ծանոթացանք։ Երեկոյան, երբ Միերն ու Լուսինեն եկան աշխատանքից, բոլորով միասին գնացինք քաղաքից դուրս՝ Վիկտորիա կայարանի 19-րդ դարի դղյակով հիանալու։ Միերն, ի դեպ, հատուկ էր ընտրել այդ դղյակը, որ ես տեսնեմ, թե Եվրոպայում ինչպես են կարողանում կրճատել ծախսերը՝ պալատական շենքերը որպես հյուրանոց ծառայեցնելով։

—Այսպես մարդիկ թե՛ փող են վաստակում, թե՛ պահպանում են ազգային արժեքները,— սկսեց բացատրել Միերը։ —Գիտե՞ս որքան եկեղեցիներ են Գերմանիայում մնացել անտեր... 18-19-րդ դարերում շատ են կառուցել, իսկ այսօրվա քաղաքացին ժամանակ չունի հավատքի համար։ Ստիպված՝ շենքերը վարձակալությամբ տալիս են ուրիշների՝ մեզ, քրիստոնյա արաբներին, սեւամաշկներին...

—Այո, Բյոլնում արդեն տեսա,— գլխով արեցի ես։ —«Սիլվա Կապուտիկյան» կանանց կենտրոնն էլ էր մի այդպիսի շենքում։ Մեզանից հետո սեւամաշկ բապտիստների հերթն էր, բայց շուտ էին եկել, որ հայ երգչախմբի փորձը լսեին։

—Մշակույթների ճանաչողություն է,— ժպտաց Միերի կինը՝ Լուսինեն, որ ամուսնու հետ միասին արդեն 20 տարի իր ուսերին կրում էր Ֆրանկֆուրտի հայ համայնքի ղեկավարի դերը եւ դասավանդում հայերեն։ —Այստեղ ամեն տարի ազգային արվեստների փառատոն է լինում, եւ մենք մեր հայկական տոնահանդեսներով միշտ մասնակցում ենք։

Հիմա՝ տարիների հեռվից, երբ գրում եմ այս տողերը, բացառիկ ջերմությամբ եմ հիշում արվեստների խտացում Բեզլարյանների տունը, որի մի անկյունում հայկական

հուշանվերների տաք գույներն էին, իսկ մյուսում՝ դաշնամուրը: Փոքրիկ Վանեն նոր ամրացող մատներով գամմաներ էր նվագում, Արեւիկը՝ Բախի ու Բեթհովենի գործերից, իսկ Մհերը, շունչը պահած, լսում էր աղջիկներին եւ հայրաքար ասում:

—Վերջին կտորը մաքրիր, Արեւիկ: Տակտը լավ լսիր, տանկտը:

Ես նայում էի նրա պահանջկոտ դեմքին եւ մտածում. «Մանվել Բեգլարյանի ձեռքի տակ աճած սան է, իրավունք ունի: Որդիական իր դասերը նա հիմա փոխանցում է երեխաներին, հոր պրոֆեսիոնալիզմը հասցնում թոռնիկներին: Ափսոս, որ երաժշտի կոչումից հեռացել, դարձել է նախ՝ ինժեներ, հետո էլ՝ դատաիրավական թարգմանիչ-փորձագետ, խորհրդատու»...

Հայկական ընտանիքի ամուր դրվածքով ես հիացա նաեւ վերջին երեկոյան, երբ գնում էինք մի այլ սիրված հայի՝ Այա Պողոսյանի (մտերիմների խոսքով՝ Աչիկ Մայլե) տուն, որպեսզի կարելու դրվագներ քաղելի Կապուտիկյանի կյանքից: Ճանապարհին ամեն բույս ինձ խոսեցնող երեխաները ճտափոկ ու անուշիկ էին, նրանց ականջը՝ սուր, երգը՝ անթերի, մատները՝ բարակ ու ձկուն:

—Իմոնք ախր սովորական դասատուի աշակերտ չեն,— ասում էր Մհերը: —Գերմանիայի պես երկրում նրանց դարձյալ հայ է դասավանդում՝ պրոֆեսոր Վլադիմիր Խաչատրյանը՝ վիրտուոզ ջութակահար Սերգեյ Խաչատրյանի հայրը: Մեծս՝ Աստղիկը, նրա շնորհիվ է առաջ գնացել: Հաննովերի դպրոցը թեւ տարբեր է, բայց պրոֆեսոր Քեմերլինգը բարձր է գնահատում Խաչատրյանի տված գիտելիքները եւ հիմա Աստղիկին պատրաստում է մեծ համերգի:

Խնդրեմ, ամենուրեք ընդգծվող ձեռագիր, հիացական կարծիքներ, եւ այս ամենի հիմքը հայկականությունն է: Աշխարհի անհատակ ծովում Մհերի ընտանիքն, ահա,

յուրահատուկ մի բջիջ է, ուրիշ մի երեսույթ, որն օգնում է հավատալ կարեւոր ճշմարտության. երբ տան մթնոլորտը հայեցի է, ապա երեխաները մեծանում են հայախոս, իրենց հայկական բնավորությամբ՝ ուժեղ, աշխատասեր ու տարբերվող:

* * *

Իսկ Մանվել Բեգլարյանը...

Ախր ո՞վ չէր ճանաչում նրան: Ինքս հայ երգի նվիրյալին բազմիցս տեսել եմ թե՛ բեմում, թե՛ հեռուստատեսությամբ: Ճիշտ է, մենք նրան առավելապես տեսնում էինք թիկունքից՝ փայտիկը ձեռքին խմբավարելիս, սակայն երբ շրջվում էր, դահլիճում որոտում էին ծափերը, լսվում էին փառաբանող խոսքեր, նա հայտնվում էր իսկական թագավորի դերում, եւ ամեն ինչ երեսում էր մի այլ լույսի տակ:

Տանը մենք միշտ հավաքվում եւ ընտանեկան ջերմ միջավայրում էինք ըմբոշխնում ժողովրդական համերգները, զուգահեռ երգում բոլոր երգերը: Ես մի քիչ դժվարանում էի ժողովրդական լադերի մեջ, քանի որ դպրոցական երգչախմբում այլ երգեր էինք կատարում, սակայն ծնողներս բացառիկ հարգանք էին տաժում պաշտելի երգիչ-երգչուհիների եւ ժողովրդական նվագարանները թելերի մեջ խաղացնող երաժիշտների հանդեպ: Մեր գերդաստանում ամեն մեկն իր սիրելի երգիչն ուներ. մորական տատս ամենից ավելի գնահատում էր Ռաֆֆի Հովհաննիսյանին, մորաքույրս՝ Վալյա Սամվելյանին, հորաքույրս՝ Նորայր Մնացականյանին, քիմիայի դասախոս մայրս՝ Ռուբեն Մաթեոսյանին ու Օֆելյա Համբարձումյանին, իսկ բժիշկ հայրս՝ Հովհաննես Բադալյանին ու Վարդուհի Խաչատրյանին: Այս ամենի հետ ծնողներս յուրահատուկ հարգանքով առանձնացնում էին խմբավարին, քանի որ նա՝ Մանվել Բեգլարյանը, նաեւ կոմպոզիտոր էր:

Այն ժամանակ ինձ թվում էր, թե երգերի մի մասը հենց ինքն է գրում: Եվ դա տրամաբանական էր: Սակայն հետո՝ տարիներ անց, երբ կարդացի Կապուտիկյանի հուշերը, իմացա, որ Մանվել Բեգլարյանի մեջ, փաստորեն, երկու երաժիշտ էր ապրում: Մի կողմից՝ նա մշակում էր ժողովրդական, գուսանական եւ հեղինակային երգերը, հատ-հատ գործիքավորելով՝ դրանք սիրելի դարձնում հանրության ականջին (այդպես, օրինակ, նա հայտնի դարձրեց Ալեքսեյ Հեքիմյանին, դեպի ժողովրդական երգը մղեց կոմպոզիտորներ Գրիգոր Հախինյանին, Խաչատուր Ավետիսյանին, Վլադիլեն Բալյանին), սակայն երբ գալիս էր երգ գրելու իր հերթը, մոտեցումները փոխվում էին: Ցայտուն օրինակը «Աքս վասն Արտաշիսի եւ Սաթինկան» վիպասքն է՝ կատարման տեսակետից մի ցնցող համանվագ, հզոր ու դասական ձայներ պահանջող մի բարդ ստեղծագործություն: Ահա թե ինչ է գրում Սիլվա Կապուտիկյանը երգի ստեղծման մասին.

«Օրերից մի օր Մանվելը մեր տուն եկավ երգիչ Հովհաննես Բադալյանի հետ... Մանվելը նստեց դաշնամուրի մոտ: Բադալյանը երգեց երգն իր իմացած ձեով, որտեղ, իսկապես, հիշատակվում էր Խորենացու Գողթան երգերից եկող «Քեզ ասեմ, այր քաջ Արտաշես»-ում նկարագրվող սիրավեպը: Կատարելուց հետո մեկը մյուսից խոսքը խլելով, սկսեցին իմ առաջ փոել մի շքեղագույն պատկեր, թե ինչպես երգը վիպասքի բնույթ պետք է ունենա եւ միանգամից 3 մենակատար՝ պատմիչը, Արտաշեսը եւ Սաթենիկը...»:

Բանաստեղծուհին այնուհետեւ հիշում է, թե իրեն երկար համոզելու կարիք չեղավ, որովհետեւ, լսածից ոգևորված, ձայնագրել տվեց մեղեդին եւ սկսեց աշխատել: «Հիմա, երբ, ավանդ, երկուսն էլ լռել են հավերժորեն, իմ անձնական ձայնադարանում՝ մագնիտոֆոնի բարալիկ ժապավենի վրա, պահպանված են այդ օր-

վա ձայները, մեր երեքի աղմկալից խոսակցությունը եւ, իհարկե, երգը՝ դեռ հում, սեւագիր վիճակում, բայց ոգեշունչ, անմիջական... Իսկ գործը՝ շքեղ ու հանդիսավոր, վերնագրված «Ասք վասն Արտաշիսի եւ Սաթինկան»՝ իմ տեքստով, Մանվել Բեգլարյանի եւ Ռոբերտ Պետրոսյանի երաժշտական ձեւավորմամբ ու վերոհիշյալ երգիչների (Հովհաննես Բաղալյան, Ռուբեն Մաթեոսյան, Վարդուհի Խաչատրյան) կատարմամբ, այսօր Հանրային ռադիոյի ձայնադարանի զարդերից է...»:

Իր տաղանդաշատ զարմիկի՝ խիտ ունակությունների տեր Մանվել Բեգլարյանի մասին Կապուտիկյանը «Վերջին զանգում» գրում է, որ դրանից առաջ նրա մեղեդիներով ինքը ստեղծել էր «Գարնանային» երգի խոսքերը եւ «Վարագա վանք» լիրիկական պոեմի նախերգանքը, սակայն, ափսոս, այս գործերի բնույթի վրա կանգ չի առնում: Հոգվածի ամենասկզբում նա հաճույքով վերհիշում է, թե մանկության օրերին որքան սերտ էր վանեցի օջախների կապը, թե ինքը ինչ զարմանալի երգեր է լսել Մանվելի հոր՝ բժիշկ Կարապետ Մանուկիչի մեծ ընտանիքում, ինչո՞ւ է տպավորվել հատկապես Աստղիկի՝ Մանվելի մոր երգերի գեղեցիկ կատարումներով, «որոնք քաղաքային ֆոլկլորի մի յուրահատուկ տեսակ էին՝ հայկական երգին հատուկ զսպությամբ», եւ թե ինչպես են երկու քրոջ թոռ Մանվելն ու Սիլվան տարիների հետ մտերմացել, դարձել ստեղծագործող ընկերներ:

Ընթերցողը զգում է, որ այսպիսի մեծ կտավ ստեղծելով՝ բանաստեղծուհին ասես ցանկացել է ոչ միայն արժանին մատուցել, այլեւ կուտակված պարտքերը մարել իր զարմիկ եղբոր եւ, առհասարակ, հայրենակից վանեցիների հանդեպ: Ավելին, տարբերվող այս գործը նա տեղադրել է գրքի ամենասկզբում՝ Վազգեն վեհափառի եւ Հրաչյա Քոչարի դիմանկարներից հետո՝ վերնագրելով «Հուշատախտակ Մանվել Բեգլարյանին» եւ քննելով ան-

ցած ճանապարհի ամեն մի հանգրվան, հիանալով բոլոր ձեռքբերումներով:

Ավանդ, գիրքը լույս տեսնելուց ընդամենը 4 ամիս անց՝ 2006-ի օգոստոսի 25-ին, ամենայն հայոց բանաստեղծուհին նույնպես դարձել է հավերժի ճամփորդ՝ սեղանին թողնելով կիսատ հոդվածներ, ուրիշ ընկեր-բարեկամների անավարտ դիմանկարներ, եւ սակայն ինքն իրեն տված կարելուր հանձնարարությունները հասցրել է ավարտել-ոսկեջրել եւ որպես շողշողուն գոհարներ՝ պահ տալ «Վերջին զանգ» գրքին:

* * *

Թե ինչպիսին էր Մանվել Բեգլարյանը կյանքում՝ աշխատակիցների, մտերիմների ու բարեկամների շրջապատում, Մհերից իմանում եմ մի քիչ դժվարությամբ՝ խուզարկու հարցերով: Այն, որ երաժշտության տեսություն՝ սոլֆեջիո, դասավանդելիս նա կանչել, դասին նստեցրել է աշակերտների ծնողներին, նրանց նույնպես կապել երաժշտությանը, ուղղակի ֆանտաստիկ մի բան է թվում: Այն, որ գործիքագիտություն պարապելիս լսարանը լիքն է եղել տարբեր մասնագիտությունների տեղ մարդկանցով, նույնպես ֆանտաստիկ է թվում: Եվ, սակայն, հնչ անուն տասն ազատատենչության այն դրսեւորմանը, որ ուսանողներին հաճախ հավաքել-տարել է դեպի բնություն՝ բացօթյա դասեր անցկացնելու: Ինչ ասես, որ ամեն ինչից վեր դասել է երիտասարդությանը եւ մատաղ սերնդի զարգացման հարցերը լուծել մտերմաբար, առանց վերամբարձ որեւէ տոնի:

Սա հասկանալու համար պետք է առանձնացնեմ Մհերի պատմած մի զավեշտալի դեպք՝ այգեգող գնացած երեխաների մասին: Տեսնելով, որ թաղի երեխաները թաքուն բարձրացել են իր ծառերի վրա եւ բալ են ուտում,

Բեգլարյանը մի քիչ բարկանում է, բայց կայացնում է հետաքրքիր որոշում: Նա դույլերը մեկնում է երեխաներին, հորդորում, որ հանգիստ հավաքեն, հետո բաժին է հանում բոլորին, տալիս, որ տուն տանեն: Դրանից հետո թաղի երեխաները այլ կերպ են մտերմանում կոմպոզիտորի հետ եւ առաջ եթե զուտ բարեւում-անցնում էին, ապա այդուհետեւ գալիս խնդրում են, որ իրենց հանձնարարություն տա, մասնակից դարձնի տարբեր գործերի:

Այգու պատմություններից առավել զարմանալին ընկույզի ծառից «բարեհաջող ընկնելն է»: Մի անգամ՝ երիտասարդ ժամանակ, ամենահեռու ընկույզին ձեռքը մեկնելիս Բեգլարյանը ձյուղից սայթաքում է, սակայն իրեն չի կորցնում: Օդում մի քանի պտույտ տալով՝ երեք հարկի բարձրությունից նա իջնում է ոտքերի վրա՝ բոլորովին անվնաս:

Խոստովանենք, այսպիսի մարդու մասին շարունակ կուզես լսել, չես ձանձրանա եւ չես զարմանա, որ եղել է ընկերության սիրտն ու հոգին: Բնական կիսամարեն, որ ի թիվս մեծերի՝ Էդվարդ Միրզոյան, Ֆադեյ Սարգսյան, Առնո Բաբաջանյան, Ջիվան Գասպարյան, սիրել է ընկերություն անել շատ սովորական մարդկանց հետ, պտույտ տալ շուկայում, իբր սակարկել, բայց հետո թանկ գնել միրգն ու բանջարեղենը, գոհ թողնել գյուղացի աշխատավորին եւ Կուսուղովի փողոցի շուկան հռչակել իր անունով՝ «Բեգլարյանի շուկա»:

Միերն այս պատմություններից հետո հաճույքով հիշում է նաեւ իր հոր հումորաներ լինելը.

–Անսպառ էին նրա արկածային կատակները սիմֆոնիկ նվագախմբում: Բոլոր իրավիճակներում դիպուկ եւ հումորով կարողանում էր ոգեւորել շրջապատին, տրամադրություն ստեղծել: Մեծ հումորով պատմում էր Առնո Բաբաջանյանի եւ այլոց հետ ունեցած կատակների մասին: Այս ընթացքում նրան հաճախ միանում էր հայտնի

հորոյահար Քրիստափոր Բաբայանը, երկուսով թատերական պատկերներով պատմում էին սիմֆոնիկ նվագախմբում աշխատած տարիների զավեշտալի պատմություններից, եւ մենք ծիծաղից ուժասպառ էինք լինում: Բազմաթիվ հումորային պատմություններ ծնվեցին նաեւ այն ժամանակ, երբ նա պատասխանատու աշխատանքի անցավ Ռադիոյում՝ որպէս Արամ Մերանգուլյանի անվան նվագախմբի գեղարվեստական ղեկավար ու գլխավոր դիրիժոր: Դրանց մասին, իրարից խոսք խլելով եւ ծիծաղից փլվելով, պատմում էին երաժիշտները: Այդ առթիվ հորս դիպուկ մի քառատող է նվիրել Արամայիս Սահակյանը, իսկ մանրաքանդակի վարպետ Էդվարդ Տեր-Ղազարյանը ծիծաղաշարժ նկարներ է արել՝ Մանվելի արագ շարժումներով: Յուրահատուկ էին նաեւ հայրիկիս կենացները՝ բովանդակալից, բարոյական, հումորով լի եւ ուսուցողական, ճիշտ այնպէս, ինչպէս իր խաղացած շախմատն էր: Նա երբեք չէր պարտվում:

Առավել հիշարժան դրվագներից Միերն առանձնացնում է Դիլիջանի կոմպոզիտորների տան հանդիպումները ֆուտբոլային օրերին.

—Այն օրը, երբ «Արարատն» էր խաղում, մի քոթեջում կոմպոզիտորներով հավաքվում էին Էդվարդ Բաղդասարյանը, Գրիգոր Հախինյանը, հայրս, Էմին Արիստակեսյանը, Ռոբերտ Պետրոսյանը եւ սունկի ձվածեղով ու օղիով դիտում մեր թիմի խաղը՝ հաղթանակներին ցնծալով ինչպէս մանուկներ: Հայրս շատ նվիրված էր իր ընկերությանը, միշտ անկեղծ էր, բայց նաեւ՝ արդարացի. չէր թողնում, որ չարաշահեն իր բարությունը:

Վերջին բնութագրումը առավել լուրջ տեղեկույթ է տալիս Բեգլարյանի մեծ գործունեության մասին եւ կարեւոր հավելում անում «ամեն բան փորձած» մանկավարժության դաշտում: Իսկապէս, միթե հնարավոր կլինէր առանց անաչառ վերաբերմունքի 50 տարի շարունակ

հաջողությունների հասնել այնպիսի կոլեկտիվներում, ինչպիսիք էին Ռոմանոս Մելիքյանի անվան ուսումնարանի սիմֆոնիկը, այնուհետև՝ «Պատանեկություն» վոկալ-գործիքային էստրադային հայտնի նվագախումբը, որտեղ հասակ էին առնում օր օրի անվանի դարձող Ռոբերտ Ամիրխանյանը, Երվանդ Երզնկյանը, Ռաիսա Մկրտչյանն ու Զառա Տոնիկյանը։ Վերջապես, ինչպես կերթվեր ու կիղկվեր ժողովրդի ականջը, ինչպես կբյուրեղանային հայկական մեղեդիները, եթե Բեգլարյանը մազաչափ իսկ թերանար համազգային սիրո արժանացած՝ Թաթուլ Ալթունյանի անվան երգի-պարի եւ Արամ Մերանգուլյանի անվան ժողովրդական նվագարանների անսամբլներում, որտեղ մշակեց, կատարեց ու ձայնագրեց 1000-ից ավելի երգ ու գործիքային ստեղծագործություն եւ այդ ամենն ի պահ տվեց ռադիոյի ոսկե ֆոնդին՝ 1982 թ. արժանանալով Հայաստանի արվեստի վաստակավոր գործչի կոչման։

Նշենք, սակայն, որ կյանքի այս հաճելի ուղին Մանվել Բեգլարյանը սկսել է Հայրենական մեծ պատերազմի դաժան տարիներն անցնելուց հետո, որը ցույց է տալիս, թե անգամ դժոխային իրավիճակների բախվելով (որոնց միջով անցել էին նաեւ իր պապերն ու ծնողները Եղեռնի տարիներին), նա կարողացել է պահպանել առաջ նայող մարդու կենսախիւնը բնավորությունը։ Նույնիսկ այն ժամանակ, երբ մտածել է, թե այլեւս դժվար կլինի վերադառնալ ջութակահարի մասնագիտությանը եւ ցանկացել է դառնալ բժիշկ, միեւնույնն է, նրա մեջ կրկին հնչել է ծանոթ կանչը, ձեռքն է առել ջութակը, հաջողությամբ հանդես եկել հայտնի խմբերում, հետո դասավանդել իբրեւ մանկավարժ, սակայն 1954-ին որոշել է գնալ մի այլ՝ ավելի մեծ երազանքի հետեւից, երկրորդ անգամ է ընդունվել կոնսերվատորիա եւ 1959-ին կոմպոզիտորական դասընթացն ավարտել Էդուարդ Միրզոյանի դասարանում։

Այստեղ բարեբախտություն պետք է համարենք, որ խմբավար-կոմպոզիտորի բարձր նկրտումներին մշտապես համահունչ է ընթացել նրա ընտանիքը: Կինը՝ աշխարհագրության ուսուցչուհի Ժենյա Գրիգորյանը, ոչ միայն սատարել, այլև հիացել է ամուսնու գործունեությամբ եւ, փոխադարձաբար, արժանացել նրա քնքուշ վերաբերմունքին: Զույգ որդիները՝ Դավիթն ու Մհերը, քայլել են իրենց հոր ճանապարհով, ստացել երաժշտական փայլուն կրթություն: Ավագ որդին՝ Դավիթը, հոր նման դարձյալ երկրորդ կրթություն է ստացել, դաշնամուրին զուգահեռ յուրացրել սանթուրի եւ հարվածային նվագարանների արվեստը, սանթուրի եզակի ձայնագրություններ թողել Հայաստանի ռադիոյի ոսկե ֆոնդում: Կրտսեր որդին՝ Մհերը, որ վերջնարդյունքում դարձավ ճարտարագետ՝ կրթությունը շարունակելով Գերմանիայում եւ ավարտելով Լայպցիգի տեխնիկական համալսարանը, ի սկզբանե, կոչումով նույնպես երաժիշտ էր: Նա փայլուն ավարտել է Սայաթ-Նովայի անվան երաժշտական դպրոցի դաշնամուրի բաժինը, իսկ հետո, երբ սովորում էր Պոլիտեխնիկական ինստիտուտի մեքենաշինության ֆակուլտետի 3-րդ կուրսում, դարձավ հոր դաշնամուրային պրեյլուդների առաջին կատարողը եւ հինգ պրեյլուդների ձայնագրություններն ի պահ տվեց ռադիոյի ոսկե ձայնադարանին (1983 թ.): Տանը երաժշտություն սիրել են նաեւ հարսները: Ավագը՝ Դիանան, եղել է խմբավար, իսկ կրտսերը՝ մասնագիտությամբ ինժեներ-ծրագրավորող Լուսինեն, նույնպես երգի ու դաշնամուրի մեծ սիրահար է:

Ընտանիքի 4 թոռնիկները՝ Դավիթի որդի Ռուբենը եւ Մհերի 3 դուստրերը՝ Աստղիկը, Արեւիկն ու Վանեն, սրբորեն շարունակել են պապի սահմանած ավանդույթները, հոյակապ նվագել դաշնամուր, հանդես եկել համերգներով, սակայն բարձրագույն երաժշտական պրոֆեսիոնալ կրթության այժմ հետետում են երկուսը: Արեւիկը Ֆրանկ-

Ֆուրտի կոնսերվատորիայում ուսանում է կոմպոզիցիա՝ նորագույն (մոդեռն) երաժշտության ասպարեզում, գրում է հայկականությամբ թաթավուն ստեղծագործություններ (ինչպես, օրինակ, «Հաղարծին» դաշնամուրային պատկերը), իսկ Աստղիկը Ֆրանկֆուրտի երաժշտության եւ արվեստների համալսարանում աշխատում է դոկտորական ատենախոսության վրա եւ հնարավորինս օգնում է նվիրյալներին՝ այլ երկրներում տարածելու հայկական մշակույթը, ծանոթացնելու հայոց արժեքներին:

Ավագ քույրերին տարբեր նախագծերում օժանդակում է այժմ իրավաբանի եւ սոցիալական գիտությունների մասնագիտություն ընտրած Վանեն: Նա նույնպես սիրով կատարում է պապիկի դաշնամուրային ստեղծագործությունները, սակայն էլ ավելի կարեւորն այն է, որ Ֆրանկֆուրտում Բեզլարյան քույրերը երեքով հիմնել են «Իրոք մշակույթ» («Կուլտուր-այուր») համույթը եւ իրականացնում են տարբեր նախագծեր:

* * *

Իմ հիշողության մեջ միշտ վառ կմնան 2013 եւ 2014 թվականների համերգները՝ «Արամ Խաչատրյան» լեռնային համերգասրահում: 2013-ի ապրիլի 6-ին՝ Մանվել Բեզլարյանի 90-ամյա հոբելյանին նվիրված երեկոյին, հանդես եկան նվիրյալ խմբավարի երկու մեծ կոլեկտիվները՝ Մերանգուլյանի եւ Թաթուլ Ալթունյանի անվան խմբերը, նվագեցին 3 թոռնուհիները, որոնցից ավագի՝ Մանհայմի եւ Հաննովերի երաժշտանոցներն ավարտած Աստղիկ Բեզլարյանի համար այն դարձավ համերգ-շնորհանդես: Հաջորդ տարի նույնպես նա հանդես եկավ պապիկի ստեղծագործություններով եւ Մանվել Բեզլարյանի պրելյուդները, վարիացիաներն ու ֆուգաները կատարեց ոչ միայն դաշնամուրային փայլուն տեխնիկայով, այլեւ

ներքին մի այնպիսի ոգեշնչմամբ ու ազգային արժանապատվությամբ, որից դահլիճը էլեկտրականանում էր եւ վարակվում հպարտության զգացումով: Դրանից հետո, էլ ավելի առաջ գնալով, Աստղիկը ամերիկացի կոմպոզիտոր Ռենդալ Մայերսի օժանդակությամբ եւ նրա տիկնոջ՝ Հաննովերի կոնսերվատորիայի պրոֆեսոր Էվա Կուպիեցի խորհրդատվությամբ թողարկեց ձայնասկավառակ, տպագրեց պապիկի դաշնամուրային ստեղծագործությունների ժողովածուն եւ նկարահանեց «Ժառանգություն» վավերագրական ֆիլմը՝ ներկայացնելով Մանվել Բեգլարյանի կյանքն ու գործունեությունը:

Ավանդ, 2002-ին աշխարհին հրաժեշտ տված Մանվել Բեգլարյանն այս ամենի մասին ոչ միայն չիմացավ, այլեւ երազել անգամ չէր կարող, որովհետեւ թոռնիկները դեռ փոքր էին, իսկ ժամանակները՝ ցավոտ ու բարդ: Բազմաշնորհ ու բազմատաղանդ լինելով, ուրիշներին բոլորանվեր ծառայելով՝ նա չափազանց համեստ մարդ էր, որի մասին խոր ափսոսանքով գրել է նաեւ Սիլվա Կապուտիկյանը:

Սակայն միայն դաշնամուրային կատարումներն ու ձայնագրությունները դեռեւս քիչ են: Մանվել Բեգլարյանը երազանքի մարդ էր: Իր երազանքները երաժշտական լեզվով նա ձեռակերպում էր որպես լուսային շողարձակում, որը լսողի հոգում առաջացնում է թախծաշաղախ մեղեդու ազնվացնող բռնկում, ուստի կարծում եմ՝ ունկնդիրը պետք է առնչվի նաեւ այդ բռնկումներին:

Ինչպես հիշում է կոմպոզիտորի հայրենակից բարեկամ, անվանի բանաստեղծ Բաբկեն Սիմոնյանը, առաջացած տարիքում անգամ Մանվել Բեգլարյանը մանկան պես ուրախանում էր հայոց անկախ պետականության համար, եւ պատահական չէ, որ օրերից մի օր որոշում է մի յուրահատուկ երկ գրել՝ ձոնելով Հայրենիքի ազատությանը:

«Ի՞նչ անուն կապեր այս ստեղծագործությանը» հարցին, բանաստեղծ Բաբկեն Սիմոնյանն ասում է՝ «Քարա-

վան լուսո»՝ պատկերացնելով, որ մեղեդուց ճառագող լույսը նման է ապագա դարերը լուսավորող փարոսի: Կոմպոզիտորը մեծ ուրախությամբ է ընդունում այդ անունը, եւ բանաստեղծը մտորում է, թե նա իր երազանքով կապում էր հինն ու նորը՝ վառ պահելով Վանը վերագտնելու ցանկությունը:

Մանվել Բեգլարյանի գծած կամուրջներն այսօր ավելի քան կարելուք են:

Հավատանք, որ թոռները իրենց մտքի թռիչքով նոր կամարներ կավելացնեն եւ կկառուցեն բոլորիս երազանքի կամուրջները...

ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ԴԵՄԻՐՃՅԱՆ
*Բանասիրական գիտությունների թեկնածու,
Սիլվա Կապուտիկյանի տուն-թանգարանի
ղեկավար*

ԹԱՆԿԱԳԻՆ ՈՒ ԱՆՄՈՌԱՅ ՄԻ ԱՆՈՒՆ...

Մանվել Բեգլարյանի հետ մեր ընկերությունն սկսվել է ավելի քան 75 տարի առաջ: Դպրոցում սովորելիս թե՛ դասերի ընթացքում, թե՛ դասերից դուրս միշտ միասին էինք եւ դա ինձ համար մեծ բավականություն էր: Ես չեմ կարող մոռանալ իմ երկու ընկերների՝ Մանվելի եւ Կառլեն Միրզախանյանի շատ լուրջ դեմքով պահվածքը: Դասի ժամանակ մենք ինչպիսի տրամադրության էլ ունենայինք, նրանք իրենց կատակներով ամեն ինչ մոռացության էին մատնում: Միեւնույն ժամանակ հիանում էինք Մանվելի նվիրվածությամբ ու երաժշտական տաղանդով: Երկար տարիներ, 1942 թվականից մինչեւ Երեւան իմ վերադառնալը (1959 թ.) մենք հազվադեպ էինք հանդիպում, բայց քանի որ ունեինք երաժշտությամբ զբաղվող շատ ընկերներ, նրանցից միշտ տեղեկություններ էի ստանում Մանվելի մասին:

Երեւան տեղափոխվելուց հետո հնարավորություն ունեցա ավելի մոտիկից հաղորդակից լինել նրա գործունեությանը: Չեմ կարող չնշել Մանվելի համեստությունը: Նա երբեւէ չի օգտագործել մեր մտերմությունը իր հարցերը լուծելու համար: Ինձ դիմել է իր ղեկավարած կոլեկտիվին առնչվող ինչ-որ հարցերով միայն: Եվ կարող եմ ասել, որ թե՛ կոլեկտիվը, թե՛ մշակութային համակարգը միշտ մեծ հարգանքով եւ սիրով են խոսել իմ շատ սիրելի Մանվելի մասին, ինչն ինձ համար մեծ պատիվ է:

Ցանկանում եմ Մանվելի ողջ ընտանիքին ամենայն բարիք եւ բարեկեցություն:

ՖԱԴԵՅ ՍԱՐԳՍՅԱՆ
ՀՀ ԳԱԱ ակադեմիկոս

ՀԱՅ ԵՐԳԱՐՎԵՍՏԻ ԱՆԶՈՒԳԱԿԱՆ ՎԱՐՊԵՏ ՄԱՆՎԵԼ ԲԵԳԼԱՐՅԱՆԸ

Մանվել Բեգլարյանի հետ ծանոթացել եմ շուրջ երեք տասնամյակ առաջ՝ Ռադիոկոմիտեում: Մեզ ծանոթացրեց կոմպոզիտոր Արմեն Մանդակունյանը: Ծանոթությունից առաջ Մանդակունյանն ինձ պատմել էր Բեգլարյանի մասին՝ որակելով նրան հրաշալի անձնավորություն եւ կոմպոզիտոր, նշելով նաեւ, որ կարող է ինձ օգտակար լինել ստեղծագործական աշխատանքում: Երբ ծանոթացանք, Բեգլարյանն ինձ ասաց, որ ռադիոյով եւ հեռուստատեսությամբ լսել է երգերս ու շատ է հավանել: Ինձ ոգեւորեց նրա ջերմ, մարդկային անկեղծ ու անմիջական վերաբերմունքը: Խնդրանքով դիմեցի նրան գործիքավորելու իմ «Սիրո կոունկ» երգը: Փորձասենյակում նա ասաց, որ կատարեմ երգը, դաշնամուրով նվագակցում էր ինքը՝ Վարպետը: Ահա այսպես սկսվեց մեր բարեկամությունը:

Բեգլարյանը ոչ միայն լավ կոմպոզիտոր էր, այլեւ, որ շատ կարեւոր է, հրաշալի անհատականություն: Մեր օրերում այդպիսիք քիչ են:

Նա աշխատում էր ինքնամոռաց, առավելագույնս ներդնում էր իր սերն ու տաղանդը: Յուրովի էր մեկնաբանում ստեղծագործությունները, ջանում էր, որ դրանք հնչեն մաքուր հայերենով եւ գերծ մնան օտար, մասնավորապես արեւելյան ազդեցություններից:

1982 թվականին լույս տեսավ իմ երգերի ու բանաստեղծությունների ժողովածուն: Նա սիրով համաձայնեց գրել գրքիս առաջաբանը: Շատ բնութագրական վերլուծություն էր արել՝ մեկնաբանելով յուրաքանչյուր ստեղծագործությունս: Ինձ պարզապես հիացրել էր պոեզիան

վերծանելու նրա մեծ շնորհը: Գիտեի, որ հրաշալի կոմպոզիտոր է, բայց չգիտեի, որ այդքան լավ կարող է մեկնաբանել գրական ստեղծագործությունները:

Չափազանց նրբազգաց էր, մանկան պես հրճվել եւ ուրախանալ գիտեր: Սիրելի Վարպետին եմ ձոնել մի քառյակ, որը կարդալուց հետո նա հուզվել էր.

*Թող երկար լինի կյանքդ թանկագին,
Թող ժպտա հոգիդ քո վառ օջախում,
Թող ցնծուն լինի ժպիտը դեմքիդ,
Սիրելի Վարպետ, այդ եմ քեզ մաղթում:*

ՍԱՄՎԵԼ ԳԵՎՈՐԳՅԱՆ
ԽՍՀՄ վաստակավոր երկրաբան

ՄԱՆՎԵԼ ԲԵԳԼԱՐՅԱՆԻ ԱՆՄՈՌԱՆԱԼԻ ԿԵՐՊԱՐԸ

Մանվել Բեկլարյանին ճանաչել եմ, երբ նա նշանակվեց Երվանդ Սահառունու անվան երգի-պարի անսամբլի գործիքային մասի ղեկավար: 1961 թվականին նա գրեց «Վասպուրական» ստեղծագործությունը եւ մարտական մի շարք պարերի երաժշտությունը, որոնք բեմականացրեց Վանուշ Խանամիրյանը: 1966 թվականին, երբ Ջեյմս Գյոգալյանը նշանակվեց անսամբլի գեղարվեստական ղեկավար, համատեղ աշխատեց Մանվել Բեկլարյանի հետ: Երկու անվանի արվեստագետների համագործակցությունից անսամբլը ավելի մեծ համբավ ձեռք բերեց: 1967-ին անսամբլը ելույթ ունեցավ Հայֆի-հարմոնիայի մեծ դահլիճում, իսկ 1968-ին մասնակցեց մոսկովյան փառատոնին: Ես անսամբլի մենակատարն էի: Բեկլարյանը նկատեց իմ պարը եւ շատ հավանեց: Երբեք չեմ մոռանա, երբ համերգից հետո Բեկլարյանն ինձ հատուկ շնորհակալություն հայտնեց եւ գովեստով խոսեց իմ պարի մասին:

Մի խոսքով, նա ոչ միայն անվանի երաժիշտ էր, այլեւ՝ մեծատառով մարդ, որ ցավոք, հազվադեպ է մեր օրերում: Որպես ղեկավար եւ ընկեր հրաշալի անձնավորություն էր, բացառիկ զրուցակից: Տարիքից անկախ նա բոլորին հարգանքով էր վերաբերվում, մեծի հետ մեծ էր, փոքրի հետ՝ փոքր: Երբեք չեմ մոռանա այդ ազնվագույն մարդուն: Նրա լուսավոր կերպարով հիացած էին անվանի շատ երգիչ-երգչուհիներ, որոնց հետ նա մեծ հաճույքով աշխատել է Արամ Մերանգուլյանի ան-

վան ժողովրդական նվագարանների վաստակավոր ան-
սամբլում, որը նա ղեկավարեց մինչև իր կյանքի վերջը:
Նրա շնորհիվ էր, որ անսամբլը պահպանեց իր փառքն
ու համբավը:

ԳԱՐՈՒՇ ԴԱՎԹՅԱՆ

Հայաստանի երիտասարդական
առաջին և Հոկտեմբերյան հեղափոխության
70-ամյակին նվիրված ժողովրդական
ստեղծագործության համամիութենական
փառատոների դափնեկիր

ԵՂԲԱՅՐՍ՝ ՄԱՆՎԵԼ ԲԵԳԼԱՐՅԱՆԸ

Ես ու եղբայրս ծնվել ենք Թբիլիսիում, բայց 1930 թվականից մանկությունս անցել է Երեւանում: Մեր տարիքային տարբերությունը ընդամենը երկու տարի էր, բայց մենք շատ էինք նման իրար: Նույնիսկ մեր ծնողները հաճախ դժվարանում էին մեզ տարբերել իրարից: Փոքր տարիքում մայրս երկուսիս համար էլ միանման հագուստ էր կարում: Դա լավ եմ հիշում:

Դպրոցում սովորելու տարիներին երաժշտական մի փոքրիկ խմբակ կար, որտեղ Մանվելը թառ էր նվագում, իսկ ես երգում էի, մանավանդ Ամանորի ժամանակ:

Պատերազմից հետո, երբ Մանվելը վերադարձավ բանակից, նորից սկսեցինք մի փոքրիկ խմբով հանդես գալ համերգներով, ավելի շատ ծննդյան տոների, նշանադրության առիթներով: Եվ այդպես՝ մինչեւ 1948 թվականը:

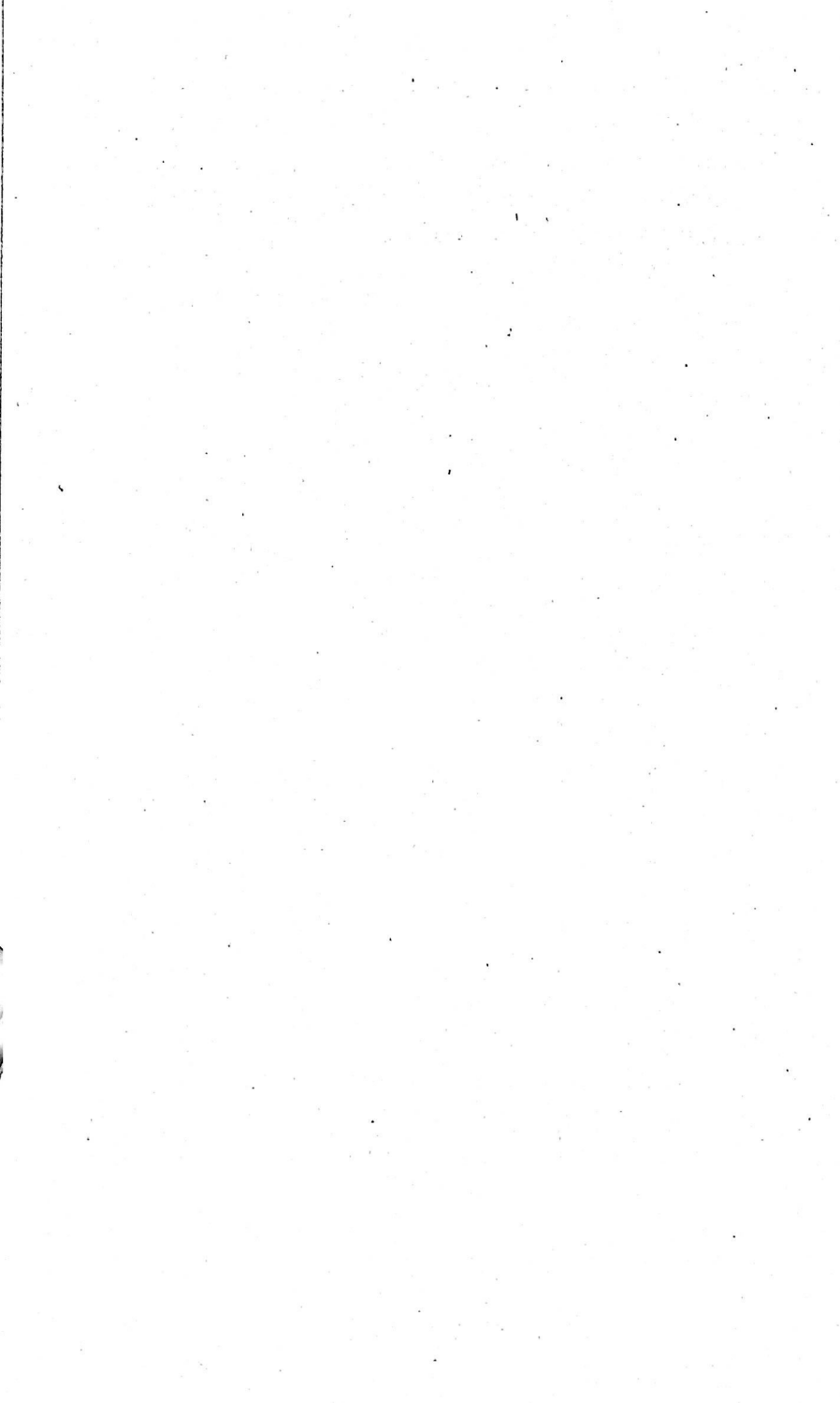
Ես ավարտեցի Պոլիտեխնիկական ինստիտուտը: Մանվելը ակորդեոն էր նվագում: Դպրոցական տարիներին նա շատ աշխույժ էր: Հիշում եմ. 1937 թվականին ինձ փոքր ժամանակ տարան իրենց դպրոց եւ դասարանում պահեցին ամբողջ դասի ժամանակ: Հայրենական մեծ պատերազմի տարիներին նա կամավոր ծառայում էր բանակում: Իրենց զորամասը գտնվում էր այն ժամանակ ռազմական նշանակություն ունեցող «Էրեբունի» օդանավակայանում: Ամեն շաբաթ գնում էի իրեն տեսակցության: Նա ծառայությունն ավարտեց 1945 թվականի հոկտեմբերին:

Ես եւ Մանվելն ապրել ենք միասին, մի հարկի տակ մինչեւ 1975 թվականը: Այնուհետեւ՝ ես բնակարան ստա-

ցա եւ առանձնացա, սակայն, մեր կապը միշտ շարունակական է եղել:

Եղբայրս բացառիկ անձնավորություն էր, չափազանց ազնիվ, բարեխիղճ, մարդամոտ ու մաքուր հոգով: Այդպիսին է նա մնացել իմ հիշողության մեջ:

ՍԱՄՎԵԼ ԲԵԳԼԱՐՅԱՆ

Անգլիկ երաժշտական հոշտիկ

ՀՐԱՇԱԼԻ ՄԱՐԴՆ ՈՒ ԱՐՎԵՍՏԱԳԵՏԸ

Մանվել Բեգլարյանին ճանաչում եմ դեռ այն տարիներից, երբ նա մեր պետական սիմֆոնիկ նվագախմբի արտիստ էր, ջութակահար, որը նստած էր առաջին ջութակների շարքում: Նա եռանդուն մասնակցություն է ունեցել սիմֆոնիկ երաժշտությունը ներկայացնելու եւ հայ կոմպոզիտորների ստեղծագործությունները կատարելու առումով: Մենք լավ բարեկամներ էինք: Մի օր անսպասելիորեն կիսվեց հետս, ասաց, որ ցանկություն ունի ընդունվելու կոնսերվատորիայի կոմպոզիտորական բաժին: Չափազանց կազմակերպված անձնավորություն էր: Ընդունվեց ու պատվով ավարտեց կոնսերվատորիան՝ սիմֆոնիկ նվագախմբի համար գրված իր նախերգանքով: Հետագայում նա, Ստեփան Ջրբաշյանից հետո, ղեկավարեց Արամ Մերանգուլյանի անվան ժողովրդական նվագարանների վաստակավոր անսամբլը: Մեր աչքի առաջ նա աճեց որպես գեղարվեստական ղեկավար եւ խմբավար: Տարիների ընթացքում նա մեծ հեղինակություն ձեռք բերեց՝ վայելելով անսամբլի երաժիշտների, երգիչների, մենակատարների, ինչպես նաեւ երաժշտասեր հասարակայնության սերն ու հարգանքը:

Չունենալով դիրիժորական կրթություն, նա, սակայն, տարեցտարի աճեց, հմտացավ: Հաճելի էր տեսնել, թե ինչ սիրով է նա ղեկավարում անսամբլը: Նա սիրով աշխատել է անվանի երգիչներ Օֆելյա Համբարձումյանի, Հովհաննես Բաղալյանի, Ռուբեն Մաթեոսյանի եւ ճանաչված այլ մենակատարների հետ: Երբ առիթ էր լինում խոսելու կոմպոզիտոր եւ անսամբլի գեղարվեստական

ղեկավար Մանվել Բեգլարյանի մասին, առաջին հերթին նշվում էր նրա կատարողական ու գեղարվեստական բարձր մակարդակը:

Չափազանց բարի էր ու համեստ, բարյացակամ ու աշխատասեր: Բոլորից մեծ սեր ու հարգանք էր վայելում:

Նա նաեւ մանկավարժական ծավալուն գործունեություն էր ծավալում կոնսերվատորիայում: Հաճախ հանդիպում էինք կոնսերվատորիայում: Զրույցների ժամանակ լավատեսորեն էր տրամադրված լինում: Սիրում էր հանդիպել ու զրուցել իր գործընկերների հետ: Մի օր Ռահիոյով լսեցի հաղորդում՝ նվիրված Մանվել Բեգլարյանին: Ավելի ամբողջական դարձավ նրա կատարած հսկայածավալ աշխատանքը: Հաղորդման ընթացքում հնչեցին նաեւ նրա ստեղծագործություններից մի քանիսը: Թախծոտ, բայց ջերմ զգացումը համակեց ինձ: Նա ոչ միայն իր ստեղծագործություններով է երաժշտական հարուստ ժառանգություն թողել ապագա սերունդներին, այլեւ ձայնագրել է ուրիշ կոմպոզիտորների, ինչպես նաեւ ժողովրդական, գուսանական երգարվեստի նմուշները, անվանի երգիչների կատարումները, որոնք հայ երաժշտական մշակույթի արժեքավոր ու անբաժան մասն են:

Հրաշալի մարդու եւ արվեստագետի լուսավոր կերպարը հավերժ բաբախում է նրա ստեղծագործություններում:

ԷԴՎԱՐԴ ՄԻՐԶՈՅԱՆ

*Կոմպոզիտոր,
ԽՍՀՄ ժողովրդական արտիստ,
պրոֆեսոր*

ՄԱՆՎԵԼ ԲԵԳԼԱՐՅԱՆԻ «ԴՐԱՆՏԸ»

Մի՛ զարմացիր, հարգելի՛ ընթերցող, ո՛չ հրաշալի ընկերոջս՝ Մանվել Բեգլարյանի հիշատակին նվիրված սույն հուշերիս ընտրված ձևով, ո՛չ էլ վերնագրով: Ամեն անգամ մեր զրույցի ժամանակ ցանկանալով ավարտել Մանվելի համար հաճելի թեմայով՝ ինչպե՞ս են տիկին Ժենյան, որդիները, վերջում հարցնում էի նրա փոքրիկ, տնամերձ այգու մասին: Նույնիսկ տկար պահին փոխվում էր Մանվելի տրամադրությունը եւ նա հրձվանքով բացականչում էր՝ «Խնդրե՛մ՝ դրախտ»:

Սիրելի Մանվել, գուցե ձակատագիրը կամեցավ, որ մենք՝ ընկերներդ, քո մասին խոսենք անցյալ ժամանակով: Մտաբերում ու հիշում ենք բազմաթիվ հանդիպումներ քեզ հետ, ընկերոջ հանդեպ քո հոգատարությունը, օգնությունը:

Դեռ տակավին պատանի, երբ մենք բնակարան ստացանք Տպագրիչների փողոցում, շուտով ես նախանձով իմացա, որ հարեւան տան երկու եղբայրներից մեկը պրոֆեսիոնալ երաժիշտ է: Ես դեռ մտադրվում էի ընդունվել երաժշտական ուսումնարան, իսկ դու ունեիր ջութակահարի յոթնամյա կրթություն եւ արդեն ուսանող էիր: Հետագայում, Սպենդիարյանի անվան դպրոցից եւ Ռոմանոս Մելիքյանի անվան ուսումնարանից հետո դու ընդունվեցիր Կոմիտասի անվան կոնսերվատորիա՝ հիանալի ջութակահար, պրոֆեսոր Հրաչյա Բոգդանյանի դասարանը, հետո, որպես կոմպոզիտոր, Էդվարդ Միրզոյանի դասարանը:

ձակատագրի բերումով, երբ ես անցա աշխատանքի Հայֆիլհարմոնիայում, դու վաղուց սիմֆոնիկ նվագախմբի վետերաններից էիր: Քո ավելի քան 25 տարվա նվագախմբային երաժիշտի փորձը, հմտությունը, գիտելիքները

հետագա ստեղծագործական վերելքիդ երաշխիքը եղան: Դու արժանացար Թաթուլ Ալթունյանի ուշադրությանը եւ Վարպետը քեզ հրավիրեց երգի-պարի համույթ որպես երաժշտական մասի ղեկավար: Ալեքսանդր Ալեքսանդրյանից հետո հեշտ չէր արժանանալ նման պատմի: Քո՝ որպես դիրիժորի բարձրագույն աստիճանը հանդիսացավ Արամ Մերանգուլյանի անվան ժողովրդական նվագարանների անսամբլի գեղարվեստական ղեկավարի եւ գլխավոր դիրիժորի պատասխանատու դերը: Եկել էիր փոխարինելու Ստեփան Ջրբաշյանին: Տասնյակ տարիներ ղեկավարելով համբավավոր համույթը, դրսևորեցիր քեզ որպես փայլուն երաժիշտ, հմուտ ղեկավար, հրաշալի ընկեր: Համագործակցեցիր Օֆելյա Համբարձումյանի, Հովհաննես Բաղալյանի, Վարդուհի Խաչատրյանի, Ռուբեն Մաթևոսյանի, Արտեմ Մեջինյանի, Անժելա Աթաբեկյանի, Վաչե Հովսեփյանի ու անվանի շատ երգիչների ու երաժիշտների հետ:

Երբ մենք՝ քո կոմպոզիտոր ընկերները, համույթին էինք ներկայացնում մեր նոր երգերը, բացականչում էիր՝ մեզ մեծ նվեր եք արել: Եվ այսպես՝ իմ, Խաչատուր Ավետիսյանի, Բաղդասարյանի, Հախինյանի, Աճեմյանի, Չթյանի եւ այլոց հանդեպ:

Սիրելի՛ Մանվել, քեզ հրաժեշտ տալու օրը, երբ հոժ բազմություն էր հավաքվել, վերջին անգամ մտա քո տնամերձ այգին: Դատարկ էր ու անխնամ, խոնարհվել էին ծառերը, ծաղիկները, թփերը: Խոնարհվել էր քո «դրախտը»:

Բոլորս էլ հյուր ենք այս կյանքում, վաղ թե ուշ բոլորս էլ հուշ ենք դառնալու, բայց երջանիկ է նա, ով իր թողած ազգանվեր գործով շարունակելու է մնալ ապրողների հուշերում:

ՎԼԱԴԻԼԵՆ ԲԱԼՅԱՆ
Կոմպոզիտոր,
ՀՀ ժողովրդական արտիստ

ՍԻՐՈՎ ԵՄ ՀԻՇՈՒՄ ՄԱՆՎԵԼ ԲԵԳԼԱՐՅԱՆԻՆ

Մանասորո Մանվել Բեգլարյանին ճանաչել եմ դեռ ուսանողական տարիներից: Հրաշալի, չափազանց բարի ու պարկեշտ ուսանող էր: Դեռ այն ժամանակ նա աչքի էր ընկնում բացառիկ տաղանդով, իսկ ավելի ուշ նրա հաջողություններն այնքան ակնառու էին, որ դարձավ Ռադիոյի ժողովրդական նվագարանների վաստակավոր անսամբլի գեղարվեստական ղեկավար այնպիսի մեծանուն երաժիշտներից հետո, ինչպիսիք էին Արամ Մերանգույանը եւ Ստեփան Զրբաշյանը: Բեգլարյանը շուրջ քսան տարի՝ մինչեւ իր կյանքի վերջը ղեկավարեց այդ անսամբլը՝ բարձր պահելով նրա համբավը:

Մասնագիտական աշխատանքի բերումով մենք հաճախ էինք հանդիպում, որովհետեւ ես երգեր էի գրում անսամբլի երգիչների համար: Մանվելի ղեկավարությամբ ձայնագրվում էին այդ երգերը, որոնք հաճախ էին հնչում եւ ժողովուրդը սիրով էր ընդունում դրանք: Ամեն անգամ նրա հետ հանդիպելիս զգում էի երգիչների հանդեպ նրա հոգատարությունն ու ջերմությունը: Երգիչների հետ իմ եւ Բեգլարյանի համատեղ աշխատանքը չափազանց արդյունավետ էր, որովհետեւ մենք սիրով էինք համագործակցում: Երբեմն նա այն պահերին էր գալիս ինձ մոտ, երբ ես աշխատում էի իմ երգերը կատարող երգիչների հետ: Իմ երգերը Մանվել Բեգլարյանի ղեկավարությամբ հնչեցրել են Վարդուհի Խաչատրյանը, Ռուբեն Մաթեոսյանը, Ֆյորա Խորենյանը եւ ուրիշներ: Շատ երգեր եմ գրել, որոնք հնչել են Մանասորոյի ղեկավարությամբ եւ այսօր էլ պահվում են Հանրային ռադիոյի ձայնադարանում:

Հիշում եմ երիտասարդ երգիչ Ռաֆֆի Հովհաննիսյանին, որը հրաշալի ձայն ուներ, բայց նոտաներ չգիտեր: Նրա հետ ես եմ Մանվելը հատուկ աշխատանք էինք տանում, որովհետեւ լավ ձայն ունենալը դեռ բավարար չէր: Բեզլարյանի հետ միասին պարապում էինք, որ Ռաֆֆին ձիշտ եւ հստակ արտաբերի առոգանությունը, ապահովի մեղեդու եւ խոսքի ներդաշնակությունը: Ռաֆֆին հրաշալի կատարել է «Իմ Լենինական» երգը: Նույնիսկ անվանի ու բարձրորակ երգիչների հետ աշխատելիս, ինչպիսին, ասենք, Վարդուհի Խաչատրյանն էր, Մանվելը պարտադիր ներկա էր լինում: Հարկ եղած դեպքում արժեքավոր դիտողություններ էր անում, հղկում երգիչների կատարումները:

Բեզլարյանը հրաշալի ղեկավար ու բարձրորակ դիրիժոր էր: Ինձ հասկանալի էին նրա ստեղծագործական չափանիշները: Անափ սիրով էր վերաբերվում երգիչներին, նրանց հետ աշխատելիս անսահման նվիրվածություն էր ցուցաբերում: Հպարտանում էր, որ վանեցու զավակ է եւ ազգականն է Սիլվա Կապուտիկյանի:

Մարդկային նկարագրով նա բացառիկ անձնավորություն էր, իսկական ընկեր, նվիրյալ երաժիշտ: Ամեն բան անում էր անմնացորդ սիրով: Նրա թողած երաժշտական հարուստ ժառանգությանը անդրադառնալու եմ գալիք սերնդի երաժիշտները՝ նորովի ներկայացնելով Մանվել Բեզլարյան կոմպոզիտորին, դիրիժորին, ժողովրդական նվագարանների անսամբլի գեղարվեստական ղեկավարին ու մանկավարժին:

ԳԵՂՈՒՆԻ ՉԹՉՅԱՆ
Կոմպոզիտոր,
ՀՀ ժողովրդական արտիստ,
պրոֆեսոր

ԽՈՍՔ՝ ՄԱՆՎԵԼ ԲԵԳԼԱՐՅԱՆԻ ՀԻՇԱՏԱԿԻՆ

Մի քանի խոսքով ուզում եմ ամբողջացնել հայոց երաժշտական արվեստի հետեւողական ու բազմաշնորհ գործիչ, հայ ժողովրդական երգ-երաժշտության խորաթափանց գիտակ, պրոֆեսիոնալ կոմպոզիտոր, դիրիժոր եւ մանկավարժ, իր ուրույն հետքը թողած, ՀԽՍՀ արվեստի վաստակավոր գործիչ Մանվել Կարապետի Բեգլարյանի կերպարը:

Իհարկե, կարող էինք շատ ավելի կատարյալ ու ամբողջական տեսնել ներկայացվող նյութի համապարփակ եւ բազմաբովանդակ տեսիլն ու հեղինակային գործերի ցանկը՝ իրենց արժեւորումներով, եթե մեր անվանի հայ երաժշտին զուգահեռ ընթացող համատեղ կյանքի ուղիները մեզ տանեին ավելի տեղեկացված ճանապարհներով: Բայց, ինչպես կարելի է ելնել անցյալի փորձից, մարդուն զգալու եւ ճանաչելու համար բավարար է նույնիսկ կարճ ու լուռ մի հանդիպում իրենց օրերի ընթացքում, մանավանդ, եթե այդ ուղիները ինչ-որ ժամանակ ձեզ միասին հասցրել են դեպի նույն բեմահարթակները...

Իսկ այդ անմիջական ու մոգական լուծյան մեջ անմիջապես զգալի էր լինում մեր պարկեշտ, հարգալից բարեկամի զգայուն ներաշխարհը, միեւնույն պահին զգալ տալով իր համոզումների հակառակ կողմը՝ իր անհատի սկզբունքայնության ներկայությունը, ուր նա շարունակում է գամված մնալ իր՝ «չի կարելի»-ների սկզբունքին՝ հեռու պահելով իր նվագը ժամանակավոր, անարժեք նորամուծություններից՝ մշտապես կողմնորոշված մնալով դեպի իր ասելիքի պատմական ժառանգության սրբագույն արժեքները:

Այսպիսին էր մեր նվիրյալի իրական գոյապատկերը՝ ինչը եւ մեր շատ ու շատ ընկերների համար ծանոթ ու պատմելի տեսակ է, ինչը եւ մնաց անխափան իր ողջ ապրած տարիների ընթացքում եւ ինչը շարունակում է ապրել իր անձի հանդեպ՝ մեր անմոռաց հուշերում:

ՌՈՒԲԵՐՏ ԱՄԻՐԻԱՆՅԱՆ
Կոմպոզիտոր,
ՀԽՍՀ ժողովրդական արտիստ,
պրոֆեսոր

ՀՐԱՇԱԼԻ ԸՆԿԵՐՄ՝ ՄԱՆՎԵԼ ԲԵԳԼԱՐՅԱՆԸ

Մի գվարձալի պատմություն եմ մտապահել՝ կապված Մանվելի Բեգլարյանի հետ: 1970-ականների սկիզբն էր: Նոր էր գնել իր առաջին մեքենան՝ երկնագույն Ֆիատը: Մի օր Գրիգոր Հախինյանի եւ Էդուարդ Բաղդասարյանի հետ Մանվելի մեքենայով տեղ էինք գնում: Նրան հարցրեցինք. «Ո՞նց է իրեն զգում մեքենան»: Այդ պահին նա դեկը թողած շրջվեց ու ասաց. «Տղերք, չե՞ք պատկերցնի, ինքն իրեն ո՞նց է գնում»: Մենք էլ ահաբեկված գոռում ենք. «Ա՛յ տղա, դեկդ բռնիր»:

Մանվելի զարմանալու առանձնահատկությունը բացառիկ էր: Նա ուրիշի արած ինչ-որ բանով շատ էր ոգեւորվում, բայց կարողանում էր ոգեւորել նաեւ դիմացինին: Հրաշալի անձնավորություն էր, շատ անմիջական ու պարզ, իսկ աշխատանքում՝ չափազանց բժախնդիր ու պահանջկոտ:

Ռադիոյի էստրադային նվագախմբի փորձերը սովորաբար տեղի էին ունենում ժողովրդական նվագարանների խմբի փորձերից հետո: Ամեն անգամ հանդիպում էինք նույն փորձասենյակում եւ ջերմորեն շփվում ու զրուցում: Մի անգամ Մանվելը ներս մտավ ու ասաց. «Մարտին ջան, որ ներկա գտնվեմ ձեր փորձին, չե՞մ խանգարի»: Շատ հետաքրքրված էր մյուս խմբերի աշխատանքով, հակված էր նորարարություններին:

Մանվելի գործիքավորումները հրաշալի էին: Նվագախմբի սկզբնական շրջանում, Արամ Մերանգուլյանի օրոք, հիմնականում միաձայն նվագակցություն էր, իսկ Մանվելի դեկավարած ժամանակ, նրա շնորհիվ սկսեց հնչել որպես նվագախումբ: Առաջացան ակորդային ձայ-

ներ, կոնտրապունկտեր, շատ հետաքրքիր հարմոնիաներ՝ ստեղծելով պոլիֆոնիկ հնչողություն: Շատ մեծ էր Մանվել Բեգլարյանի դերը ժողովրդական նվագարանների անսամբլի կատարելագործման առումով:

1980-ականներին, ամռան ամիսներին, հաճախ հանդիպում էինք Մանվելի հետ Դիլիջանում՝ կոմպոզիտորների ստեղծագործական տանը, որտեղ հայտնի շատ կոմպոզիտորներ շփվում էին միմյանց հետ, մտքեր փոխանակում ստեղծագործական ոլորտից:

Շատ տարիներ են անցել այն երանելի ու անմոռաց օրերից, բայց մինչև օրս չեն խամրել հիշողություններս նրա մասին: Շատ կցանկանայի, որ Մանվելի ստեղծագործական ժառանգությունն իր ուրույն տեղը ունենա հայ երաժշտական արվեստում: Նա որպես անձնավորություն, անհատականություն, որպես արվեստագետ եւ հայ մշակույթի գործիչ, շատ բարձր գնահատականի է արժանի:

Նրա անցած ստեղծագործական ուղու մասին պատմող այս գիրքը հարգանքի տուրք է նրա հիշատակին:

ՄԱՐՏԻՆ ՎԱՐԴԱԶԱՐՅԱՆ

Կոմպոզիտոր,

ՀՀ ժողովրդական արտիստ,

պրոֆեսոր

ՄԵԾԱՏԱՂԱՆԴ ԿՈՄՊՈԶԻՏՈՐԸ ԵՎ ՄՇԱԿՈՒՅԹԻ ԳՈՐԾԻՉԸ

Կոմպոզիտոր Մանվել Բեգլարյանը տաղանդավոր այն բացառիկ գործիչներից էր, ով իր մեծ ներդրումն է ունեցել հայ երաժշտական արվեստի զարգացման գործում: Ստեղծագործական ինքնատիպ ձեռագիր ուներ, բայց իր մշակութային առաքելության զգալի մասը նվիրել է հայ երաժշտության հանրայնացմանը՝ նպաստելով դրա տարածմանը ոչ միայն Հայաստանում, այլև արտերկրում:

Անգնահատելի է նրա կատարած հսկայածավալ աշխատանքը Թաթուլ Ալթունյանի անվան երգի-պարի, ինչպես նաև ՀԽՍՀ Հեռուստատեսության եւ ռադիոյի պետական կոմիտեի Արամ Մերանգուլյանի անվան ժողովրդական նվագարանների անսամբլներում: Վերջինիս գեղարվեստական ղեկավարի եւ գլխավոր դիրիժորի պաշտոնում հասցրել է իրականացնել մրցանշային թվով՝ շուրջ 1000 անտիպ ստեղծագործությունների ձայնագրություններ, հնչեցրել պրեմիերաներ: Այսօր էլ այդ ձայնագրությունները կարելու է բացառիկ նմուշներ են, որոնք զարդարում են հայ երաժշտական արվեստի ոսկե ֆոնդը:

Գործի մեջ չափազանց պահանջկոտ էր, բայց միաժամանակ բարեհամբույր ու նվիրված էր իր գործընկերներին: Դժվարությունները կարողանում էր վարպետորեն հաղթահարել հումորով ու բարի խոսքով: Բարեբախտություն էր ճանաչել այդպիսի հրաշալի մարդու, մեծ հայրենասերի, մշակույթի գործչի ու փայլուն կոմպոզիտորի:

ԱՐԱՄ ՍԱԹՅԱՆ

Կոմպոզիտոր,

ՀՀ կոմպոզիտորների միության նախագահ,
ՀՀ արվեստի վաստակավոր գործիչ,
պրոֆեսոր

ՀՐԱՇԱԼԻ ԸՆԿԵՐՄ՝ ՄԱՆՎԵԼ ԲԵԳԼԱՐՑԱՆԸ

Սիրով եմ հիշում իմ լավ բարեկամ Մանվել Բեգլարյանին: Իհարկե, շատ տարիներ են անցել մեր ծանոթությունից, բայց ես միշտ սիրով եմ խոսում նրա մասին: Երկուսս էլ կոմպոզիտոր ենք, կոմպոզիտորների միության անդամներ: Միության պլենումների, համագումարների, համերգների ժամանակ միշտ միասին էինք լինում:

Ժամանակին միասին աշխատել ենք Հայաստանի ռադիոյում: Ես այն ժամանակ երաժշտական հաղորդումների գլխավոր խմբագիրն էի, իսկ Բեգլարյանը՝ Արամ Մերանգուլյանի անվան ժողովրդական նվագարանների անսամբլի գեղարվեստական ղեկավարն ու գլխավոր դիրիժորը:

Վերջապես՝ «Մոկաց Միրզա» ֆոլկ-օպերա ստեղծագործությունը, որը 1984 թվականին լույս տեսավ Մոսկվայում, կատարեցին Արամ Մերանգուլյանի անվան ժողովրդական նվագարանների անսամբլը եւ նրա մենակատարները Բեգլարյանի ղեկավարությամբ:

Մերանգուլյանի անունը կրող նվագախմբի լավագույն տարիները կապված են Մանվել Բեգլարյանի անվան հետ: Նա, իրոք, արտակարգ եռանդուն անձնավորություն էր, իր գործի իսկական նվիրյալ, փայլուն երաժիշտ: Շատ բարյացակամ անձնավորություն էր, պատրաստ ձեռք մեկնելու ամենքին: Նրա շնորհիվ էր, որ ռադիոյի ֆոնդում ունենք հազարից ավելի ստեղծագործությունների կատարումներ:

Փնտրված անձնավորություն էր Մանեստրոն: Անընդհատ հարցնում էին. «Ո՞ր է Մանվելը»: Չափազանց բարեկամասեր ու ընկերասեր էր: Հաճախ տուն էր հրավի-

րում մտերիմներին, տնամերձ փոքրիկ այգում զրուցում էին երաժշտության մասին, հետաքրքիր պատմություններ անում:

Ստեղծագործական գործունեության լավագույն տարիները նա անցկացրեց Ռադիոյում՝ իր սիրելի Արամ Մերանգուլյանի անվան ժողովրդական նվագարանների վաստակավոր անսամբլի հետ: Կարողացավ իր շուրջը համախմբել տաղանդավոր երաժիշտների ու երգիչների: Իր մշակումներով ու կատարումներով, արտիստների հետ հրաշալի համագործակցությամբ նա մի նոր որակ ստեղծեց՝ բարի հետք թողնելով ժողովրդական ու գուսանական երաժշտության ասպարեզում:

ԵՐՎԱՆԴԵՐԿԱՆՅԱՆ

Կոմպոզիտոր,

ՀՀ արվեստի վաստակավոր գործիչ,
պրոֆեսոր

ԻՄ ԼԱՎ ԲԱՐԵԿԱՄԸ՝ ՄԱՆՎԵԼ ԲԵԳԼԱՐՅԱՆԸ

Հայոց բազմադարյա երաժշտական անդաստանում կարևոր տեղ ունեն ժողովրդական նվագարաններն ու, հատկապես, նվագարանային-անսամբլային երաժշտությունը: Այս ժանրի կրողը, անշուշտ, Հեռուստատեսության եւ ռադիոյի պետական կոմիտեի Արամ Մերանգուլյանի անվան ժողովրդական նվագարանների անսամբլն է, որի գեղարվեստական ղեկավարը եւ գլխավոր դիրիժորը շուրջ քսան տարի եղել է Մանվել Բեգլարյանը:

Արվեստագետ, կոմպոզիտոր, դիրիժոր, ով 1951-ին ավարտել էր Կոմիտասի անվան պետական կոնսերվատորիայի ջութակի, իսկ 1959-ին՝ նաեւ կոմպոզիցիայի բաժինները:

Մանվել Բեգլարյանը ծնվել է Թիֆլիսում, ուր նախնական կրթությունն է ստացել: Այնտեղ է ձեւավորվել պատանու գեղարվեստական եւ երաժշտական ճաշակը, որը նպաստել է նրա մասնագիտական ընտրությանը եւ տաղանդի բացահայտմանը:

ՀԽՍՀ արվեստի վաստակավոր գործիչ Մանվել Բեգլարյանի՝ Հեռուստատեսության եւ ռադիոյի պետական կոմիտեի ժողովրդական նվագարանների անսամբլի գեղարվեստական ղեկավար եղած քսան տարիներին երգացանկը հարստացավ հայ ժողովրդական, գուսանական, աշուղական եւ, հատկապես, հայրենասիրական երգերով: Կոմպոզիտոր-դիրիժորն անմնացորդ սիրով նպաստեց այդ ստեղծագործությունների հանրահռչակմանը:

Մանվել Բեգլարյանի ղեկավարած տարիներին հայ ժամանակակից կոմպոզիտորներն սկսեցին հատուկ

գրել Հեռուստատեսության եւ ռադիոյի անսամբլի համար: Նվագողների հետ ստեղծագործական կապի մեջ էին Աշոտ Սաթյանը, Խաչատուր Ավետիսյանը, Վլադիլեն Բալյանը, հայ գուսանները եւ ուրիշներ: Այդ տարիներին անսամբլի գործիքային կազմում ընդգրկված էին տաղանդավոր երաժիշտներ՝ փայլուն դուդուկահար Վաչե Հովսեփյանը, թառահար Արամ Նիկողոսյանը, քանոնահարուհի Անժելա Աթաբեկյանը, երգիչներ, ՀԽՍՀ ժողովրդական արտիստներ Հովհաննես Բադալյանը, Օֆելյա Համբարձումյանը, Ռուբեն Մաթեոսյանը, վաստակավոր արտիստներ Ռաֆֆի Հովհաննիսյանը, Վալյա Սամվելյանը, Ռուբեն Սահակյանը: Հայաստանի Ռադիոյի ոսկե ֆոնդում խնամքով պահվում եւ շատ հաճախ հնչում են Մանվել Բեգլարյանի ջանքերով իրականացված ձայնագրությունները, որոնք տասնամյակներ շարունակ նպաստել են մեր ժողովրդի ձաշակի ձեւավորմանը եւ հայ ազգային երաժշտության նկատմամբ սիրո պատվաստմանը: Անսամբլը բազմիցս հանդես է եկել համերգներով, տարբեր բեմահարթակներում, պետական եւ կառավարական տարբեր միջոցառումների առիթներով:

Մեծարժեք է նաեւ Մանվել Բեգլարյանի մանկավարժական գործունեությունը: 1981 թվականից նա դասավանդել է Կոմիտասի անվան պետական կոնսերվատորիայի ժողովրդական գործիքների եւ ավանդական երգի ամբիոնում՝ իր գիտելիքները փոխանցելով եւ դաստիարակելով տասնյակ երաժիշտ կատարող ուսանողների:

Դասավանդելով կոնսերվատորիայում Մաեստրոն արժանացավ նախ դոցենտի, ապա պրոֆեսորի գիտական կոչումների եւ մինչեւ իր երկրային կյանքի ավարտը մնաց հարազատ իր անսամբլին եւ Կոմիտասի անվան պետական կոնսերվատորիային, որտեղ եւ ծնունդ առավ մեր բարեկամությունը:

Մանվել Բեգլարյանն իր գիտակցական ամբողջ կյանքը
կապեց իր ժողովրդի ու նրա պատմության հետ: Նա մեր
կոմպոզիտորների հոգևոր, ազգային-հայրենասիրական,
ժողովրդական եւ ժամանակակից ստեղծագործություն-
ներն իր մեկնակերպով մատուցեց հայ ժողովրդին:

Տեղին է ասված՝ անցնում է կյանքը, մնում է արված
գործը:

ԴԱՎԻԹ ՂԱԶԱՐՅԱՆ,
*Հայաստանի երաժշտական ընկերության նախագահ,
խմբավար, ՀՀ մշակույթի վաստակավոր գործիչ,
պրոֆեսոր*

ՄԻ ԼՈՒՍԱՎՈՐ ՈՒ ԶԵՐՄ ՎԵՐՀՈՒՇ

Մանվել Բեգլարյանի խառնվածքը բանաստեղծական էր: Նա մեր օրերի ռոմանտիկն էր՝ խոսքիս ընդգրկուն իմաստով: Զերմ էր ու անմիջական, հեշտությամբ ոգևորվող եւ բռնկվող, ինչն արտահայտվում էր շարժումներում եւ խոսելիս: Թվում էր, որ իրականությունից կտրված՝ ապրում էր երազանքի աշխարհում...

Մենք մտերմացանք մեր ջութակի ուսուցիչ, անմոռանալի Հրաչյա Բոգդանյանի դասարանում: Ես դեռ Չայկովսկու անվան երաժշտական դպրոցի աշակերտ էի, իսկ Մանվելը՝ կոնսերվատորիայի ուսանող: Տարիքային զգալի տարբերությունը երբեք խոչընդոտ չեղավ մեր ընկերությանը: Դպրոցի ավանդական քննությանս նվագեցի Մանվելի ջութակով, որն անհամեմատ հնչեղ էր եւ երանգներով հարուստ, քան իմը:

Մեծ նվիրյալ Հրաչյա Բոգդանյանն աշխատում էր ինքնամոռաց եւ մեզ էլ վարակում էր իր եռանդով ու զարմանալի կազմակերպվածությամբ: Այդ առումով Մանվելը նրանից շատ քան սովորեց ու ժառանգեց: Հիշում եմ մեր համատեղ ելույթները Բոգդանյանի դասարանական երեկոներին եւ այն ժամանակ լայն տարածում ստացած «շեֆական» համերգներին զորամասերում, սահմանապահների մոտ եւ այլուր: Մանվելի համար դա կրկնակի ծանրաբեռնվածություն էր, քանի որ սովորելուն զուգահեռ նա նաեւ աշխատում էր Հայաստանի սիմֆոնիկ նվագախմբում: Նվագախումբը Մանվելի համար դարձավ կյանքի մեծ դպրոց: Սիմֆոնիկ ընդարձակ նվագացանկին անմիջական ծանոթացումը, հյուրահամերգները, կոլեկտիվի գեղարվեստական ղեկավար Միքայել Մալունցյա-

նի դիրիժորական բարձր արվեստը իրենց դրոշմը դրեցին Մանվելի՝ իբրեւ երաժիշտի կատարելագործման վրա:

Ընկերս միանգամայն նորովի ներկայացավ, երբ սկսեց հաճախել մեծանուն կոմպոզիտոր եւ մանկավարժ Էդվարդ Միրզոյանի դասերին: Նրանք համարյա հասակակիցներ էին: Միրզոյանը ծնվել էր 1921 թվականին, իսկ Բեգլարյանը՝ 1922-ին: Փորձառու մանկավարժի հայացքով Միրզոյանը շուտով նկատեց Մանվելի նվիրվածությունը ժողովրդական արվեստին: Համաձայնեցվեց Մանվելի դիպլոմային աշխատանքի թեման՝ «Ժողովրդական մեղեդիներից բխող եւ դրանց մշակման վրա հիմնված սիմֆոնիկ սյուիտը»: Եվ դա կամուրջ դարձավ Մանվելի՝ դեպի Արամ Մերանգույանի անվան ժողովրդական նվագարանների անսամբլ տանող ճանապարհին: Նա շատ շուտով դարձավ նվագախմբի ճանաչված ու հարգված ղեկավարը:

Մի ծով աշխատանք... մի անգամ այսպես ասաց ինձ Մանվելը: Իրոք, դա լուկ կոլեկտիվ չէր, այլ մի ամբողջ ոլորտ իր մեծ ու փոքր խնդիրներով, ստեղծված ու ապագայում ստեղծվելիք նվագացանկով, մենակատարների «աստեղային հիվանդություններով»: Այստեղ էր, որ յուրատեսակ համադրությամբ դրսևորվեց Մանվելի՝ իբրեւ ջութակահարի, սիմֆոնիկ նվագախմբի արտիստի եւ կոմպոզիտորի փորձը՝ բազմապատկված կազմակերպչի՝ մինչ այդ թաքնված ունակություններով: Նվագախմբի այդ տարիների կանոնավոր աշխատանքը, նրանում հաստատված ստեղծագործական մթնոլորտը, հետաքրքիր ծրագրերը Մանվելի անհերքելի ծառայության վկայություններն են:

Մանվելի հետ յուրաքանչյուր հանդիպում բերկրանք էր ինձ համար: Այդ հանդիպումները կյանքիս լուսավոր ու երջանիկ պահերից են:

ԱՐՄԵՆ ԲՈՒԴԱՂՅԱՆ

*Երաժշտագետ,
ՀՀ արվեստի վաստակավոր գործիչ,
պրոֆեսոր*

ՄԵՐ ՇՆՈՐՀԱՇԱՏ, ՀԱՄԵՍՏ ԸՆԿԵՐԸ

Մանվել Բեգլարյանի հետ նույն տարիներին ուսանում էինք Երևանի Կոմիտասի անվան կոնսերվատորիայում, բայց նա արդեն մեկ անգամ այս բուհն ավարտած հասուն երաժիշտ էր: Նա Հայաստանի ֆիլհարմոնիայի սիմֆոնիկ նվագախմբի ջութակահարներից էր: Հավանաբար, ստեղծագործողի իր կարողությունները, որոնք հետագայում որոշակիորեն դրսևորվեցին, ներքին պահանջ էին առաջացրել ուսանել նաև ստեղծագործական բաժնում: Նա Էդվարդ Միրզոյանի մասնագիտական դասարանի սաներից էր:

Կոնսերվատորիայի միջանցքներում կամ լսարաններում հանդիպելիս, գիտեիր, որ նրանից կստանաս հաճելի խոսքեր ու գնահատություններ, եւ եթե զրուցեիր հետը, խոսակցության թեման, հիրավի, հոգևոր բովանդակություն պիտի ունենար:

Արմատներով լինելով վանեցի, զրույցների ժամանակ նա երբեք չէր անդրադառնա նյութեղենի խնդիրներին: Մանվելը ընդգծված բարեկիրթ մարդ էր, որը նվագախմբի աշխատանքից հետո կոնսերվատորիա էր մտնում որոշակի նպատակներով: Այս նպատակները իրենց ցայտուն դրսևորումն ստացան ստեղծագործական ինքնուրույն կյանքի բեղուն տարիներին: Նա առանձնացավ մասնավորապես հայ ժողովրդական երգի, ժողովրդական նվագարանների խորունկ զգացողությամբ: Դա իր ամբողջական արտահայտությունն ստացավ Հեռուստատեսության եւ ռադիոյի պետական կոմիտեի Արամ Մերանգուլյանի անվան ժողովրդական նվագարանների վաստակավոր անսամբլի ղեկավարու-

թյան տարիներին: Հեշտ չէր իր հմուտ նախորդներից՝ Արամ Մերանգույանից եւ Ստեփան Զրբաշյանից հետո անսամբլը ներկայացնել գեղարվեստական նոր որակով, հետաքրքիր երգացանկով ու մեկնաբանություններով: Մանվել Բեգլարյանի ղեկավարած՝ մեծ ճանաչում ու սեր վայելող Կոլեկտիվի տարիները գեղարվեստորեն հազեցած էին ու բեղուն: Այդ տարիներին նրան հանդիպելիս զրույցների հիմնական թեման ժողովրդական անսամբլի խնդիրներն ու հոգսերն էին, ծրագրերն ու հեռանկարները: Կոլեկտիվի գեղարվեստական ղեկավարը, հիրավի, իրապես ապրում ու մտահոգվում էր այդ ամենով: Շատ գրագետ էին նրա գործիքավորումները, հուզական երգերը, ուր հեղինակը ձգտում էր թե՛ հարազատ մնալ ավանդականին, թե՛, միաժամանակ, ներմուծել անհատականը:

Իր կերտվածքով ու նկարագրով՝ Մանվել Բեգլարյանը գեղեցիկ հետք է թողել բոլորիս՝ նրա հետ համագործակցած երաժիշտներիս հուշերում:

ԱՐԱՔՍԻ ՍԱՐՅԱՆ

*Երաժշտագետ,
արվեստագիտության թեկնածու,
ՀՀ արվեստի վաստակավոր գործիչ,
պրոֆեսոր*

ՄԱՆՎԵԼ ԲԵԳԼԱՐՅԱՆԻ ԱԶԳԱՆՎԵՐ ԱՌԱՔԵԼՈՒԹՅՈՒՆԸ

Մանվել Բեգլարյանին, որպես նրա ամենաերիտասարդ գործընկերներից մեկը, ճանաչել եմ դեռ 90-ականներից՝ Երևանի Կոմիտասի անվան պետական կոնսերվատորիայում աշխատելու տարիներին: Հետագայում անհատական շփումները առավել նպաստեցին Բեգլարյանին ավելի լավ ճանաչելուն, նրա ստեղծագործական աշխարհը, գործունեությունը ավելի խոր ընկալելուն: Պատերազմ տեսած, մասնագիտական լուրջ կրթություն անցած այս երաժիշտը, որը ջութակահար էր մասնագիտությամբ, իսկ տարիներ հետո նաեւ կոմպոզիտորական կրթություն էր ստացել Էդուարդ Միրզոյանի դասարանում, իր ամենալուրջ ներդրումն ունեցավ Հայաստանում ժողովրդական կոլեկտիվները, ժողովրդական երաժշտության կատարողական արվեստը ամենաբարձր մակարդակի հասցնելու առումով:

Սկզբում նա Թաթուլ Ալթունյանի անվան երգի-պարի պետական անսամբլում նվագարանային մասն էր ղեկավարում, որից հետո՝ երկար տարիներ Հեռուստատեսության եւ ռադիոյի պետական կոմիտեի Արամ Մերանգուլյանի անվան ժողովրդական նվագարանների անսամբլի գեղարվեստական ղեկավարը եւ գլխավոր դիրիժորն էր:

Դրանք տվյալ ժամանակաշրջանի համար սոսկ երաժշտական ու վարչական պաշտոններ չէին, որոնք նա զբաղեցնում էր: Մանվել Բեգլարյանը եվրոպական ընկալումների երաժիշտ էր եւ հակված էր խնդիրներին նայելու ավելի պրոֆեսիոնալ կամ ակադեմիական տեսանկյունից: Այն ժամանակ այդպիսի խնդիր էր դրված եւ նա կարողացավ լուծել փայլուն կերպով՝ շնորհիվ իր մաս-

ՀԻՇՈՂՈՒԹՅԱՆ ԼՈՒՍԱՎՈՐ ԱՐԱՀԵՏՈՎ

Կան մարդիկ, որոնց ներկայությունը լուռ է, բայց՝ հաստատուն: Նրանք չեն բարձրաձայնում, բայց ներշնչում են իրենց գործով, կեցվածքով, հնչողությամբ...

Մանվել Բեգլարյանին միշտ հիշում եմ անափ ջերմությամբ եւ երախտագիտությամբ: Մեր ծանոթությունն սկսվեց 1984 թվականին, երբ աշխատանքի ընդունվեցի Հանրային ռադիո՝ որպես կամերային երգչախմբի գեղարվեստական ղեկավար: Այդ ժամանակ Մանվել Բեգլարյանը ղեկավարում էր Արամ Մերանգուլյանի անվան ժողովրդական նվագարանների անսամբլը: Չնայած տարիքային տարբերությանը՝ մեր հարաբերությունները շատ արագ դարձան ոչ միայն գործընկերային, այլեւ՝ ջերմ, ընկերական եւ բարեկամական: Սկզբում մենք աշխատում էինք Ռադիոյի տանը՝ նույն փորձասենյակում, թեւ տարբեր ժամերին: Երկու տարի անց տեղափոխվեցինք Տերյան փողոցում գտնվող ստուդիայի շենք, որը, ցավոք, այսօր արդեն չկա: Չնայած տարբեր հարկերում ենք աշխատել, բայց մեր շփումները երբեք չեն դադարել: Դրանք երբեմն կարճատեւ էին, երբեմն՝ երկարատեւ, բայց մշտապես հազեցած էին ջերմությամբ: Մեր հարաբերությունները հիմնականում գործնական էին՝ կենտրոնացած ստեղծագործական թեմաների շուրջ:

Իսկ անեկդոտները, որոնք իրար հերթ չտալով պատմում էին Ռոբերտ Պետրոսյանը, Գեորգ Աճեմյանը եւ մենք՝ երկուսս, վկայում էին վերոհիշյալ անվանի երաժիշտների շռայլ հումորով կենսախիհնդ ներաշխարհը:

Երկուստեք գերգբադվածության պայմաններում մեր շփումները հաճախ դառնում էին գլխավոր, երբեմն էլ

միակ կապը մեր միջեւ, սակայն հենց այդ սակավաթիվ, բայց խորարժեք պահերի մեջ էին ամփոփվում մեր համագործակցության ողջ ջերմությունն ու արժեքը:

Որքան ջերմություն ու բարություն կար այդ կյանքով լի, երբեմն անհանգիստ, բայց ներքուստ խաղաղ մարդու մեջ: Նույնիսկ ամենալարված իրավիճակներում նրա հանգստությունը փոխանցվում էր շրջապատին:

Սիրով եւ հոգատարությամբ էր վերաբերվում շնորհաշատ երիտասարդներին, միշտ պատրաստ էր աջակցել, ոգևորել եւ ուղղորդել նրանց:

Նրա լավագույն հատկանիշները փոխանցվել են նաեւ զավակներին՝ Դավիթին ու Մհերին: Նրանք ոչ միայն ժառանգել են իրենց հոր երաժշտական շնորհը, այլեւ կրում են նրա մարդկային բարձր արժեքները: Այդ հատկությունները դրսևորվում են նրանց մարդկային շփումներում՝ առաջացնելով խոր հարգանք թե՛ իրենց, թե՛ իրենց հոր հանդեպ:

Ինձ հատկացված այս համեստ հատվածում չեմ անդրադառնում Մանվել Բեգլարյանի երաժշտական գործունեությանը, քանի որ վստահ եմ՝ գրքում նրան հրաշալի են ներկայացրել նրա ժամանակակիցները: Սակայն, որպես ականատես եւ երկու տասնամյակ գեղարվեստական խորհրդի անդամ, չեմ կարող չնշել, որ Մանվել Բեգլարյանը իր հիանալի երաժիշտներով ստեղծում էր բարձրարժեք ձայնագրություններ, որոնք պարբերաբար համալրում էին Հայկական ռադիոյի ձայնադարանը:

ՏԻԳՐԱՆ ՀԵՔԵՔՅԱՆ

*«Հայաստանի փոքրիկ երգիչներ» երգչախմբի
գեղարվեստական ղեկավար եւ գլխավոր դիրիժոր,
պրոֆեսոր*

«Մեր Մանվել Կարպովիչը...»: Այսպես էին նրան ներկայացնում բարեկամները, աշխատակիցները, ուսանողները: Առօրյա կյանքում՝ սիրով ու հարգանքով, իր համով կատակներով եւ լուրջ ու իմաստուն խորհուրդներով օգնում եւ աջակցում էր մարդկանց:

Կապուտարյուն, հպարտ վանեցին իր կեսդարյա ստեղծագործական բեղմնավոր գործունեությամբ, համառ ու քրտնաջան աշխատանքով ազնվորեն ծառայեց ժողովրդական արվեստին՝ մեծ ավանդ ներդնելով ազգային երաժշտության բնագավառում: Նա այն բախտավոր երաժիշտներից էր, ով իր ստեղծագործական ամբողջ կյանքի ընթացքում շփվեց ազգի մեծանուն երախտավորների հետ. Միքայել Մալունցյան, Արամ Խաչատրյան, Թաթուլ Ալթունյան, Շարա Տալյան, Արամ Մերանգուլյան, Էդվարդ Միրզոյան, Խաչատուր Ավետիսյան եւ շատ ուրիշներ: Գեղագիտական բարձրագույն ճաշակի այս խառնարանում ձեւավորված ու կոփված արվեստագետի խնդիրն էր հին ու նոր սերունդների միջեւ կապող օղակի դեր ստանձնելը, փոխանցել ավանդականը: Եվ նա համեստորեն իրականացնելով մեծերի պատգամը, իր ողջ կյանքի ընթացքում աշխատեց պատասխանատվության զգացումով...

Երգի-պարի անսամբլում աշխատած տարիներին Թաթուլ Ալթունյանի հետ սրբությամբ գուրգուրում էր ամեն հուշ-մասունք: Մեծ վարպետի հետ համագործակցելու տարիներին ստեղծվեցին ժողովրդական երգերի եւ պարերի բազմաթիվ մշակումներ, որոնց նվագախմբա-

յին մասը ճաշակով ու վարպետությամբ գործիքավորել է Մանվել Բեգլարյանը:

Ժողովրդական նվագարանների համույթի հետ աշխատող դիրիժորի, մանավանդ՝ կոմպոզիտոր-դիրիժորի վրա էր ծանրանում համույթի հիմնական աշխատանքը: Սա թե՛ նվագախմբի հետ ամենօրյա փորձերն են, թե՛ նոր երգերի մշակումն ու գործիքավորումը եւ, իհարկե, այդ երգերի ֆոնդային ձայնագրությունը: Պատասխանատվություն եւ վիթխարի աշխատանք, մանավանդ, որ Արամ Մերանգուլյանի անվան ժողովրդական նվագարանների անսամբլը ամսական պլանի համաձայն պետք է ձայնագրեր մոտ մեկ ժամ տեւողությամբ երաժշտություն: Եվ Մանվել Կարպովիչը քսան տարուց ավելի աշխատելով այդ համույթի հետ, իր ուսերի վրա տարավ ճգնաժամի հսկայածավալ աշխատանքը, բայց երբեք չտրտնջաց՝ համառորեն բազմապատկելով համույթի երգացանկը նորանոր մշակումներով, գործիքավորումներով եւ իր հեղինակած ստեղծագործություններով:

Տարիների ստեղծագործական աշխատանքն այնպես էր միաձուլել նրան իր մեծանուն գործընկերների հետ, որ բարի նախանձով էին հետեւում Օֆելյա Համբարձումյանի, Հովհաննես Բադալյանի, Ռուբեն Մաթեոսյանի եւ Մանվել Բեգլարյանի՝ կես խոսքից իրար հասկանալուն, արագ կողմնորոշվելուն եւ վերջնական, հրաշալի արդյունքին հասնելուն: Դա տարիների մտերմության եւ հավատարմության արգասիքն էր նաեւ:

Մանվել Բեգլարյանին վերջին անգամ հանդիպեցի կոնսերվատորիայում: Ձեռնափայտով էր: Մոտեցա, խոսեցինք, նույնիսկ կատակեց: Հայացքում, սակայն, կարցավ ու տառապանք, որը երբեք բնորոշ չէր իրեն:

Կապուտարյուն, հպարտ վանեցին դեռ խոսք ուներ ասելու: Նրա ընդհատված կյանքը որբացրեց ոչ միայն հարազատներին ու բարեկամներին, ոչ միայն նվա-

գախմբի երաժիշտներին, երգիչ-երգչուհիներին, այլև
իրեն սիրող ու գնահատող արվեստագետներին ու համա-
կիրներին:

Նրա դիրիժորական թուր-փայտիկն ամփոփվեց պատ-
յանի մեջ՝ գտնելով իր վերջնական հանգրվանը:

ՌՌԻԲԵՆ ԱԼԹՈՒՆՅԱՆ

Կոմպոզիտոր, ալտահար,

ՀՀ արվեստի վաստակավոր գործիչ,
պրոֆեսոր

ՄԵԾ ԵՐԱԺԻՇՏՆ ՈՒ ՄԱՆԿԱՎԱՐԺԸ

Մանվել Բեգլարյանն ազգային երաժշտության մեծ երախտավորներից էր: Թեև նա դասական երաժշտության կրող էր, բայց հրաշալի տիրապետում էր ազգային երաժշտության հիմունքներին՝ հետեւելով մեծն Կոմիտասի առաքելությանը:

Արամ Մերանգուլյանից հետո Մանվել Բեգլարյանը հսկայական աշխատանք է կատարել՝ ձայնադարանում թողնելով ժողովրդական եւ աշուղական բարձրարվեստ ստեղծագործությունների ավելի քան հազար կատարում:

Կյանքում չափազանց բարի էր, իսկ գործում՝ խստապահանջ ու պարտաճանաչ: Նա նվիրյալ հայորդի էր եւ իր մեծ ներդրումն ունեցավ ազգային երաժշտական արվեստի գանձարանում ոչ միայն ներկա, այլեւ գալիք բոլոր սերունդների համար: Իր գործով նա մնաց հայ երաժշտասեր հասարակության մեջ ոչ միայն որպես հրաշալի կատարող, այլեւ՝ մեծ մանկավարժ:

ԹՈՎՄԱՍ ՊՈՂՈՍՅԱՆ
ՀՀ ժողովրդական արտիստ,
պրոֆեսոր

ՄԵՐ ԱՆՄՈՌԱՅ ԳՈՐԾԸՆԿԵՐԸ

Կոնսերվատորիայի ուսանող էի, այցելել էի Դիլիջանի կոմպոզիտորների ստեղծագործական տուն ուսուցչիս՝ Էդվարդ Միրզոյանին: 12-րդ առանձնատան աշխատանքային սենյակում իր նոր ստեղծագործությունն էր հնչեցնում սպորտային կեցվածքով, շարժուն, գեղեցկատես, գանգրահեր կոմպոզիտորներից մեկը:

Միրզոյանը ծանոթացրեց: Մանվել Բեգլարյանն էր:

Մեր հետագա շփումները եղել են Ռադիոյի տանը, կոմպոզիտորների դիլիջանյան տանը, կոմպոզիտորների միությունում: Դրանք հիմնականում գործնական հանդիպումներ էին:

Հիշում եմ՝ Առնո Բաբաջանյանի, Մանվել Բեգլարյանի, Տիգրան Հեքեքյանի եւ իմ մասնակցությամբ Դիլիջանում կայացած նկարահանումը ճանաչված հեռուստոնեփսոր Էլմիրա Հեքեքյանի գլխավորությամբ: Գործող երկու գլխավոր անձինք Առնո Բաբաջանյանն ու Մանվել Բեգլարյանն էին, իրենց հումորաթաթախ «չարաձգություններով»:

Հիշում եմ Ռադիոյի հանրահայտ 6-րդ տաղավարում Մանվել Բեգլարյանի ղեկավարությամբ, Արաքս Մանսուրյանի եւ իմ մենակատարումներով, Տիգրան Հեքեքյանի ղեկավարած Ռադիոյի երգչախմբի եւ Արամ Մերանգուլյանի հանրահայտ անսամբլի մասնակցությամբ ընթացող Խաչատուր Ավետիսյանի «Տաղեր սիրո եւ հայրենյաց» օրատորիայի ձայնագրությունը:

Քնքուշ հնչյունների երաժշտական պատում էր...

Չեմ մոռանա, թե ինչպես Մանվել Բեգլարյանը, անշուք, անկանոն, աշխույժ շարժումներով դիրիժորական

վահանակի մոտից ցանկանում էր արթնացնել թմբկահարին:

Մեր՝ ավագի եւ կրտսերի ընկերությունը հիմնավոր կայացավ, երբ ինձ, մեծանուն Խաչատուր Ավետիսյանից հետո վատահեցին ժողովրդական նվագարանների եւ երգի ամբիոնի ղեկը: Հաճախ էր լինում, որ աշխատանքի ավարտից հետո իր մեքենայով ուղևորվում էինք տուն (ապրում էինք գրեթե հարեւանությամբ): Սիրով լսում էի նրա իմաստուն մեկնաբանությունները կյանքի տարբեր ասպարեզների վերաբերյալ:

Կենսախիւնդ մարդ էր... թախիծը հոգու ծալքերում...

ԱՐՁԱՍ ՈՍԿԱՆՅԱՆ

Կոմպոզիտոր,

ՀՀ արվեստի վաստակավոր գործիչ,

պրոֆեսոր

ՆՎԻՐՎՈՒՄ Է ՄԱՆՎԵԼ ԲԵԳԼԱՐՅԱՆՆ

Հայաստանի Հանրապետության արվեստի վաստակավոր գործիչ, կոմպոզիտոր, ջութակահար, դիրիժոր, պրոֆեսոր Մանվել Բեգլարյանը Հեռուստատեսության եւ ռադիոյի պետական կոմիտեի Արամ Մերանգուլյանի անվան ժողովրդական նվագարանների վաստակավոր անսամբլի գեղարվեստական ղեկավար եւ գլխավոր դիրիժոր նշանակվեց 1974 թվականին, երբ արդեն ուներ Երգի-պարի պետական անսամբլի գործիքային մասի ղեկավարի հինգ տարիների (1965-1970) ստեղծագործական աշխատանքի փորձ եւ այդ անսամբլի հիմնադիր-ղեկավար, ժողովրդական երգարվեստի մեծ գիտակ Թաթուլ Ալթունյանից ժառանգած՝ գործիքային, նվագախմբային արվեստի դասական կատարման եւ ժողովրդական երգերի գործիքավորման համար պահանջվող արտահայտչամիջոցների նրբերանգները:

Մանվել Բեգլարյանի կյանքն անցել է երգ-երաժշտության մեջ: Նախ՝ ընտանիքում, ապա ուսումնառություն երաժշտական դպրոցում, այնուհետեւ Երևանի Կոմիտասի անվան պետական կոնսերվատորիայում. 1946-1951 թթ.՝ ջութակի (պրոֆեսոր Հրաչյա Բոգդանյան), իսկ 1959-ից՝ կոմպոզիցիայի բաժիններում (պրոֆեսորներ Գրիգոր Եղիազարյանի եւ Էդվարդ Միրզոյանի դասարաններ):

Եթե այս ամենին ավելացնենք նախորդ տարիների՝ ջութակահար-կատարողի նրա փորձն ու գիտելիքները՝ ձեռք բերած Հակոբ Պարոնյանի անվան Երաժշտական կոմեդիայի պետական թատրոնում (1945-1948), ապա Հայաստանի վաստակավոր կոլեկտիվ պետական սիմֆոնիկ նվագախմբում (1945-1965), պարզ կդառնա, որ

գործիքավորելու նուրբ զգացողությունն ու նվագախմբային ներկապնակին տիրապետելու վարպետությունը Մանվել Բեգլարյանի մեջ ձևավորվել են նրա գործունեության առաջին իսկ քայլերից, ինչը հետագայում նկատելի եղավ նրա ստեղծագործական կյանքի ընթացքում:

1974-ին ստանձնելով Արամ Մերանգուլյանի անվան ժողովրդական նվագարանների անսամբլի գեղարվեստական ղեկավարի եւ գլխավոր դիրիժորի պաշտոնները, Բեգլարյանն արդեն հայտնի էր որպես ազգային, ժողովրդական երգարվեստի նրբություններին տիրապետող արվեստագետ եւ ժողովրդական գործիքային նվագախմբային արվեստի հմուտ գիտակ:

Ուսումնասիրելով անսամբլի հարուստ պատմությունը, ծանոթանալով նրա նախկին գեղարվեստական ղեկավարների գործելակերպին, նրանց ստեղծագործական սկզբունքներին՝ դժվար չէ զուգահեռ անցկացնել Արամ Մերանգուլյանի եւ Ստեփան Ջրբաշյանի, Արմեն Մանդակունյանի եւ Մանվել Բեգլարյանի ստեղծագործական սկզբունքների, աշխատատեղերի փոխազդեցության ու հարստացման կապերի միջեւ: Գեղարվեստական ղեկավարի եւ դիրիժորի աշխատանքը եղավ Բեգլարյանի տարերքը, եւ բնավ էլ պատահական չէ, որ ստեղծագործական այդ ժամանակահատվածում Մաեստրոն պատվով կատարեց իր առաքելությունը:

Անսամբլի մեներգիչները եւ, հատկապես, երաժիշտները այնպես էին ընտելացել նրա գործելակերպին, նրա ձեռքին, որ ամեն մի շարժում անցնում էր անսամբլ, միաձուլվում նրա հետ եւ ստեղծում բազմազույն հնչողություն:

Ստեղծագործող արվեստագետ Բեգլարյան-դիրիժորը փորձերի ժամանակ երբեք չէր հոգնեցնում երաժիշտներին, եւ որքան երկար էր աշխատում անսամբլի հետ՝ ավելի էր զարգացնում նրանց լսելու տրամադրությունը:

Լայն ճանաչում վայելող կոմպոզիտորը, քնարական երգերի հեղինակը լավ գիտեր անսամբլի նրբությունները, ծանոթ էր յուրաքանչյուր մենակատարի հնարավորություններին: Հետևաբար յուրաքանչյուր երգ գործիքավորելիս նվագախմբային գույները ծառայեցնում էր որպես արտահայտչամիջոց, որին տիրապետում էր գերազանցորեն:

Առանձնապես երիտասարդ ու անփորձ երգիչների հետ անում էր հնարավոր ամեն ինչ, որպեսզի կատարողը զգա երգի բոլոր նրբերանգները եւ ազատորեն բացահայտի նրա բարդ ներաշխարհը: Մանեստրոն կատարողին համակում էր պատասխանատվության խոր զգացումով, տքնաջան աշխատանքով. յուրաքանչյուր փորձի ժամանակ օգնում էր գտնելու կատարողական նոր երանգներ՝ կատարումը խորացնելով ներզգացողությամբ:

Մեծ է Բեգլարյանի երախտիքը անսամբլի մասնագիտական մակարդակը պահպանելու կարեւորագույն գործում:

Շատերն են գործիքավորել գուսանական, ժողովրդական, դասական եւ հայ կոմպոզիտորների ստեղծագործություններ, սակայն քչերն են հասել այն բաղձալի արդյունքին, ինչն արձանագրեց Բեգլարյանը: Շատեր ձախողել են հասնել գործիքավորման այն վարպետությանը, որը կոչվում է «բեգլարյանական դարոց»:

Ստեղծագործական շուրջ քսան տարիների ընթացքում Բեգլարյանը գործիքավորել է իր ու այլ հեղինակների, ինչպես նաեւ աշուղագուսանական շուրջ 2000 երգ ու մեղեդի, ռադիոյի ֆոնդի համար ձայնագրել արժեքավոր ստեղծագործություններ՝ երբեք չկորցնելով արվեստագետի իր պրոֆեսիոնալիզմը: Ամեն ինչ արել է ազգային ոգուն եւ ոճին համահունչ, ինչն անկասկած գալիս էր հայրենի երաժշտությունը խորքով զգալու տաղանդից: Մանեստրոն զարկ է տվել հայ կոմպոզիտորների նոր

ստեղծագործություններին, միաժամանակ գործիքավորել եւ ռադիոյի ֆոնդի համար ձայնագրել նաեւ ավագ սերնդի կոմպոզիտորների պարային սյուիտներ:

Բազում ստեղծագործություններից հետաքրքիր են հենց նրա «Շուրջպար», «Ազգագրական պար», «Թրթռուկ» (4 մաս), սյուիտները, Արամ Մերանգուլյանի «Անահիտ», Միքայել Միրզայանի «Խնջույքի ուրախ պար», Սարգիս Բարխուդարյանի «Արեւելյան պարեր» (4 մաս), Արամ Սաթունցի «Պարային սյուիտ» (4 մաս), Էրիկ Հարությունյանի «Լեռների պար», «Գյուղական պար», Խաչատուր Ներսիսյանի «Սեւանի ափին», «Ծաղկաձոր», Յուրի Գեորգյանի «Պարային սյուիտ», (4 մաս), Գեորգ Մանասյանի «Պար», Խաչատուր Ավետիսյանի «Կախարդված ծաղիկներ», Արմեն Մանդակունյանի «Մենավոր կաղնի», «Պարային սյուիտ», Ստեփան Զրբաշյանի «Տոնական սյուիտ», Գեորգ Արմենյանի «Հարսանեկան պար», «Պար Նարինե», Գրիգոր Հախինյանի «Վալս» ստեղծագործությունները եւ պարեր Էդգար Հովհաննիսյանի «Մարմար» բալետից:

Պարային ստեղծագործությունների գործիքավորման բարձրակետն եղավ եւ մնում է «Սուսերով պարը» Արամ Խաչատրյանի «Գայանե» բալետի երաժշտությունից, որը Բեզլարյանը կատարել է Մոսկվայի պատվերով: Այսօր էլ հնչում է այդ հզոր ստեղծագործությունը բեզլարյանական հիանալի գործիքավորմամբ՝ հիացնելով ունկնդիրներին:

Բեզլարյանի՝ որպէս գեղարվեստական ղեկավարի հաջողության գրավականներից մեկն էլ այն է, որ գիտեր երաժիշտ-կատարողի, հատկապէս երգչի նախասիրություններին ընդառաջ գնալու գաղտնիքը:

Երբ նա դիրիժորական նոտակալի առջեւ էր, երգիչը հանգիստ էր՝ գիտեր, որ այնտեղ կանգնած է մի մասնագետ, ում վստահում է ու հավատում:

Նրան վստահում էին նաեւ դրսից հրավիրված երգիչները: Մանվել Բեզլարյանի երազանքն էր համագործակ-

ցել նաեւ Գոհար Գասպարյանի հետ, որի ձայնի համար գործիքավորեց ժողովրդական վեց երգ՝ պահպանելով երգչուհու յուրահատուկ կատարմանն անհրաժեշտ նրբերանգները: Աշխարհահռչակ երգչուհին գոհ մնաց «Մայր Արաքսի ափերով», «Երազ», «Արի, իմ սոխակ», «Զարթիր որդյակ» եւ մյուս երգերի գործիքավորումից ու ասաց.

—Հրաշալի դիրիժոր է մեր Մանվելը եւ ժողովրդական երգի ու նրա մատուցման գաղտնիքներին տիրապետող վարպետ:

Այդ ժամանակաշրջանում ժողովրդական նվագարանների անսամբլի համար Բեգլարյանի կատարած գործիքավորումներն առանձնանում են երգայնությամբ եւ նվագախմբային բազմերանգությամբ: Այդ շրջանը եղել է նաեւ ինքնահաստատման ժամանակահատված, անսամբլը վայելել է ունկնդիրների սերը, ընդարձակ ծրագրերով հանդես է եկել կոմպոզիտորների պլենումների եւ համագումարների ցուցադրական համերգներին, մի խումբ մենակատարներ արժանացել են հանրապետության ժողովրդական եւ վաստակավոր արտիստի պատվավոր կոչումների:

Անսամբլը եւ առանձին մենակատարներ համերգներով հանդես են եկել Հայաստանի շատ քաղաքներում ու հեռավոր գյուղերում, համերգային շրջագայություններ են ունեցել Մոսկվայում, Սանկտ-Պետերբուրգում, նախկին Խորհրդային Միության շատ հանրապետություններում, ինչպես նաեւ Ֆրանսիայում, ԱՄՆ-ում, Սիրիայում, Ալժիրում, Ավստրալիայում, Հնդկաստանում, Կանադայում, Իսպանիայում, թողարկել են հորելյանական ձայնապնակներ:

Բեգլարյանը նուրբ արվեստագետ էր, բարձր ճաշակի եւ վարպետության տեր երաժիշտ, որի ստեղծագործությունն աչքի է ընկնում բանաստեղծականությամբ՝ օժտված ժողովրդական, ազգային արվեստի առանձնահատուկ գծերով:

Երաժիշտ, մանկավարժ եւ դիրիժոր Բեգլարյանը միաժամանակ բազմաժանր կոմպոզիտոր էր, տարածված ստեղծագործությունների հեղինակ: Ինչ էլ հորիներ, նրա ստեղծագործության գլխավոր թեման Հայաստանն էր՝ հիմնական ժանրը՝ երգը, որը հայկական երգի քնարական ճյուղի անաղարտ շարունակությունն էր:

Ունկնդիրը ընդունել ու սիրել է նրա հիանալի հուզառատ երգերը, որոնք ավելի քան ընդունելի դարձան ու տարածվեցին մեծանուն երգիչներ Օֆելյա Համբարձումյանի, Ռուբեն Մաթևոսյանի եւ Վարդուհի Խաչատրյանի վարպետ կատարումների շնորհիվ:

Անշուշտ, քնարականությունը Մանվել Բեգլարյանի ստեղծագործության միակ ոլորտը չէ: Իր ստեղծագործական կյանքի տարբեր հատվածներում նրան մշտապես գրավել է գործիքային երաժշտությունը: Փոքր կտավի ստեղծագործություններին զուգահեռ, առանձնակի ոգևորությամբ է աշխատել ծավալուն կոնցերտի ժանրում: Քառամաս «Սյուտ»-ի, հատկապես 3-րդ մասի կատարման եւ ֆոնդային ձայնագրության նպատակով նա հրավիրել էր դաշնակահար Հովհաննես Փարաջանյանին, ֆելետահարներ Հարություն Սիմոնյանին, Գուրգեն Մարկոսյանին, Սերգեյ Ալավերդյանին: Երաժիշտ կատարողների նույն կազմով նա ձայնագրել է նաեւ Արմեն Մանդակունյանի «Մենավոր կաղնին» եռամաս պոլիտը:

Ստեղծագործական, խմբավարական բեղմնավոր աշխատանքին զուգահեռ Բեգլարյանը մանկավարժական լայն գործունեություն է ծավալել հանրապետության երաժշտական հաստատություններում: Մանկավարժական իր առաքելությունը սկսելով Ռոմանոս Մելիքյանի անվան երաժշտական ուսումնարանում, 1981 թվականից նա գործիքագիտություն եւ գործիքավորման դասընթացներ է վարել Երեւանի Կոմիտասի անվան պետական կոնսերվատորիայում:

Մանկավարժական աշխատանքին զուգահեռ Բեգլարյանն զբաղվել է նաև գիտամեթոդական գործունեությամբ: Երկար տարիներ գիտական լուրջ աշխատանքի շնորհիվ կազմել է գործիքագիտության գիտամասնագիտական ձեռնարկ, որը մտել է ժողովրդական գործիքների ամբիոնի դասընթացների ծրագրերում: Այսօր էլ կոնսերվատորիայի դասընթացների ծրագրերում մեծ տեղ են զբաղեցնում հենց նրա՝ ձեռնարկում տեղ գտած ստեղծագործությունները, որոնք կատարում են ուսանողները:

1989 թվականից դոցենտի պաշտոնակատար Մանվել Բեգլարյանը 1996-ին ստացել է դոցենտի, իսկ 1999-ին՝ պրոֆեսորի կոչումներ:

Նշանավոր արվեստագետը կազմել է հրատարակել է հայ կոմպոզիտորների լավագույն ստեղծագործությունների «Ընտիր պարտիտուրներ» ժողովածուն եւ Ալեքսեյ Հեքիմյանի «Իմ Ղարաբաղ» երգաշարը՝ դաշնամուրային կլավիրներով:

Այսօր էլ շարունակվում է Արամ Մերանգուլյանի անվան ժողովրդական նվագարանների վաստակավոր ու վաստակաշատ անսամբլի ստեղծագործական կյանքը: Բեգլարյանի հեղինակած ու գործիքավորած ստեղծագործությունները մերանգուլյանական անսամբլի բացառիկ մեկնաբանությամբ ու կատարողությամբ դարձել են ազգային, ֆոլկլորային արվեստի ոգով տոգորված հիանալի մեղեդիների միաձույլ ամբողջականություն՝ մի բան, որ սկսել է ավարտել է Մաեստրոն: Բեգլարյանի գեղարվեստական ու կոմպոզիտորական նուրբ ճաշակը հնարավորություն էր տալիս ստեղծագործաբար ղեկավարելու հռչակված անսամբլը: Նա հասկանում էր անսամբլի բնույթը, նրա նշանակությունը, դուրս չէր գալիս առաջադրված խնդիրներից, եւ յուրաքանչյուր ստեղծագործության մատուցման շրջանակներում կողմնորոշվում էր ազատ՝ գտնելով հետաքրքրական լուծումներ:

Արժե վավերացնել նրա ստեղծագործական կյանքի մի կարեւոր փաստ եւս, որի մասին չեն խոսում նաեւ հենց մասնակից արվեստագետները: Դասական եւ ժողովրդական երգ-երաժշտության քաջագիտակ նախասիրությունները նրան տարել են նաեւ էստրադային ժանր: Երեւանի «Կանազի» մշակույթի տանը ստեղծված (1964) (թեկուզ ոչ պրոֆեսիոնալ) էստրադային նվագախմբի հիմնադիրը եղել է Մանվել Բեգլարյանը: 60-ականներին այդ նվագախումբը գործել է Երեւանի Արաբկիր թաղամասի մշակույթի թիվ 3 պալատին կից՝ իր կազմում ունենալով, այսօր արդեն լայնորեն հայտնի դարձած անուններ՝ Ռաիսա Մկրտչյան (երգ), Ռոբերտ Ամիրխանյան (դաշնամուր), Երվանդ Երզնկյան (կիթառ):

Մանվել Բեգլարյանի անունն այսօր հնչում է հայ նշանավոր արվեստագետների համաստեղության շարքում, եւ նրա ծննդյան 80-ամյակին հայ ժողովուրդը իր տաղանդավոր զավակի հիշատակը պահում է խոնարհումով ու խնկարկումով:

ՍԵՐԳԵՅ ԱՌԱՔԵԼՅԱՆ
*Արվեստաբան, Արամ Մերանգուլյանի անվան
 ժողովրդական նվագարանների
 փաստակավոր անսամբլի
 նախկին տնօրեն*

ՄԱՆՎԵԼ ԲԵԳԼԱՐՅԱՆԻ ԱՆՑԱԾ ՓԱՌԱՎՈՐ ՈՒՂԻՆ

Մանվել Բեգլարյանի հետ ծանոթացել եմ ուսանողական տարիներին: Սովորում էինք նույն կուրսում, Մանվելը Կոմիտասի անվան պետական կոնսերվատորիայի ստեղծագործական բաժնում, ես՝ երաժշտագիտական: Որոշ առարկաների հաճախում էինք միասին: Պատահեց այնպես, որ պոլիֆոնիայի դասընթացին միասին էինք մասնակցում՝ Գայանե Չերոտարյանի դասարանում: Մեզանից ովքեր պոլիֆոնիա անցել էին երաժշտական ուսումնարանում (այն ժամանակ ուսումնարանը միակն էր քաղաքում եւ դեռ չէր կոչվում Ռոմանոս Մելիքյանի անունով) կոմպոզիտոր Բորիս Սակիլարիի մոտ, այդ խիստ ու բարդ թվացող առարկայի կանոններին արդեն ծանոթ էին: Կոնսերվատորիայում, սակայն, պոլիֆոնիայի դասերի համար նախատեսված էին թե՛ տեսական, թե՛ ավելի ծավալուն գործնական պարապմունքներ ու աշխատանքներ, ուղղակի կոմպոզիտորական մոտեցում էր պահանջվում: Մենք՝ երաժշտագետներս նաեւ տեսական բնույթի ռեֆերատներ էինք շարադրում եւ պաշտպանում, իսկ կոմպոզիտորները գրում, ստեղծում էին նաեւ չորսձայնանի ֆուգաներ կամ բարդ կանոններ: Եվ ահա այստեղ էր, որ Մանվելը, որպես կոմպոզիտորական բաժնի ուսանող, պոլիֆոնիա առարկայի հոգսերից բացի, իր ընտրած մասնագիտական ուղղության արդարացման մասին էր մտածում: Հարկավոր էր պոլիֆոնիայի՝ կարծես կաշկանդող կանոնների արանքով, հարգելով, պահպանելով դրանք, շարադրել նաեւ հետաքրքիր «լսվող», «տնային» աշխատանքներ: Անհրաժեշտ էր ստացած, յուրացրած տեսական գիտելիքները կիրառել գուգորդելով

ստեղծագործական կամքի ու երեսակայության, անհատական սրամտության եւ հնարամտության հետ, ցույց տալ, որ ուսանողը սկսել է տիրապետել պոլիֆոնիկ զարգացումների *ricercare*-ի տարբեր միջոցներին ու ձեւերին: Եվ այստեղ է, որ Մանվել Բեգլարյանը յուրաքանչյուր պարապմունքի համար բերում էր նորանոր ֆուգաներ, կանոններ, որոնց շարադրանքում երաժշտական թեման կերպարանափոխվում, շրջվում, գալարվում էր՝ կարծես անցնելով պոլիֆոնիկ միջոցների քավարանով, ավարտական տարբերակում վերագտնում էր իր նախնականից ավելի պայծառ տեսք, ավելի համոզիչ հնչեղություն:

Գայանե Չերոտարյանը նստում էր դաշնամուրի մոտ, նվագում էր այդ ստեղծագործությունները, դիտողություններ անում եւ մենք բոլորս աստիճանաբար հասկանում էինք, որ պոլիֆոնիայի այդ տարբերակման միջոցներն ու կանոնները ստեղծված են ոչ թե լոկ վարպետություն ցուցաբերելու համար, այլ ծառայում են երաժշտությունը թեւավորելու, շարադրանքը հոսուն եւ միշտ նորովի, անդադար ծավալելու նպատակին:

Մանվելը այդ ժամանակներից արդեն ուներ իր նախասիրությունները, ընտրում էր ժողովրդական, գուսանական թեմաներ կամ հորինում էր նրանց նմանվող շեշտադրումներով թեմաներ: Իհարկե, ուշադրություն էր դարձնում նաեւ դասական ոճերին, հատկապես լարային քառյակներ ուրվագծելիս: Նա համոզված էր ու մեզ էլ հաճախ հիացմունքով ու զարմանքով պատմում էր լարային քառյակի սուղ թվացող, բայց լայն հնարավորություններ ընձեռող ջութակի ընտանիքի այդ փոքր, բայց ներգործության հզոր ուժ ունեցող կազմի մասին:

Գործիքագիտություն առարկայի դասերին միասին չէինք հաճախում, բայց միջանցքներում երբեմն մտքեր էինք փոխանակում: Ես գործիքավորման համար ընտրել էի Կոմիտասի «Սիփանա քաջեր» երգչախմբային ստեղծա-

գործությունը: Իմ պատկերացման մեջ կար ազատամարտիկների քայլերգի՝ հեռվից հազիվ լսվող, բայց աստիճանաբար մոտեցող եւ դեպի ֆորտիսիմո հասնող հնչյունային պատկերը: Մոտորումներս ներկայացրի Մանվելին: Առանց երկար մտածելու՝ ասաց. «Մանուկ, սկզբից պիանիսիմոյով լարայիններին հանձնարարիր, հետո աստիճանաբար միացրու փայտյա փողայինները եւ միայն վերջում ավելացրու շեփորների տիրապետող պղնձյա խմբի հնչեղությունը»: Ու ես հասկացա, որ նրա ունկերում հնչել է դեպի հաղթանակ տանող այդ հզոր երաժշտությունը:

Անշուշտ, կար մի խնդիր եւս. Արամ Տեր-Հովհաննիսյանի ղեկավարությամբ այդ երգչախմբային ստեղծագործության մեջ կար թնդանոթի ահարկու ձայնի ավարտը: Մանվելը այս հարցում էլ ինձ կողմնորոշեց՝ ասելով. «Այստեղ լիտավրաները կարծես շատ տեղին են, բայց եւ շատ առարկայական: Հարկավոր է պատրանքային ինչ-որ միջոց գտնել, օրինակ, թավջութակների ու կոնտրաբասների, ոչ թե պիցիկատո, այլ՝ աղեղով, պորտամենտոյով մի հեռավոր տոնայնության փոքրացած սեպտակորդ, որն իր դիսոնանսով ստեղծի հրետանու եւ պայքարի ավարտի պատրանքը»:

Մեր ուսանողական տարիներին Մանվելը հաճախ էր այսպիսի հետաքրքիր ստեղծագործական մտքեր արտահայտում: Ուսանողական տարիներից հետո որոշ ժամանակ ես ու Մանվել Բեգլարյանը հաճախ հանդիպելու առիթներ չէինք ունենում, թեպետ կոմպոզիտորների միությունում պարբերաբար կազմակերպվող զանազան պլենումները, համագումարները լավ առիթներ էին մասնագիտական առումով հանդիպելու եւ ստեղծագործական տարբեր հարցերի շուրջ կարծիքներ փոխանակելու, խնդիրներ քննարկելու համար: Այդ իմաստով իմ ու Մանվել Բեգլարյանի հանդիպումները պետք է ավելի կարեւոր ու հիշվող լինեին, բայց կար մի հանգամանք. այդ պլենում-

համագումարները կոմպոզիտորներից մի հսկայական, երբեմն դժվարին նախապատրաստական աշխատանք էին պահանջում: Ընդ որում, այդ աշխատանքն ուներ մի քանի ուղղվածություն. նախնառաջ հարկավոր էր ստեղծել լավ, կենսունակ ստեղծագործություններ, երբեմն, վերջին պահին, այդ ստեղծագործությունները հարկավոր էր ինչ որ ձեռով վերանայել, հարմարեցնել ըստ օգնելու պատրաստակամություն հայտնած կատարողական կազմի, համապատասխան երգչի հնարավորություններին:

Մանվելն իր բնածին լավատեսության եւ հումորով առատ օժտվածության շնորհիվ, աշխատում էր առանց տրտնջալու, նույնիսկ կատակներով պատմում էր իր ստեղծագործությունների ձեւափոխումների մասին, թե ինչպես քնարականությունը վերածեց կատակի, կամ կատակը՝ փիլիսոփայական մտորումների եւ այլն: Պարզվում էր, որ այդ ամենը դեռ քիչ էր: Այդ ստեղծագործությունները պիտի անցնեին կոմպոզիտորների միության բաժանմունքների նախնական ունկնդրությունների եւ երաշխավորումների բովով, հաստատվեին պլենումի կամ համագումարի ծրագրերում: Եվ ինչ խոսք, պլենումներին կամ համագումարներին մի քանի բոպե հնչած այդ ստեղծագործություններից հետո լավող ծափահարությունները կարծես պիտի թեթեւացնեին կոմպոզիտորների հոգու լարվածությունը: Հաճախ էր պատահում, իհարկե, որ ստեղծագործողը պատշաճ հարգանքով շնորհակալություն պիտի հայտներ կատարողներին, բայց հոգու խորքում պիտի մեղմեր ստեղծագործական ներքին սպասումների անբավարարվածությունը եւ դրա պատճառած զգացմունքների այն ընդվզումը, որը, մեղմ ասած, վիրավորանք էր մինչեւ վերջ չհասկացվածի կամ մինչեւ կատարելություն չարտահայտվածի համար: Այսպիսի դեպքերում Մանվել Բեգլարյանը լրջանում էր, իր մեջ զսպում հումորի զգացմունքը, որ հանկարծ դուրս չպոռթկա մի

ինչ-որ սրամիտ ասույթով, իսկ մենք՝ նրա մոտ ընկերները, մտածում էինք, թե Մանվելը լրջացել է արտասովոր հուզմունքից:

Ընդհանուր գործի բերումով, որոշ ժամանակաշրջան ես ավելի մոտիկից, ավելի ու ավելի խորն էի հայտնաբերում բազմակողմանի երաժիշտ Մանվելին, որն իր կոմպոզիտորական կարողությունների կողքին բացահայտեց նաեւ խմբավար-դիրիժորի պատասխանատվությունը Հեռուստատեսության եւ ռադիոյի ժողովրդական նվագարանների վաստակավոր անսամբլի հանդեպ: Ղեկավարել այս անսամբլը նշանակում էր ղեկավարել ու առաջնորդել ազգային երաժշտական արվեստի մի առանձնահատուկ, ամբողջական ու շատ կարեւոր բնագավառ: Եվ ահա այստեղ էլ բացահայտվեցին Մանվել Բեգլարյանի ստեղծագործական եւ կազմակերպչական կարողությունները:

Այնպես պատահեց, որ ինձ հանձնարարեցին հեղինակել ու վարել հայ գուսանական երգարվեստին նվիրված հեռուստատեսային մի հաղորդաշար: Սկսեցի Շերամից: Ավելի ուշ հաջորդեցին այն ժամանակ արդեն ստեղծագործական վերելք ապրող գուսաններ Հավասուն, Աշոտին, Շահենին նվիրված հաղորդումները: Եղավ նաեւ մի հաղորդում՝ նվիրված Սայաթ-Նովային: Հասկանալի է, որ այսպիսի հաղորդաշար կայացավ նաեւ շնորհիվ մեր լավագույն երգիչ-երգչուհիների՝ Հայաստանի ժողովրդական արտիստներ Օֆելյա Համբարձումյանի, Հովհաննես Բադալյանի, Ռուբեն Մաթևոսյանի, Ալբերտ Սարգսյանի, նորահայտ երգչուհի Ամալյա Հովհաննիսյանի փայլուն կատարումների: Հետո եկան նաեւ նոր սերնդի ներկայացուցիչներ՝ Ֆլորա Մարտիրոսյանը եւ ուրիշները: Այս բոլոր երգիչ-երգչուհիները, որպես մի փայլուն համաստեղություն, համախմբված էին Արամ Մերանգուլյանի անվան ժողովրդական նվագարանների

վաստակավոր անսամբլի շուրջ, որի գեղարվեստական ղեկավարն ու դիրիժորն էր Մանվել Բեգլարյանը: Նա նորանոր մշակումներ էր ստեղծում մեր անվանի գուսանների երգերի հիման վրա՝ իհարկե նկատի ունենալով նաև անվանի ու սիրված երգիչների նախասիրությունները:

Հաճախ էր պատահում, որ գործի բերումով գալիս էի փորձերը լսելու: Փորձասենյակը Ռադիոյի շենքի վերջին հարկում էր: Որպես կանոն նվագողները նշանակված ժամից ավելի վաղ էին գալիս, կարգի էին բերում գործիքները, լարում, առավել պատասխանատու պասաժներ էին կրկնում: Միշտ պատահում էր, որ դուդուկի եղեգնյա լեզվակները կամ դիոլների կաշվե թաղանթները խնդիրներ էին առաջացնում, նազանք էին անում օդի ջերմաստիճանի, խոնավության կամ այլ, մեզ համար ոչ միշտ հասկանալի կամ նկատելի գործոնների պատճառներով: Մանվել Բեգլարյանը նաև այս հարցերում օգնում ու խորհուրդներ էր տալիս նվագողներին: Երբ փորձն սկսվում էր, բոլորը միանգամից կերպարանափոխվում էին, գործիքները հնչում էին հլու-հնազանդ: Մանվել Բեգլարյանը արտասովոր ձկունությամբ դիրիժորական համապատասխան շարժումներով կարողանում էր հնչող երաժշտության ոչ միայն չափը տալ, այլև ուրվագծել նազանքը այն հոգեկան ելեւեջների, որոնք ներդրված էին կատարվող ստեղծագործության յուրաքանչյուր պասաժի, տակտի, հնչյունի մեջ:

Դժվար է ասել, թե նվագողները որքանով էին ընտելացել Մանվել Բեգլարյանի վարպետ-դիրիժորի դերին, բայց ես, կողքից դիտելով, նկատում էի, թե ինչպես հովանավորողի նման հոգատարությամբ «մուտքերն» էր տալիս մենանվագ գործիքներին, թե այդ մուտքերը տալու ձկուն շարժումների մեջ որքան էին խտացած երաժշտական հոգու, ելեւեջների շարժումն ու ստեղծված պատրանքային հնչյունային կերպարը: Մանվել Բեգլարյանի դիրիժո-

րական շարժումներում կար նաեւ թաքնված ներքին հակասություն, որը դժվար է բացատրել: Մի բան ակնհայտ էր՝ այդ հակասությունը վարպետ շարժումների զսպվածության եւ հնչեղության շոայլ արտահայտչականության միջեւ էր:

Հավանաբար, այս բոլորի հիմքում կար այն կարեւոր ստեղծագործական աշխատանքը, որ Մանվելը հաղթահարել էր մեր լավագույն գուսանների գործերի մշակումներն ստեղծելիս:

Թվում է, թե հեշտ է հարցը լուծել «մշակում» ասելով, բայց ըստ էության՝ այստեղ համահեղինակության խնդիր է: Հանրահայտ է, որ մեր գուսանները հիմնականում ստեղծում էին իրենց հորինած երգերի միայն խոսքերն ու մեղեդիները: Հարմոնիան մնում էր մշակողի հայեցողությանը: Գործիքավորելը նույնպես ստեղծագործական հմուտ աշխատանք է պահանջում. երգի մեղեդու ո՛ր մասը ո՛ր նվագարաններին հանձնարարել: Սա, անտարակույս, կոմպոզիտորական մտածողության եւ, մանավանդ, հմտության խնդիր էր: Այդ խնդիրները նույնպես մնում էին Մանվելի բարեխղճության ու նվիրվածության վրա: Էլ չեմ խոսում, որ համարյա բոլոր մշակումները ինչ-որ ձևով նվագարանային նախաբան, միջնանվագ, գուցեւ համապատասխան ավարտ էին պահանջում: Եվ այստեղ էլ գեղարվեստական ղեկավարը նորից ու նորից պիտի լծվեր աշխատանքի՝ առանց բարոյական կամ նյութական մեծ սպասելիքներ ունենալու: Նրա համար այդ ամենը ոչ թե ծառայողական պարտավորություն էր, այլ ներքին մղում:

Պատահում էր, որ փորձերի, ընդմիջումների կամ այլ առիթներով կրկնեմ այն միտքը, թե Ռադիոյի ժողովրդական նվագարանների վաստակավոր անսամբլը վաղուց արդեն դարձել է նվագախումբ, որը մեր ազգային երաժշտության մի առանձնահատուկ եւ կարեւորագույն բնագավառի առաջատարն է, որ արդեն երաժշտական այս

օջախի օրինակով, փորձի ու ավանդույթների հիման վրա
Երեւանում, Հայաստանի ու սիյուռքի այլ քաղաքներում
ստեղծվել են նման հաջողություն ունեցող նվագախմբեր:
Հարցի էությունը սոսկ «անսամբլ» կամ «նվագախումբ»
անվանումը չէր, այլ այդ անվանումից բխող հավակնու-
թյունն ու պատասխանատվությունը: Երբ ասում ենք ան-
սամբլ, ակամայից հասկանում ենք երգարվեստի մեջ
նվագակցության դեր կատարել, երբ ասում ենք նվագա-
խումբ, կարող ենք ենթադրել, թե հնարավոր է սիմֆոնի-
զացման չափանիշների մոտենալ: Դրա համար ես Ման-
վելին միշտ ասում էի, որ ժամանակն է նաեւ գործիքային
սյուիտներ, ինքնուրույն պատկերներ, պոեմներ, ինչո՞ւ ոչ՝
նաեւ կոնցերտներ ստեղծել, մանավանդ որ հաջողված
որոշ փորձեր արդեն կատարել էին Խաչատուր Ավետիս-
յանը եւ այլոք, սակայն Ռադիոյի ժողովրդական նվագա-
րանների անսամբլը կարող էր ձգտել անհամեմատ ավելի
բազմակողմանի ստեղծագործական որոնումների, հայտ-
նագործությունների ու հաջողությունների:

Թերեւս ես միակը չէի, որ նման գաղափարներ ու պա-
հանջներ էին առաջադրում Մանվելին, բայց բարեբախ-
տաբար, նա ստեղծեց նվագարանային մի քանի սյուիտ,
որոնք հետաքրքիր նորույթ էին:

Թե՛ ուսանողական տարիներին, թե՛ համատեղ աշ-
խատանքի ընթացքում Մանվելի հետ առնչվելիս ամեն
անգամ նորովի էի ընկալում նրան: Մի քանի անգամ,
ամառային արձակուրդներին, մենք ընտանիքներով
հանգստացել ենք կոմպոզիտորների միության Դիլիջա-
նի ստեղծագործական տանը: Աշխատանքին համատե-
ղում էինք հանգիստը: Անտառի խորքում գտնվող այդ
համալիրը, իրոք, նպաստում էր ստեղծագործելուն, եւ
մենք բոլորս առավոտյան ժամերին աշխատում էինք, սա-
կայն երեկոյան պարտադիր հավաքվում էինք որեւէ մեկի
սենյակում: Մեծ ու փոքր երեխաները խաղում էին առանց

հոգս պատճառելու, կանայք զարմանալիորեն արագ ընտելացել էին միմյանց: Ամեն ինչ հրաշալի էր: Սովորաբար հավաքվում էինք Սիմոն Հովհաննիսյանի սենյակում, որը կարծես հավաքատեղի էր դարձել: Բոլորը հերթով զավեշտական պատմություններ էին անում: Մանվելը անեկդոտների մի շարան էր ներկայացնում: Լավ գիտեինք, որ այդ ամենը նա հորինում է տեղն ու տեղը, բայց այնքան վարակիչ էին այդ պատմությունները՝ դեմքի ու ձեռքերի համապատասխան ու ձեռքերի շարժումներով, որ բոլորս ծիծաղից թուլանում էինք:

Պատահում էր, նաեւ, որ այս կենսուրախ մթնոլորտում լուրջ խոսակցություն էր սկսվում ստեղծագործական խնդիրների շուրջ: Համարյա բոլորը, որպես կոմպոզիտորներ կամ երաժշտագետներ, ունեին չիրականացած ծրագրեր:

Մանվելի ծնողները Վանից էին: Հաճախ պատմում էր, որ մայրը, որպես տիպիկ վանեցի, արդեն հաշվել էր իրենց տան բակում աճած տանձենու պտուղները, որոնք հասունանում են ուշ աշնանը միայն: Այս անեկդոտային ժանրում, իհարկե, մակերեսային զավեշտի տակից տեսանելի էր այն տանջող կարոտն ու կորուսյալ երկրի ցավը, որոնք համակում էին նույնիսկ մեզ, որոնցից շատերը արմատներով վանեցի չէին:

Մանվելի անմեռ հիշատակը միշտ էլ պարուրված է միայն նրան հատուկ պայծառ լավատեսությամբ:

ՄԱՆՈՒԿ ՄԱՆՈՒԿՅԱՆ
Երաժշտագետ,
արվեստագիտության թեկնածու,
դոցենտ

ՄԻՐՎԱԾ ԿՈՄՊՈԶԻՏՈՐԸ ԵՎ ՄԱՆԿԱՎԱՐԺԸ

Մանվել Բեգլարյանին ճանաչել եմ 1965 թվականին: Այդ ժամանակ սովորում էի Ռոմանոս Մելիքյանի անվան երաժշտական ուսումնարանում: Անսահման ուրախ էի, երբ իմացա, որ գործիքավորում առարկան դասավանդելու է Բեգլարյանը: Առաջին դասերից հասկացա, որ նա բազմավորձ, հմուտ ու տաղանդաշատ երաժիշտ-մանկավարժ է՝ ամենեւին չենթադրելով, թե մեր մտերմությունը խորանալու եւ շարունակական է լինելու:

1974 թվականին Մանվել Բեգլարյանը հրավիրվում է ղեկավարելու Հեռուստատեսության եւ ռադիոյի պետական կոմիտեի Արամ Մերանգուլյանի անվան ժողովրդական նվագարանների վաստակավոր անսամբլը: Նրա նվիրումն անմնացորդ էր, ստեղծագործական որակը, մարդկային եւ ընկերական հարաբերությունները՝ բացառիկ, որոնք բացահայտվում էին նոր դրսեւորումներով: Նա վարպետորեն տիրապետում էր դիրիժորական տեխնիկայի արտահայտչամիջոցներին, հիանալի ընկալում էր անսամբլի հնչելությունը, անհրաժեշտության դեպքում կատարում մասնագիտական շտկումներ: Այս բժախնդրության շնորհիվ, նա ապահովում էր ֆոնդային անթերի ձայնագրություններ:

Անվիճելի է, որ Բեգլարյանն իր հետ անսամբլ բերեց երաժշտական նոր մտահղացումներ, գործիքավորման նոր երանգներ եւ, անշուշտ, բարձր ճաշակ: Այդ ամենը չէր կարող իր ազդեցությունը չունենալ նաեւ իմ՝ որպես երաժիշտի ձեւավորման վրա, նախ իբրեւ կատարողի, իսկ հետագայում նաեւ նվագախմբի ղեկավարի եւ դիրիժորի:

Նա հրաշալի ընկեր էր, մարդամոտ ու կատակասեր:
Մենք՝ երիտասարդներս, սիրում էինք լսել նրա՝ հումորով
համեմված ամեն խոսքն ու պատմությունը: Նա եղել է
մնում է հայ նվագախմբային կատարողական արվեստի
ինքնատիպ ու տաղանդավոր անհատականություններից
մեկը:

ՆՈՐԱՅՐ ԴԱՎԹՅԱՆ

Հայաստանի ազգային նվագարանների
պետական նվագախմբի գեղարվեստական ղեկավար
էլ գլխավոր դիրիժոր, քամանչահար,
ՀՀ վաստակավոր արտիստ,
պրոֆեսոր

ԱՆՎԱՆԻ ՄԱԵՍՏՐՈՆ...

Մաեստրո Մանվել Բեգլարյանի մասին լսել եմ հիմնականում մորիցս՝ երգչուհի Վալյա Սամվելյանից: Հետո Բեգլարյանի հետ շփվելու առիթներ եղան: Մոտիկից ճանաչեցի, հասկացա, որ չափազանց հայրենասեր, բանիմաց, պահանջկոտ, նվիրված ընկեր, խորհրդատու, հրաշալի կոմպոզիտոր եւ դիրիժոր է: Մայրս պատմում էր, որ Մանվել Բեգլարյանն իր նվագախմբի ու մյուս գործընկերների հանդեպ միշտ եղել է բարյացակամ, ընկերասեր: Այդ հատկանիշների շնորհիվ նա որակապես բարձրացրեց անսամբլի մակարդակը: Մաեստրոյի ձեռքի տակ փայլում էին թե՛ նվագախումբը եւ թե՛ հանրահայտ երգիչները:

Արամ Մերանգուլյանի անվան անսամբլը նրա ղեկավարման օրոք մեր հանրապետությունում մեծ համբավ ուներ: Իր արածով նա թողեց մշակութային հարուստ ժառանգություն, որից օգտվելու են ապագա սերունդները:

ԱՐԱ ԳԵՎՈՐԳՅԱՆ
Երաժիշտ, երգահան,
ՀՀ վաստակավոր արտիստ

ՄԱՆՎԵԼ ԲԵԳԼԱՐՅԱՆԻ ՎԱՌ ԱՆՀԱՏԱԿԱՆ ՌԻԹՅՈՒՆԸ

Դժվար է գիտակցել, որ Մանվել Բեգլարյանը մեզ հետ չէ: Երբեք չէի պատկերացնում, որ ընկերոջս մասին մի օր խոսելու եմ անցյալ ժամանակով:

Մանվելը համեմատաբար երկար ապրեց, սակայն, կորստի դառնությունը չափվում է ոչ թե մեզնից հեռացողի տարիքով, այլ նրանով, թե որքանով է այդ մարդը քեզ մտերիմ եւ ապրածո կյանքի ո՛ր շրջանն է քեզ կապում նրա հետ:

Մանվելի հետ իմ շփումն սկսվել է անցյալ դարի հեռավոր վաթսունականներին՝ Ռոմանոս Մելիքյանի անվան երաժշտական ուսումնարանում, որտեղ շուրջ երկու տասնամյակ աշխատել ենք միասին: Մանվելն այն ժամանակ մի շարք առարկաներ էր դասավանդում ժողովրդական նվագարանների բաժնում: Նա մեծ հեղինակություն ու հարգանք էր վայելում ուսուցիչների եւ ուսանողության շրջանում: Թեեւ նա մասնագիտությամբ ջութակահար եւ կոմպոզիտոր էր, սակայն նրա գործունեությունը ժողովրդական նվագարանների բաժնում բացահայտեց ստեղծագործողի բազմակողմանի շնորհը որպես ՀԽՍՀ Հեռուստատեսության եւ ռադիոյի պետական կոմիտեի ժողովրդական նվագարանների վաստակավոր անսամբլի գեղարվեստական ղեկավարի եւ դիրիժորի: 1974 թվականից սկսած, նա այդ անսամբլը ղեկավարեց շուրջ քսան տարի՝ դրանով իր մեծ ավանդը բերելով անսամբլի հեղինակության բարձրացմանը: Այդ են վկայում նվագախմբի հյուրահամերգների բազմաթիվ արձագանգները:

Մանվելը վառ ու բացառիկ անհատականություն էր, մեծահոգի ու համակրելի ընկեր, ընտանիքասեր եւ հյուրընկալ տանտեր:

Հրաշալի գրուցակից էր: Նրա պատմություններն ընդ-
միշտ դաջվել են հիշողությանս մեջ: Նրա խոսքը հագեցած
էր գունեղ պատկերներով ու ինքնաբերական համեմատու-
թյուններով: Մանվելի հոգու անսահմանությունն ու բարո-
ւթյունը տեսանելի էին ամեն ինչում: Որպես պրոֆեսիոնալ
երաժիշտ՝ նա հիանալի էր հասկանում կատարողական
արվեստը, միշտ ականջալուր էր լինում իր գործընկերների
կարծիքներին, գնահատում դրանք, ուրախանում մտերիմ-
ների հաջողություններով, նաեւ՝ մանկական մաքրությամբ
արձագանգում հնչող կատակներին:

Շատ էր հպարտանում իր երկու որդիներով, նաեւ
նրանով, որ վանեցու զավակ է, իսկ «Վանա ժածիկը»
կյանքի իսկական կենսահյուս էր համարում:

Իրերի բերումով չկարողացա ներկա գտնվել Ման-
վել Բեգլարյանի թաղման արարողությանը, որի համար
խիղճս ինձ շատ է տանջել: Մյուս կողմից, այդ արարողու-
թյանը բացակայելուս մեջ, իհարկե, լուսավոր ինչ-որ բան
կա՝ ընկերոջ կենդանի կերպար: Ի վերջո, ես երբեք նրան
այլ կերպ չեմ պատկերացրել...

Եվ երբ 2003-ի առաջին օրը մեր տանը հեռախոսա-
զանգ հնչեց, ես ու կինս լսեցինք Մանվելի խոսակցական
ոճին բնորոշ ձայնը, մեկ անգամ ես համոզվեցինք, որ
կյանքը հավերժ չէ, բայց հավերժ է հիշողությունը: Իհար-
կե, դա Մանվելը չէր...

Ջանգահարողը հավանաբար վստահելով մեր երաժշ-
տական լսողությանը, հարկ չհամարեց ներկայանալ, իսկ
մենք չցանկացանք իմանալ, թե ով է, որպեսզի մեզանում
չխաթարվի երջանկության պատրանքը՝ նորից լսելու մեր
վաղեմի լավ բարեկամ Մանվել Բեգլարյանի ամանորյա
շնորհավորանքը...

ՀԵՆՐԻԿ ԽԱՉԱՏՈՒՐՈՎ
Արվեստաբան

ԱՆՄՈՌԱՅ ՈՒ ՍԻՐԵԼԻ ՄԻ ԵՐԱԺԻՇՏ

Երանությամբ եմ հիշում մեծանուն Մանասրո Մանվել Բեգլարյանին: Մի դրվագ եմ մտապահել հեռավոր 1978-ից: Նշվում էր Հայաստանի եւ Ռուսաստանի միջմշակութային հարաբերությունների հորելյանը: Այդ առիթով գրուցեցի մեծահամբավ կոմպոզիտոր Առնո Բաբաջանյանի հետ՝ ցանկանալով իմանալ նրա կարծիքը Ռադիոյի Արամ Մերանգուլյանի անվան ժողովրդական նվագարանների անսամբլի եւ, մասնավորապես, նրա գեղարվեստական գեղավար ու դիրիժոր Մանվել Բեգլարյանի մասին: Բաբաջանյանը հիացմունքով խոսեց Մանասրոյի մասին՝ նշելով, որ նա բարձրացրեց ու նորովի ներկայացրեց ժողովրդական երաժշտության կատարողական արվեստը, որը լսելիս միայն կարելի է հաճույք ստանալ:

1986 թվականն էր: Երաժշտական մի միջոցառումից հետո մոտեցա Մանվել Բեգլարյանին: Զրուցեցինք: Գիտեի, որ երկար տարիներ սիմֆոնիկ նվագախմբում աշխատել է որպես առաջատար ջութակահար: Եվ հանկարծ՝ կտրուկ շրջադարձ եղավ նրա ստեղծագործական կյանքում, նվիրվեց ժողովրդական երգարվեստին՝ մի նոր երանգ ու որակ հաղորդելով դրան՝ այն հասցնելով ամենաբարձր մակարդակի: Մանասոն ինձ նայեց ու ժպտալով պատասխանեց. «Գագիկ ջան, կարելորդ գործիքը չէ, ես հոգով եմ զգում ժողովրդական երաժշտությունը»:

Երբեք չեմ մոռանա նրա խոսքերը, որոնցում հառնում են նրա ամբողջ մեծությունն ու լուսավոր կերպարը:

ԳԱԳԻԿ ՀԱՆՎԵՐԴՅԱՆ
ՀՀ վաստակավոր արտիստ,
Հայֆիլհարմոնիայի մենակատար

ԲԱՐՁՐ ԵՄ ԳՆԱՀԱՏԵԼ ԲԵԳԼԱՐՅԱՆ ԵՐԱԺՇՏԻՆ

Մանվել Բեգլարյանի հետ մեր շփումները եղել են հիմնականում Ռադիոյում աշխատելու տարիներին: Նա միշտ ուշադրությամբ հետևում էր իմ գործունեությանը եւ կատարածս երգերի մասին սիրով էր արտահայտվում, երբեմն՝ արժեքավոր խորհուրդներ տալիս:

Հիշողությանս մեջ Բեգլարյանը մնացել է որպես վառ անհատականություն եւ հրաշալի երաժիշտ: Նա անսխալ կարողանում էր գնահատել թե՛ ժողովրդական, թե՛ դասական եւ թե՛ էստրադային երգերի կատարումները: Նա մեծ հարգանք էր վայելում արտիստների շրջանում, որովհետեւ անմնացորդ նվիրումով ու սիրով ձեռք էր մեկնում բոլորին, աշխատում ինչ-որ բանով օգտակար լինել:

Ես միշտ բարձր եմ գնահատել Մանվել Բեգլարյան մարդուն եւ երաժշտին: Նրա գործունեությունը եւ ստեղծագործական առաքելությունը արժանի են բարձր գնահատականի:

ՌԱԻՍԱ ՄԿՐՏՅԱՆ
*Էստրադային երգչուհի,
ՀՀ ժողովրդական արտիստ*

ՊԱՊԻԿԻ ՍՏԵՂԾԱԳՈՐԾՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՀԻԱՆԱԼԻ ԿԱՏԱՐՈՒՄՆԵՐԸ

Մանվել Բեգլարյանի ստեղծագործություններին, իհարկե, ծանոթ եմ: Համերգը, որին ներկա եղա, վարում էր մեր սիրելի կոմպոզիտորի թոռնուհին՝ Աստղիկ Բեգլարյանը, որի կատարմամբ հնչեցին պապիկի դաշնամուրային ստեղծագործությունները: Հիացա՛: Երաժշտությունը շատ մեղմիկ ու առինքնող էր՝ հարուստ հայկական ելեւեջներով: Եվ Աստղիկն այսօր շատ հմտորեն կարողացավ դա ներկայացնել հանդիսատեսին: Նաեւ ինձ դուր եկավ, որ նա մաքուր հայերենով էր վարում համերգը, ներկայացնում Մանվել Բեգլարյանի ամեն մի ստեղծագործությունը՝ շեշտելով, թե ինչ է ցանկացել ասել կոմպոզիտորը:

Հազվադեպ է լինում երբ կատարողն է վարում համերգը՝ ներկայացնելով ստեղծագործությունները: Մեծ բավականություն ստացա այդ համերգից:

ԳԱՅԱՆԵ ԳԵՂԱՄՅԱՆ
Երգչուհի, պրոֆեսոր

Գործընկերների հուշերը

ՆՐԱԵՐԿՐԱՅԻՆ ԱՌԱՔԵԼՈՒԹՅՈՒՆԸ

Ավարտվեց մարդուն ի վերուստ տրված երկրային մի առաքելությունն եւս: Առաքելություն, որ արժանի է պատշաճ հարգանքի ու գնահատանքի, քանզի Մանվել Բեգլարյանն այն արվեստագետներից էր, ում երաժշտական մտածելակերպը կատարելություն էր եւ ազգային երաժշտական արվեստին անմնացորդ նվիրվածության երդում:

Մանվել Բեգլարյան: Հարազատ դարձած անուն, որի հիշատակը հարգելու յուրաքանչյուր առիթ վերաբերմունք է պահանջում բոլոր նրանցից, ով թեկուզ մեկ անգամ գործի բերումով առնչվել է անվանի երաժշտի հետ:

Նա այն նվիրյալներից էր, ում ղեկավարման օրոք հայ երգն ավելի գնահատվեց ու նոր հնչեղություն ստացավ: Տաղանդավոր երաժշտի ամենօրյա քրտնաջան ու ինքնամոռաց նվիրումի շնորհիվ Հայաստանի Ռադիոյի երաժշտական ֆոնդը հարստացավ բազմաբնույթ երգերի նորանոր ու բարձրարժեք կատարումներով: Միթե դա չէր պատճառը, երբ անսամբլի օրհասական պահին պարտաքիս գիտակցումն իբրեւ ընդվզման դրսևորում, պարտադրեց սատարել...

Մանվել Բեգլարյան: Անուն հարգանքի ու մեծարանքի, իսկ ինձ համար՝ հարազատ անուն: Չէ որ երաժշտի ստեղծագործական մտքի երկունքն իբրեւ երգ պարտադրում է Հայաստանի Ռադիոյին՝ ամեն անգամ եթեր հեռարձակվելիս օրինաչափ հպարտություն ապրել: «Քարե վարդ»... Հենց այս ստեղծագործության թափով էր, որ մենք՝ մերանգույյանականներս, սիրով ու հավատով նախընտրեցինք հաջորդող գեղարվեստական ղեկավարի նուտակալի առջեւ տեսնել ընտրյալին՝ Մանվել Բեգլարյանին:

Գաղտնիք չէ, որ գեղարվեստական ղեկավարի գործունեությունը պահանջում է ինքնամոռաց նվիրում: Մանվելի համար, սակայն, պաշտոնը միջոց էր առավել վստահ նվիրվելու աշխույժ գործունեությանը: Նա առանձնահատուկ ջերմությամբ եւ բացառիկ համբերատարությամբ, ամեն երեքշաբթի եւ ուրբաթ Ռադիոյի ձայնադարանին էր հանձնում նոր երգերի ու ստեղծագործությունների բացառիկ ու անգնահատելի ձայնագրություններ:

Բեգլարյանը խորապես գիտակցում էր ժողովրդական երգի կարեւորությունն ու անհրաժեշտությունը, գիտեր, որ ժողովրդական երգը բոլոր ժամանակներում էլ պիտի հնչի իբրեւ ազգային պատկանելության խորհրդանիշ:

Տխրում էր, երբ զգում էր, որ հարազատ մի սիրտ ստիպված էր թափառել օտար փողոցներում: Եվ մորմոքվող հոգին Կարոտի կանչով էր լցվում իր իսկ Քարե-վարդ դարձած Երեսնում:

Նա հպարտ էր ամփոփ ու ներդաշնակ ձայների համադրությամբ կերտած իր մեղեդիներով, նաեւ՝ ուսյալ ու բարեկիրթ զավակներով:

ՌՈՒԲԵՆ ՄԱԹԵՎՈՍՅԱՆ
*Երգիչ, ՀԽՍՀ ժողովրդական արտիստ,
Արամ Մերանգույյանի անվան
ժողովրդական նվագախմբի
վաստակավոր անդամների
գեղարվեստական ղեկավար, պրոֆեսոր*

ՄԱՆՎԵԼ ԲԵԳԼԱՐՅԱՆՆ ԱՄԵՆԱԼԱՎ ԴԻՐԻԺՈՐՆ ԷՐ

Ես երկար տարիներ աշխատել եմ Մանվել Բեգլարյանի հետ: Նա լավ ղեկավար էր, լավ ստեղծագործող: Կարծում եմ՝ անսամբլի ամենալավ դիրիժորն էր, թեև լավեր էլի ենք ունեցել: Մերանգուլյանի, Ստեփան Զրբաշյանի նման սիրահարված էր իր գործին, իր արվեստին, իր խմբին: Եթե անգամ չգնահատվեր ու չվարձատրվեր, միեւնույնն է, նա չէր կարող հեռանալ անսամբլից:

ՕՖԵԼՅԱ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄՅԱՆ

*Երգչուհի,
ՀԽՍՀ ժողովրդական արտիստ*

ԼՈՒՍԱՎՈՐ ԿԵՐՊԱՐ ԷՐ ՄԱՆՎԵԼ ԿԱՐԴՈՎԻԶԸ

Մանվել Բեգլարյանը Հայաստանի Հանրապետության սիրված ու հարգված անվանի երաժիշտներից էր, շնորհաշատ ու տաղանդավոր անհատականություն: Դեռ երիտասարդ տարիներին սիրում էր դուդուկ նվագել, մեծ սեր ուներ ժողովրդական ու դասական երգ-երաժշտության հանդեպ: Կոնսերվատորիայի ջութակի բաժինն ավարտելուց հետո, հրավիրվում է պետական սիմֆոնիկ նվագախմբում որպես մենակատար: Նվագախմբում 25 տարիների աշխատանքային գործունեության ընթացքում նաև ստեղծագործել է, գրել կամերային ժանրի գործեր, սիմֆոնիկ պատկերներ: Նկատելով Բեգլարյանի տաղանդը, երաժշտական արվեստում նրա ակնառու ձեռքբերումները, ֆիլհարմոնիայի երգի-պարի անսամբլի հիմնադիր և զեղարվեստական ղեկավար, մեծանուն երաժիշտ Թաթուլ Ալթունյանը նրան հրավիրեց աշխատելու որպես գործիքային մասի ղեկավար: Մանվել Բեգլարյանը սիրով ընդունեց Ալթունյանի առաջարկը՝ ցանկանալով ավելի խորանալ ազգային երգարվեստում: Այդ շրջանում նա հորինեց գործիքային և անսամբլային ստեղծագործություններ, ինչպես նաև երգեր հայ բանաստեղծների խոսքերով՝ դրանով նոր կյանք ու շունչ հաղորդելով անվանի բանաստեղծների տողերին:

Բարձր գնահատելով Մանվել Բեգլարյանի մշակութային երկարամյա գործունեությունը, 1974 թվականին ՀԽՍՀ Հեռուստատեսության և ռադիոյի պետական կոմիտեի ղեկավարությունը նրան հրավիրում է աշխատելու որպես ժողովրդական նվագարանների անսամբլի զեղարվեստական ղեկավար ու դիրիժոր: Թառահար, կոմ-

պոզիտոր, ազգագրագետ, մանկավարժ Արամ Մերանգուլյանի ստեղծած եւ նմանը չունեցող վաստակավոր անսամբլի գեղարվեստական ղեկավար եւ գլխավոր դիրիժոր լինելը մեծ պատիվ, բայց եւ միաժամանակ մեծ պատասխանատվություն էր Բեզլարյանի համար:

Մերանգուլյանի ստեղծած համբավավոր անսամբլը ստեղծագործական մեծ վերելք ապրեց Մանվել Բեզլարյանի շնորհիվ: Խոսելով այդ փառահեղ անսամբլի մասին, նշեմ, որ այս անսամբլում աշխատել են կոչում ունեցող վաստակաշատ ու մեծանուն երաժիշտներ՝ Լևոն Մադոյանը, Սողոմոն Սեյրանյանը, Վաչե Հովսեփյանը, Անժելա Աթաբեկյանը, Նշան Հոպյանը, Զավեն Տերմենջյանը, Արտեմ Մեջինյանը, Նորայր Հովհաննիսյանը, Նորայր Դավթյանը, երգիչներ Օֆելյա Համբարձումյանը, Հովհաննես Բադալյանը, Ռուբեն Մաթեոսյանը, Վարդուհի Խաչատրյանը եւ շատ ուրիշներ:

Հաշվի առնելով անվանի երաժիշտների եւ երգիչների կարծիքները՝ ծանոթանալով յուրաքանչյուր գործիքի նրբերանգներին եւ կատարողական հնարավորություններին՝ նրան մեծ հնարավորություն տրվեց թե՛ ստեղծագործելու եւ թե՛ գործիքավորելու ժողովրդական նվագարանների համար:

Մանվել Բեզլարյանը ոչ միայն բացառիկ ղեկավար ու հրաշալի դիրիժոր էր, այլեւ տաղանդաշատ ստեղծագործող: Նրան են պատկանում տարբեր նվագարանների, ինչպես նաեւ նվագախմբի համար գրված կոնցերտներ, ուապսոդիաներ, ֆանտազիաներ, ազգային ոգով համեմված շուրջապարեր ու մեղեդիներ, քնարականությամբ ու հուզականությամբ շաղախված երգեր: Բեզլարյանի երաժշտական կտավներում ընդգծված են դասական եւ ժողովրդական երաժշտության լավագույն տարրերը, որոնք բացառիկ երանգ են հաղորդում նրա ստեղծագործություններին: Յուրաքանչյուր գործ արտացոլում է նրա

վարպետությունը, երաժշտական մտածողության խորությունը եւ ինքնատիպ մոտեցումը գործիքավորմանը: Նա ավելի շատ ստեղծագործել է քանոնի համար, գրել է նաեւ «Կոնցերտինո», որի կադենցիան իր իսկ առաջարկով գրել է տողերիս հեղինակը:

Նրա ղեկավարած ժողովրդական նվագարանների վաստակավոր անսամբլը հյուրահամերգներով հանդես է եկել ԽՍՀՄ հանրապետություններում, Հայաստանի եւ Արցախի հանրապետությունների գրեթե բոլոր շրջաններում, Մոսկվայում, ԱՄՆ-ում, Կանադայում, Ֆրանսիայում, Ավստրալիայում, Սիրիայում, Հնդկաստանում, Ալժիրում:

Մանվել Բեգլարյանը նաեւ մանկավարժական մեծ գործունեություն է ծավալել, երկար տարիներ դասավանդել է Ռոմանոս Մելիքյանի անվան երաժշտական ուսումնարանում, իսկ երբ Երեւանի Կոմիտասի անվան պետական կոնսերվատորիայում բացվեց ազգային նվագարանների բաժինը՝ 1981 թվականից դասավանդեց նաեւ գործիքագիտություն եւ գործիքավորում առարկաները:

Մանվել Բեգլարյանը անգնահատելի ներդրում է ունեցել հայ երաժշտական արվեստում՝ թողնելով երաժշտական հարուստ ժառանգություն Հանրային Ռադիոյի «Ոսկե ֆոնդում»:

ԱՆԺԵԼԱ ԱԹԱԲԵԿՅԱՆ
*Քանոնահարուհի,
ՀԽՍՀ ժողովրդական արտիստ,
պրոֆեսոր*

ՀՐԱՇԱԼԻ ԵՐԱԺԻՇՏՆ ՈՒ ԳՈՐԾԸՆԿԵՐԸ

Ես երջանիկ եմ, որ բախտ եմ ունեցել սովորելու եւ աշխատելու ազնվագույն մի անձնավորության հետ: Դա այն ժամանակ էր, երբ Գյումրիից նոր էի եկել ու ընդունվել Ռոմանոս Մելիքյանի անվան երաժշտական ուսումնարան: Հիշում եմ՝ սիրունատես մի ջութակահար էր, որ վերադարձել էր բանակում ծառայությունից: Մոտեցավ ինձ, ցանկացավ նստել կողքիս: Պատմեց, որ ջութակահար է եւ բավականին հետ է մնացել բանակում ծառայելու պատճառով: Խնդրեց օգնել: Սիրով համաձայնեցի: Հաջորդ օրը բոլոր դասերը հերթականությամբ գրում էի ինքս, տալիս իրեն: Կարճ ժամանակից այլեւս դժվարություններ չունեի: Հասկացա, որ շատ կենսուրախ, բարի, հումորի մեծ զգացումով անձնավորություն է, որը բնորոշ է մեծ արվեստագետներին:

Արմատներով վանեցի էր: Մայրը Վանի գեղեցիկ երգեր էր երգում, որոնք Մանվելին օգնեցին ստեղծելու «Վարազավանք» սիմֆոնիկ պոեմը:

Ինձ ուսումնարանի երկրորդ կուրսից ընդունեցին կոնսերվատորիա: Երկար ժամանակ չէի հանդիպել Մանվելին: Սիմֆոնիկ նվագախմբի հետ պետք է ձայնագրեի Աշոտ Սարյանի «Լուռ գնաց» երգը: Հանկարծ տեսա Մանվելին՝ արդեն ջութակ նվագելիս: Շատ ուրախացա, խոսեցինք: Ասաց՝ կոնսերվատորիայում է:

1970 թվականին ես, որպես մենակատար, ընդունվեցի Հեռուստատեսության եւ ռադիոյի պետական կոմիտեի Արամ Մերանգույանի անվան ժողովրդական նվագարանների վաստակավոր անսամբլ: Մերանգույանն արդեն չկար: Անսամբլը ղեկավարում էր տաղանդաշատ

երաժիշտ Արմեն Մանդակունյանը, սակայն, ավելի ուշ նա մեկնեց ԱՄՆ, իսկ նրանից հետո անսամբլը ղեկավարեց հայ երաժշտության մեծ վարպետ Ստեփան Ջրբաշյանը:

Ջրբաշյանից հետո համբավավոր անսամբլի ղեկավարումը վստահվեց Մանվել Բեգլարյանին: Նա հրաշալի ղեկավար էր, հրաշալի անձնավորություն՝ հրաշալի ներաշխարհով, մարդ՝ մեծատառով: Նրան սիրեցին ոչ միայն անսամբլի երաժիշտները, այլև ամբողջ հայ ժողովուրդը:

Մանվել Բեգլարյանը բազմաթիվ սիմֆոնիկ գործեր ու հրաշալի երգեր է ստեղծել: Ես սիրով եմ կատարել Ամենայն Հայոց բանաստեղծուհի Սիլվա Կապուտիկյանի խոսքերով ստեղծած «Թափառում ենք փողոցներում» գեղեցիկ երգը: Երգել եմ նաև սիմֆոնիկի հետ, ժողովրդական գործիքներով եւ դաշնամուրի ուղեկցությամբ «Բեգ, իմ հայրենիք», «Արի, իմ սեր», «Ա՛խ, Վասպուրական» եւ էլի շատ երգեր:

Մինչեւ իր կյանքի վերջը ներդաշնակ աշխատել եմ Մանվել Բեգլարյանի հետ: Նա բարի անուն է թողել երաժշտական արվեստում եւ հայ ժողովրդի հիշողության մեջ:

Հրաշալի ընտանիք ուներ, շնորհալի երկու որդի: Նրա երեք թոռնուհիները դաշնակահարուհի են: Նրանք սիրով ու նվիրումով են կատարում Մանվել պապիկի ստեղծագործությունները:

Մեր սիրելի Մանվելն ավարտել է իր երկրային կյանքը, բայց իր ստեղծածով ու թողած ժառանգությամբ հարստացրել է մեր երաժշտական արվեստի հոգեւոր գանձարանը:

ՎԱՐԴՈՒՀԻ ԽԱՉԱՏՐՅԱՆ

Երգչուհի

ՀԽՍՀ ժողովրդական արտիստ

ԲԱՐԻ ՈՒ ԱՆՄԻՋԱԿԱՆ ԷՐ ՄԱՆՎԵԼ ԲԵԳԼԱՐՅԱՆԸ

Երգարվեստում առաջին ուսուցիչս եղել է Հովհաննես Բադալյանը: Երկրորդ ուսուցիչս Արամ Մերանգուլյանի անվան ժողովրդական նվագարանների անսամբլի գեղարվեստական ղեկավար ու գլխավոր դիրիժոր, կոմպոզիտոր, իմ շատ սիրելի Մանվել Բեգլարյանն է: Երկուսն էլ ինձ հայրաբար են վերաբերվել:

Սիրով եմ հիշում Մանվել Կարպովիչին: Նա տաղանդավոր կոմպոզիտոր էր եւ հրաշալի ղեկավար: Միշտ չէ, որ տաղանդավոր երաժիշտը կարող է նաեւ լավ ղեկավար լինել: Դա նրան տրված մեծ պարգև էր: Նա անսամբլի անդամներին վերաբերվում էր հարգալից, լավ գիտեր յուրաքանչյուրի արժանիքները:

Բեգլարյանը չափազանց բարի էր, բայց միաժամանակ խստապահանջ: Նրա բոլոր գործիքավորումները, երգերի մշակումները հարազատ էին ժողովրդին: Հաճախ հավաքվում ենք անսամբլով եւ ներկայիս գեղարվեստական ղեկավար Ռուբեն Մաթեոսյանի հետ միասին ջերմությամբ ու սիրով ենք հիշում մեր Մանստրոյին: Երգիչների հետ աշխատելիս նրանց տալիս էր երգեր ընտրելու ազատություն, որպեսզի կատարումը լինի անթերի, երգչի հոգուն հարազատ: Նրա գործունեության տարիներին անսամբլում տիրում էին փոխադարձ սեր եւ հարգանք: Ըստ էության նա ոչ միայն անսամբլի գեղարվեստական ղեկավարն էր, այլեւ հայրաբար կանգնած էր բոլորիս թիկունքում:

Դեռ 90-ականների սկզբներին, երբ դժվար ժամանակներ էին երկրի հասարակական կյանքում, Մանվել Բեգլարյանը շատ ծանր էր տանում ստեղծված իրավի-

ճակը: Բարեբախտաբար, անսամբլը արժանապատի-
րեն շրջանցեց բոլոր դժվարությունները: Բեգլարյանին
փոխարինեց մեր շատ սիրելի Ռուբեն Մաթեոսյանը,
որը հավատարմորեն շարունակում է Մաեստրոյի գործը՝
պահպանելով անսամբլում ձեարկորված լավագույն
ավանդույթները:

Բեգլարյանը շատ հյուրընկալ ու հյուրասեր մարդ էր:
Մտերիմ էի նրա ընտանիքի հետ եւ հաճախ էի լինում
նրանց տանը, հիանում նրա վարդաշատ այգով, ինչ-
պես ինքն էր ասում՝ իր «դրախտով»: Սիրով եմ հիշում
Մաեստրոյի մորը՝ Աստղիկին, կնոջը՝ Ժենյա Գրիգորյա-
նին եւ երկու որդիներին՝ Դավիթին ու Միերին: Նրանց
ընտանեկան ջերմ մթնոլորտն իր հերթին մեծապես
նպաստել է որպես երգչուհի կայացմանս:

Նրա անցած ստեղծագործական ուղու մասին պատ-
մող այս գիրքը հրաշալի մի հուշարձան է, որը հասանելի
պիտի լինի ներկա ու գալիք սերունդներին:

ՌԻՄԱ ՍԱՐԻԲԵԿՅԱՆ
Երգչուհի

ՄՐՏԻ ԽՈՍՔ ՄԱՆՎԵԼ ԲԵԳԼԱՐՅԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

Խոսելով Մանվել Բեգլարյանի մասին, հիշողություններն ինձ տարան հեռավոր 1970-ականների սկիզբ, երբ սովորում էի Ռոմանոս Մելիքյանի անվան երաժշտական ուսումնարանում: Սովորական մի օր միջանցքում վարպետս՝ Մարտին Խաչատրյանը գրուցում էր Մանվել Բեգլարյանի հետ, ով հրավիրվել էր ղեկավարելու Ռադիոյի Արամ Մերանգուլյանի անվան ժողովրդական նվագարանների վաստակավոր անսամբլը: Այդ տարիներին Բեգլարյանը համագործակցում էր անսամբլի հետ եւ հսկայական փորձ ուներ:

Մաեստրո Բեգլարյանին ես արդեն ճանաչում էի: Նա ինձ գործիքագիտություն եւ գործիքավորում էր դասավանդում: Ուներ ստեղծագործական բացառիկ ու ձկուն միտք: Գործիքավորման դասերի ժամանակ հաճախ իմ եւ իր գրածներում միջամտություններ էր անում՝ ցանկանալով առավել գեղեցիկ ու հետաքրքիր տարբերակներ գտնել: Շատ նրբաձաշակ էր, որն արտահայտվում էր նրա համարյա բոլոր ստեղծագործություններում՝ թե՛ ժողովրդական, թե՛ սիմֆոնիկ եւ թե՛ գործիքային:

Տարիներ անց, 1982-ին, նա ինձ հրավիրեց աշխատելու Արամ Մերանգուլյանի անվան անսամբլում որպես քամանչահար, ինչի համար երախտապարտ ու շնորհակալ եմ Մաեստրոյին:

Թեեւ կրթությամբ ջութակահար էր, բայց հմտորեն խորացել էր ժողովրդական երգարվեստում: Նա բարձր էր գնահատում անսամբլում նվագող իր սերնդակից վարպետներին: Հաճախ էր ականջալուր լինում նրանց խորհուրդներին: Մշտագրադ էր ու համակված նոր ստեղ-

ծագործություններ հորինելու տարերքով: Համերգների ժամանակ իմ կատարմամբ հաճախ են հնչել նրա ստեղծագործությունները, հատկապես «Առվակ» պիեսը, որի քամանչայի տարբերակը ստեղծեց հատուկ ինձ համար:

Ժողովրդական եւ աշուղական արվեստի հարուստ փորձը նրան հնարավորություն էր ընձեռում ընտրելու տարբերակներից լավագույնը: Մի դրվագ է դաջվել հիշողությանս մեջ: Պիտի կատարեինք աշուղական մի ստեղծագործություն, որը գործիքավորված էր ազգային անհարիր դասական հարմոնիաներով: Ձայնագրման ժամանակ Մանսուրն զգում էր, թե ինչ-որ բան խորթ է ու անկատար: Անմիջապես առաջարկեց մի կողմ դնել նոտաները եւ նվագել «ունիսոն», այսինքն՝ միայն մեղեդին: Ամեն բան հստակվեց ու ընկավ իր տեղը, երգը հնչեց ավելի մաքուր ու հարուստ երանգներով:

Չափազանց հետաքրքիր զրուցակից էր Բեգլարյանը: Նրա ամեն խոսքն ու բառը համեմված էին հումորով:

Մանվել Բեգլարյանի հետ համագործակցելու տարիներն ինձ համար շատ արգասավոր էին եւ անմոռանալի: Այդ տարիների հուշերն այսօր էլ առաջնորդում են ինձ:

ՀԱԿՈԲ ԽԱԼԱԹՅԱՆ
Քամանչահար

ԵՐԱՆՏԱՊԱՐՏ ԵՄ ՄԱՆՍՏՐՈ ԲԵԳԼԱՐՅԱՆԻՆ

Կոմպոզիտոր, արվեստի վաստակավոր գործիչ Մանվել Բեգլարյանի հետ բախտ եմ ունեցել ծանոթանալու ուսանողական տարիներին: 1982-ին նրան հրավիրել էին նաև Երևանի Խաչատուր Աբովյանի անվան պետական մանկավարժական ինստիտուտի կուլտուրայի ֆակուլտետ, որպես ժողովրդական նվագարանների անսամբլի դիրիժոր: Լսելով իմ կատարումը, նա խոստացավ ինձ ընդգրկել վաստակավոր անսամբլում: Ավարտելուց հետո մեկնեցի բանակ: Երբ վերադարձա, Մանվել Բեգլարյանը հավատարիմ մնաց իր խոստումին՝ հրավիրեց աշխատելու Արամ Մերանգուլյանի անվան ժողովրդական նվագարանների վաստակավոր անսամբլում, ուր աշխատում եմ առ այսօր: Իմ անցած ճանապարհի համար երախտապարտ եմ Մանսուրոյին:

Մի փոքր պատմություն, որն առնչվում է Բեգլարյանի կատակներին: Երբ այդ տարիներին ծնվեց իմ երկրորդ որդին, փորձի ժամանակ Մանսուրոն ինձ շնորհավորեց ամբողջ կոլեկտիվի անունից եւ ասաց. «Արսեն, դուրս է գալիս, որ դու գիշերները կատակ չես անում»: Ինչպես գիտեք, ինքն էլ ունի երկու որդի: Անապառ էր նրա հումորը:

Հպարտ եմ, որ համագործակցել եմ այդպիսի հրաշալի երաժիշտ-արվեստագետի ու ղեկավարի հետ:

ԱՐՍԵՆ ԳՐԻԳՈՐՅԱՆ
Դուդուկահար

ԵՐԲԵՔ ՉԵՄ ՄՈՌԱՆԱ ԱՅԴ ՄԻՋԱԴԵՊԸ

Մի անգամ ձայնագրության ժամանակ Մանվել Բեգլարյանն ընդհատեց աշխատանքը: Անսամբլը զարմացած նայում էր նրան:

Այդ ժամանակ Մանվել Կարպովիչը չդիմացավ ու գոռաց. «Հարութիկ, մեզ ձեռք ես առնում»:

Ես զարմացած նայեցի նրան, ասացի. «Ի՞նչ է եղել»:

– Ինչո՞ւ ես թարս բռնել դիոլդ, – վրդովված հարցրեց Մանսուրոն:

Անսամբլի բոլոր անդամներն սկսեցին քրքջալ՝ ասելով.

– Մանվել Կարպովիչ, բա չգիտե՞ք, որ Հարութիկը ձախլիկ է...

ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆ ԿԱՐԱՊԵՏՅԱՆ
Դիոլդիստ

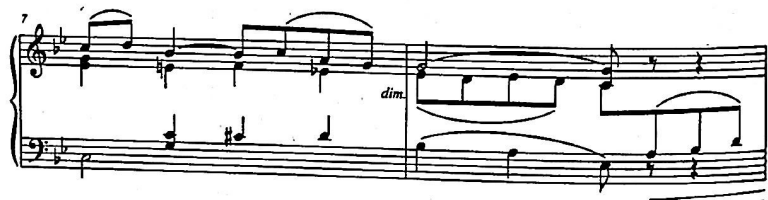
Մանկէջ Քեզարյանի
արտոճագործութիւններից

6 PRELUDES

Nocturne

Manvel Beglaryan

Andante

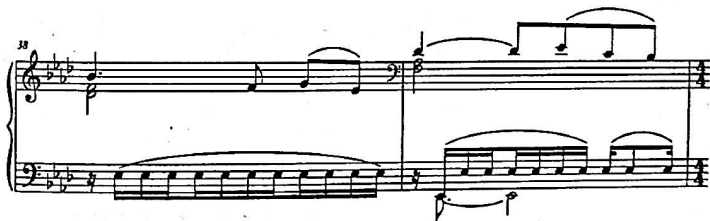
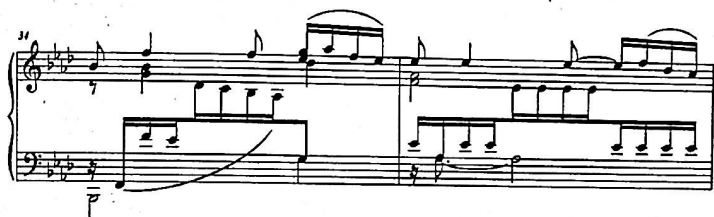
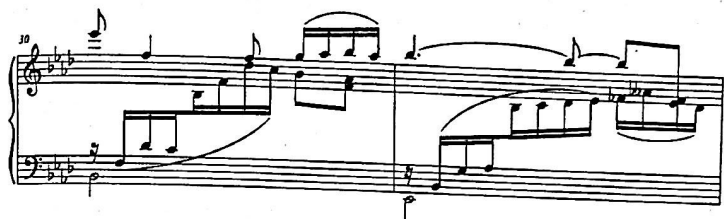
18 *mp*

21 *crescendo*

24 *ff* *meno*

26 *p*

28 *rit.* *mp*

40 *dim.*

42

44 *rit.*

46 *tempo primo*

p *mp*

48

50

52 *mf*

54

56 *mp*

58 *poco a poco*

60 *dim e rit.* *pp* *pp*

Detailed description: This page contains six systems of musical notation for a piano piece. The notation is in G major (one sharp) and 4/4 time. The first system (measures 50-51) shows a treble staff with eighth-note runs and a bass staff with chords. The second system (measures 52-53) features a treble staff with a long note and a bass staff with a melodic line, marked *mf*. The third system (measures 54-55) continues the melodic development in both staves. The fourth system (measures 56-57) shows a treble staff with a melodic line and a bass staff with a rhythmic accompaniment, marked *mp*. The fifth system (measures 58-59) features a treble staff with a long note and a bass staff with a melodic line, marked *poco a poco*. The sixth system (measures 60-61) concludes the piece with a treble staff marked *dim e rit.* and *pp*, and a bass staff marked *pp*.

4 FUGUES

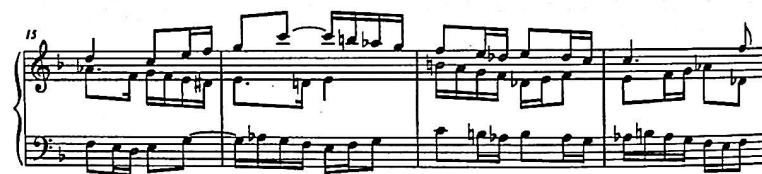
1956-1958

Manvel Beglaryan

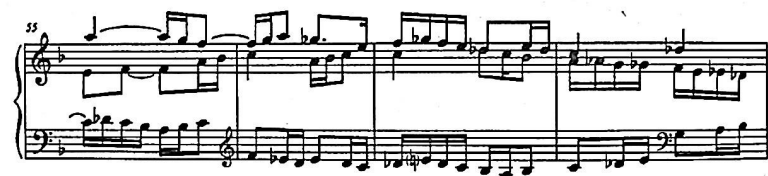
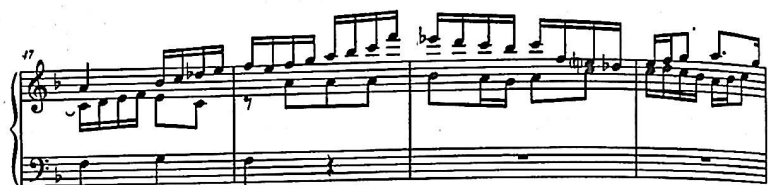
Allegretto

1

mf

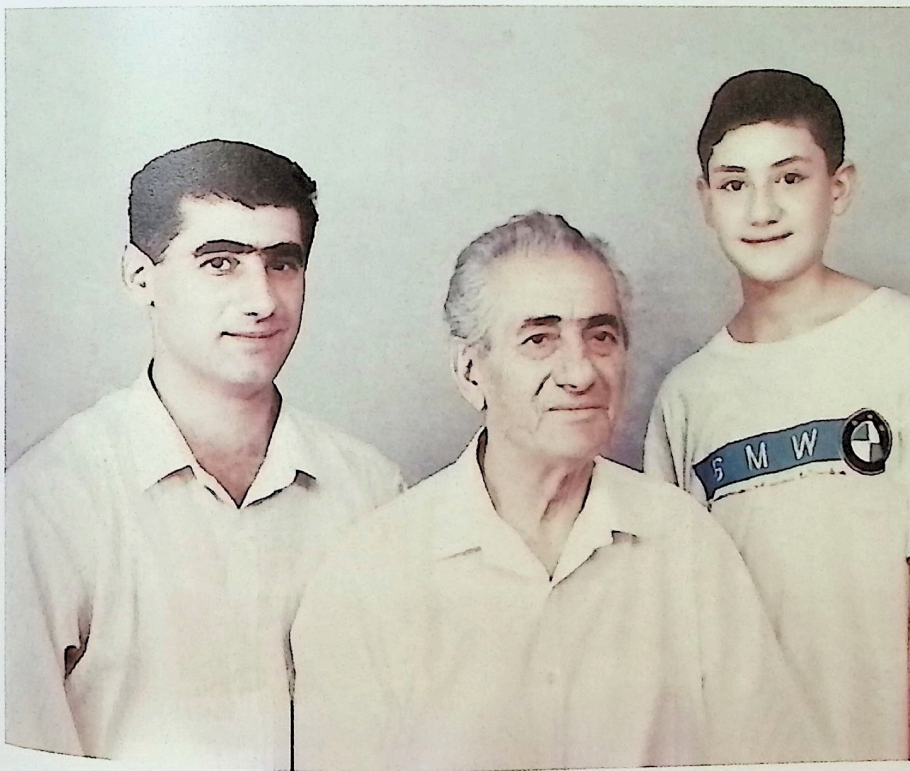
Հռաւմէկաբայի
պարկէրաբաւ

Մանվել Բեղլարյանի ծնողները՝ Կարապետ Բեղլարյանը
և Աստղիկ Տեր-Օհաննիսյան-Բեղլարյանը
(Թիֆլիս, 1917-1918):

*Մանվել Բեգլարյանը կնոջ՝ Ժենյա Գրիգորյանի հետ
(Երևան, 1990-ականներ):*

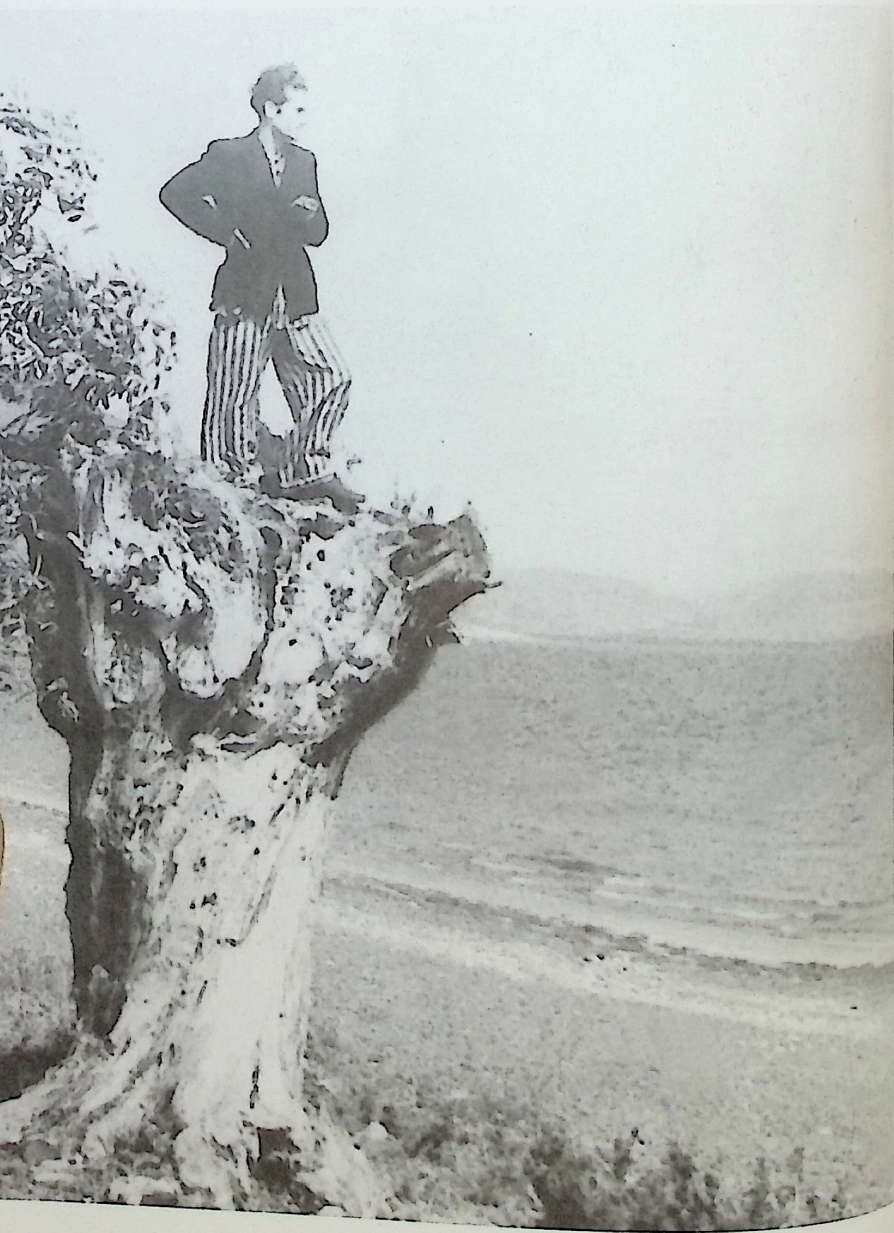
*Մանվել Բեգլարյանը ավագ որդու՝ Դավիթի և թոռան՝ Ռուբենի հետ
(Երևան, 1999):*

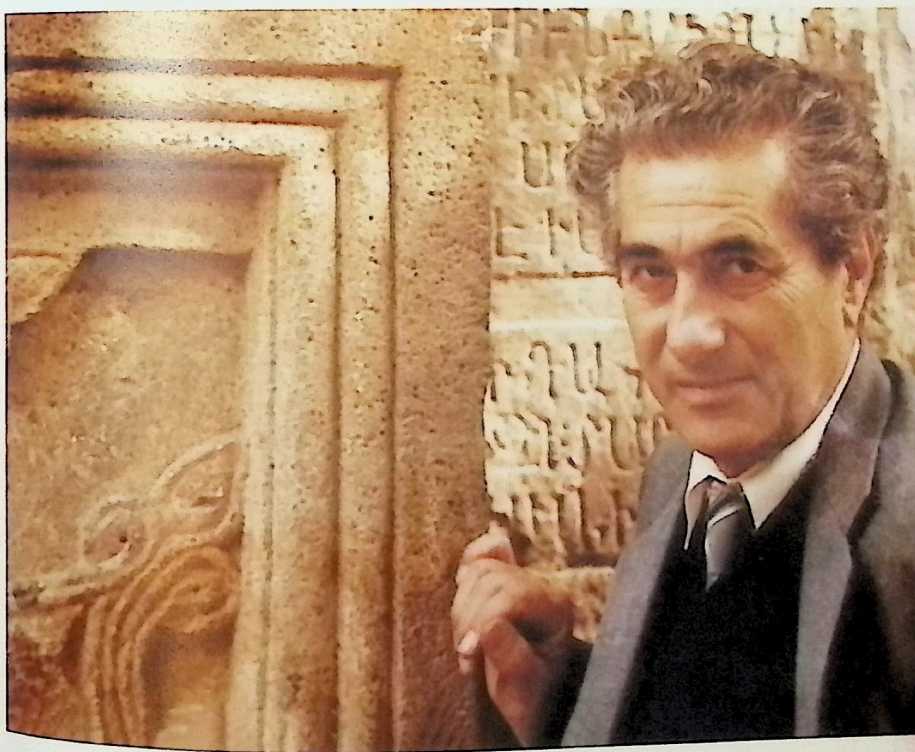
*Զախից աջ՝ Դավիթ Բեգլարյան, Ժենյա Գրիգորյան,
Աստղիկ Տեր-Օհաննիսյան-Բեգլարյան, Մանվել Բեգլարյան
(Երևան, 1985):*

Առաջին շարքում, ձախից աջ՝ Մանվել Բեգլարյանի մայրը՝ Աստղիկը,
Սիլվա Կապուտիկյանի մայրը՝ Լիան:
Երկրորդ շարքում, ձախից աջ՝ Մանվել Բեգլարյան, Մհեր Բեգլարյան,
Սիլվա Կապուտիկյան, Ժենյա Գրիգորյան
(Երևան, 1980-1981):

Մանկիկ Բեգլարյանը Սեռանի ափին
(1950-ականներ):

*Մանվել Բեգլարյանն անափ սիրով էր վերաբերվում
մեր հոգեւոր արժեքներին (1980-ականներ):*

Մանվել Բեգլարյանը բացի ջութակից և երաժշտական այլ գործիքներից
հրաշալի տիրապետում էր նաև ակորդեոնին,
աշխույժ ելույթներ ունենում ու դասավանդում
(Երևան, 1950-ականներ)

*Մանվել Բեգլարյանը՝ Ռոմանոս Մելիքյանի անվան երաժշտական
ուսումնարանի սաներից կազմված երգչախմբի անդամների հետ
(Երևան, 1950-ականներ):*

Սիմֆոնիկ նվագախմբի մի խումբ երաժիշտներ:
Երկրորդ շարքում, ձախից 5-րդը Մանվել Բեգլարյանն է
(Երեւան, 1950-ականներ):

Սիմֆոնիկ նվագախմբի մի խումբ երաժիշտներ:
Առաջին շարքում, ձախից առաջինը Մանվել Բեգլարյանն է
(Երևան, 1950-ականներ):

Առաջին շարքում, ձախից աջ՝ Ռաֆայել Մանգասարյան, Արամ Խաչատրյան,
Մանվել Բեգլարյան: Երկրորդ շարքում, ձախից աջ՝
Գրիգոր Գրիգորյան, օրոյախար Քրիստափոր Բաբայան
(Երեւան, 1956):

Ռոմանոս Մելիքյանի անվան երաժշտական ուսումնարանի
 մանկավարժական կազմի մի խումբ գործընկերների հետ:
 Առաջին շարքում, մեջտեղում՝ քանոնահարուհի Անժելա Աթաբեկյան,
 նրանից աջ՝ Ալեքսանդր Շահբազով:
 Երկրորդ շարքում, ձախից աջ՝ թառահար Հովհաննես Դարբինյան,
 կոմպոզիտոր Մանվել Բեգլարյան, ուղահար Կարապետ Արիստակեսյան,
 քամանչահար Մարտին Խաչատրյան
 (Երեւան, 1970-ականներ):

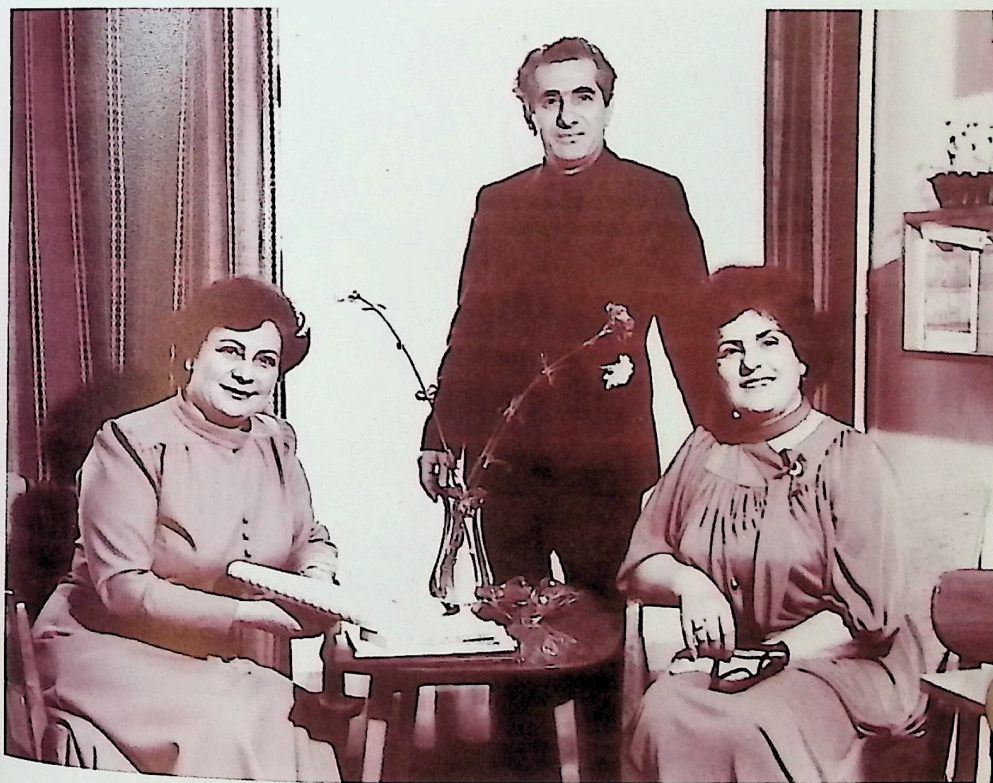
Մանվել Բեգլարյանը (երկրորդ շարքում ձախից առաջինը)
Էդվարդ Միրզոյանի մոտ հյուր՝ հայ անվանի այլ կոմպոզիտորների հետ
(Երևան, 1980-ականներ):

Կոմպոզիտոր, գործընկեր Ռոբերտ Պետրոսյանի հետ
(Երևան, 1980-ականներ):

Հաշկերույթ գործընկերների հետ: Ձախից աջ՝ Վալյա Սամվելյան,
Ֆյորա Խորենյան, Մանվել Բեգլարյան, Վաչե Հովսեփյան
(Երևան, 1977):

Մանվել Բեգլարյանը կոմպոզիտոր Գեղունի Չթյանի (ձախից)
և երգչուհի Վարդուհի Խաչատրյանի հետ
(Երևան, 1980-ականների սկիզբ):

Արվեստաբան Սերգեյ Առաքելյանի (ձախից) եւ Գոհար Գասպարյանի հետ
(Երևան, 1980-ականներ):

Մանվել Բեգլարյանը Հեռուստատեսության եւ ռադիոյի
 Արամ Մերանգուլյանի անվան ժողովրդական նվագարանների
 վաստակավոր անսամբլի իր գործընկերների հետ:
 Առաջին շարքում, ձախից աջ՝ դիռախար Հարություն Կարապետյան,
 Մանվել Բեգլարյան, քամանչահար Նորայր Դավթյան:
 Երկրորդ շարքում, ձախից աջ՝ ուդախար Ալբերտ Ղազարյան,
 դուդուկախար Բենիկ Իգնատյան, դուդուկախար Արմեն Սարգսյան
 (Երեւան, 1980-ականներ):

Առաջին շարքում՝ Վարդուհի Խաչատրյան, Մանվել Բեգլարյան:
Երկրորդ շարքում՝ քանանչափար Խաչատուր Շիրակյան,
թառափար Շահեն Բեգլարյան
(Երեւան, 1980-ականներ):

*Համերգ Արամ Խաչատրյանի անվան մեծ համերգասրահում՝
նվիրված Մանվել Բեգլարյանի ծննդյան 90-ամյակին:
Արամ Մերանգույանի անվան ժողովրդական նվագարանների
փաստակալիոր անսամբլի նվագակցությամբ երգում է Ռուբեն Մաթևոսյանը
(Երևան, 2013):*

Զախից աջ՝ Մհեր Բեգլարյանը եւ նրա դուստրեր Վանեն, Աստղիկը եւ Արեւիկը
Արամ Խաչատրյանի անվան մեծ համերգասրահում՝
Մանվել Բեգլարյանի ծննդյան 90-ամյակին նվիրված
հոբելյանական երեկոյի ժամանակ: Ետեւում Թաթուլ Ալթունյանի անվան
երգի-պարի վաստակավոր անսամբլն է
(Երեւան, 2013):

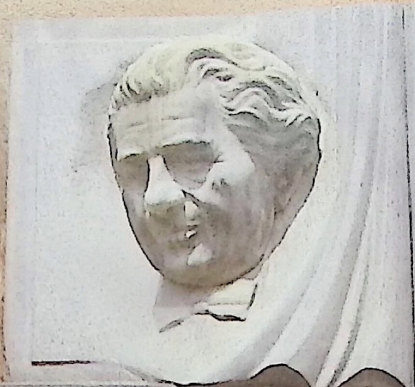
*Մանվել Բեգլարյանի ավագ որդին՝ Դավիթ Բեգլարյանը,
սանթուրի մենահամերգի ժամանակ
(Բոստոն, 1987):*

Մանվել Բեգլարյանի թոռնուհիներ
(ձախից աջ) Վանե, Աստղիկ և Արեւիկ Բեգլարյանները
Ֆրանկֆուրտի «Կայզերզալ» սրահում
(2019):

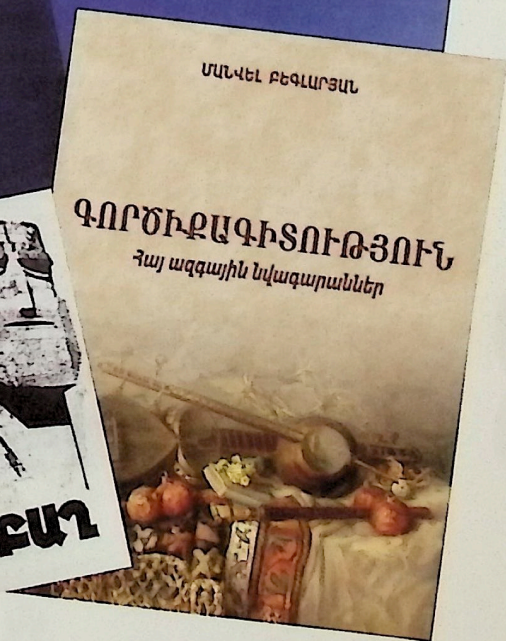
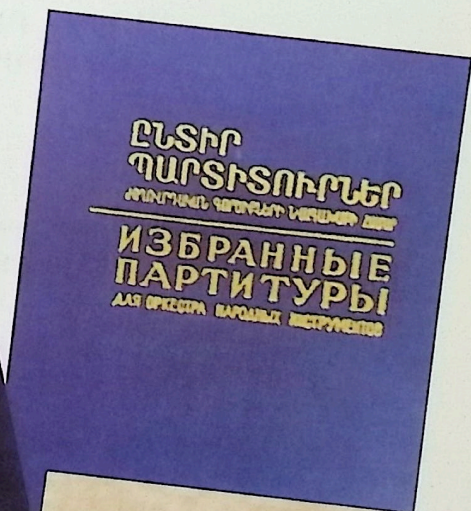
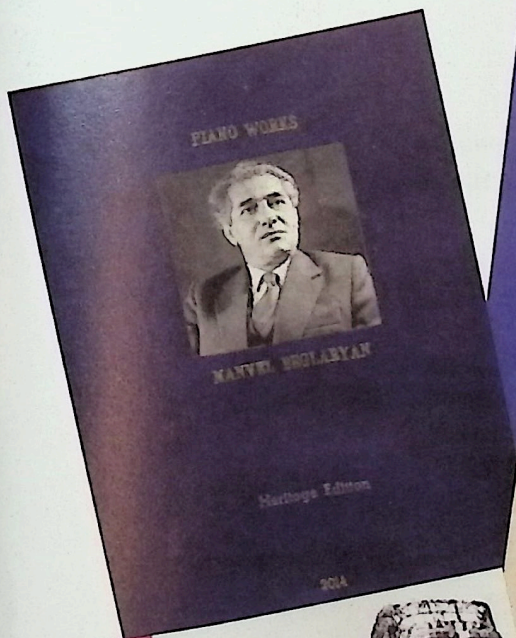
Ավետիք Իսահակյանի տուն-թանգարանում,
 Մանվել Բեգլարյանին նվիրված ֆիլմի շնորհանդեսից հետո:
 Մանվել Բեգլարյանի կրտսեր որդու՝ Մհեր Բեգլարյանի ընտանիքը:
 Ձախից աջ՝ Մհեր Բեգլարյան, Լուսինե Վարդուհյան (Մհերի կինը),
 Մհերի դուստրերը՝ Վանես, Արեւիկը, Աստղիկը
 և Աստղիկի ամուսինը՝ Գեորգ Կազանյանը:

ԱՅՍ ՏԱՆԸ 1954-2002 ՌՌ
ԱՊՐԵԼ ԷՎ ՍՏԵՂՍԵՆԳՈՐԾԵԼ Է
Հ.Հ. ԱՐԿԵՍՏԻ ՎԱՍՏԱԿԱՎՈՐ
ԳՈՐԾԻԶ ԿՈՄՊՈԶԻՏՈՐ
ՄԱՆՎԵԼ ԲԵԳԼԱՐՅԱՆԸ

Պետական որոշումով Մանվել Բեգլարյանի տան առաջնամասում
2005-ի նոյեմբերի 30-ին տեղադրվեց հուշատախտակ
(հեղինակ՝ նկարիչ-քանդակագործ Գագիկ Այվազյան):

Հուշատախտակի բացմանը ներկա էին
Հեռուստատեսության եւ ռադիոյի պետական կոմիտեի նախկին նախագահ
Ստեփան Պողոսյանը, կոմպոզիտոր Էդվարդ Միրզոյանը,
ՀՀ ԳԱԱ նախագահ Ֆադեյ Սարգսյանը եւ անվանի շատ մտավորականներ:

Մանկել Բեգարյանի հեղինակային հրատարակությունները
 և իր կազմած՝ Ալեքսեյ Հեքիմյանի կրգերի
 «Իմ Ղարաբաղ» ժողովածուն:

ՄԱՆՎԵԼ ԲԵԳԼԱՐՅԱՆԻ ՈՂԻՍԱԿԱՆԸ

Կազմեց եւ տպագրության պատրաստեց
Բաբկեն Սիմոնյանը

Խմբագիր՝
Գեորգ Յազիչյան

Էջադրող եւ համակարգչային ձեւավորող՝
Հերմինե Վարդանյան

ISBN 978-9939-60-938-6

9 789939 609386

«ՎՄԼ-ՊՐԻՆՏ»

Տպագրվել է «ՎՄԼ-ՊՐԻՆՏ» ՍՊԸ հրատարակչության տպարանում
Հասցեն՝ Ազատության 24/11, հեռ.՝ 28 54 28
Էլ. փոստեր՝ vmv_print@yahoo.com, info@vmv-print.am,
Կայք՝ www.vmv-print.am

Handwritten musical score on ten staves. The notation includes various musical symbols such as notes, rests, beams, and slurs. The key signature is one sharp (F#). The score includes dynamic markings such as *dim.*, *p*, *poco rit.*, *tempo*, *rit.*, *ppp*, and *fine*. There are also performance instructions in Armenian script overlaid on the staves.

Armenian text overlaid on the score:

ՄԵԼԻՔԵԼ ԲԵՂԻՐՅԱՆ
ԿԱՐԱՊԵՏՈՐ, ԿԻՐՔՈՐ
ՆԵՐՑ ԽԵՐԵՍԻ ՎԱՅՏԻՆԻՔԻ ՎՈՐԻՇ

ppp fine